

Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΟΥΜΑΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Εἰς τὴν χορείαν τῶν ὁσιομαρτύρων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σημαντικὴν θέσιν καταλαμβάνει καὶ ἡ Ἁγία Παρασκευὴ ἣτις λατρεύεται ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τιμᾶται¹⁾ ὑπ' αὐτοῦ κυρίως ὡς προστατεύουσα καὶ παρέχουσα ἰάσεις εἰς τοὺς πάσχοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ ὀρθοδόξῳ ρουμανικῷ λαῷ, καθόσον γνωρίζω, ἡ λατρεία τῆς Ἁγίας ἔχει βαθεῖας ρίζας, μερικαὶ δ' ἐξόχως ἐνδιαφέρουσαι παραδόσεις καὶ δοξασῖαι τῶν Ρουμάνων, ἀναφερόμεναι εἰς Αὐτήν, ἔχουν στενὴν συνάφειαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν.

Ἐνταῦθα ἐξετάζομεν τὰς λαϊκὰς περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς δοξασῖας τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχικὴν προέλευσιν αὐτῶν.

Εἰσαγωγή.

Ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ὑπάρχουν τρεῖς ἑορταὶ σχετιζόμεναι πρὸς τρεῖς διαφόρους Ἁγίας, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὸ ὄνομα Παρασκευή. Ἡ πρώτη τούτων ἑορτάζεται τὴν 26^{ην} Φεβρουαρίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἁγία Παρασκευή, ἡ πέμπτη ἀδελφὴ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς²⁾ «ξίφει τελειοῦται». Ἡ δευτέρα ἑορτάζεται κατὰ τὴν 26^{ην} Ἰουλίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τῆς ἁγίας καὶ ὁσιομάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Παρασκευῆς περὶ ἧς θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω. Τῆς τρίτης τέλος ἄγεται ἡ ἑορτὴ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἑορτάζει τὴν μνήμην τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς

¹⁾ Ἐν Θράκῃ π.χ. ἀπὸ ὅλας τὰς Ἁγίας ἰδιαιτέρως ἐτίμων τὴν ἁγίαν Παρασκευήν. Ἐλπινίκης Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακικὰ 20 (1944) σ. 16, σημ. 7. Ἐπίσης καὶ ἐν Ἠπειρῷ τιμᾶται ἰδιαιτέρως, διὸ καὶ εἰς τὰ περισσότερα χωρία τῆς περιούχης ταύτης ὑπάρχει μία ἢ καὶ περισσότεραι ἐκκλησῖαι τῆς Ἁγίας. Κ. Διαμάντη, Τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὰ Τζουμέρκα μὲ τὸ χορὸ Καγγελάρι. Αἰξωνή, τόμ. Γ' (1953) σ. 63.

²⁾ Ἡ Σαμαρεῖτις, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔσχε τὸν γνωστὸν διάλογον, γενομένην χριστιανὴ ἐκλήθη Φωτεινὴ καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τῶν διωγμῶν τοῦ Νέρωνος μετὰ τῶν δύο νιῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἑξ ἀδελφῶν, ὧν ἡ πέμπτη ἦτο ἡ ἁγία Παρασκευή. Κ. Ι. Ανοβονιώτου, Ἡ ἁγία Παρασκευή. Ἱερὸς Σύνδεσμος, ἔτ. Ε' (ΙΓ'), περ. Β', Ἐν Ἀθῆναις, 15 Ὀκτωβρ. 1909, ἀρ. 107, σ. 1.

Νέας. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἡ Νέα, γεννηθεῖσα εἰς τὸ παρὰ τὴν Σηλυβρίαν χωρίον Ἐπιβάτες, ἤκμασε κατὰ τὸν 10^{ον} ἢ τὸ πολὺ τὸν 11^{ον} αἰῶνα. Ἐνωρὶς δ' ἐγκαταλιποῦσα τοὺς γονεῖς αὐτῆς καὶ πλείστους τόπους διελθοῦσα ἤλθε τέλος εἰς Καλλικράτειαν, ἔνθα ἐπὶ ἔτη διαμείνασα ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐκεῖ¹⁾.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Παρασκευῆ ἑορτασμοῦ τριῶν διαφόρων προσώπων, ὡς ὀρθῶς παρατήρησεν ὁ Κ. Ι. Δυοβουνιώτης, ἐπῆλθε παρά τισι τοῦλάχιστον τῶν βιογράφων σύγχυσις τοιαύτη, ὥστε γεγονότα καὶ διηγήσεις, ἀναφερόμενα εἰς τὸ Συναξάριον τῆς μιᾶς ἁγίας Παρασκευῆς, μετηνέχθησαν εἰς τὸ Συναξάριον τῆς ἄλλης καὶ τὰνάπαλιν. Οὕτω π.χ. εἷς τινος τῶν βιογραφιῶν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας εὐρίσκομεν τὴν εἶδησιν, ὅτι αὕτη ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον, ἥτις προφανῶς μετηνέχθη ἐκ τῆς βιογραφίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τῆς ἀκμασάσης ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντωνίνου καὶ ἑορταζομένης τὴν 26^{ην} Ἰουλίου²⁾.

¹⁾ «Τὸ λείψανόν της βρίσκεται στὸ Ἰάσι τῆς Μολδαβίας ἀπὸ τὸ 1640. Ὑπάρχουν δυὸ «χρυσόβουλλα» ποὺ λέγουν, πὼς ὁ ἡγεμὸν Ἀλέξανδρος Καλλιμάχης τῆς Μολδαβίας ὑπόσχεται νὰ πληρῶνῃ στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγίας στοὺς Ἐπιβατιανούς — ὕστερα ἀπὸ παράκλησίν τους — 500 λέϊ τὸ χρόνο (ἔτος 1815) καὶ παρακαλεῖ τοὺς διαδόχους του ν' ἀκολουθήσουν τὸ ἴδιο. Ἐπίσης ὑπόσχεται νὰ δίνη ἄλλα 225 λέϊ στὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ (ἔτος 1818)». *Κατίνας Σεραμέτη (Ν. Βαϊκου)*, Ἐπιβάτες (εἰκόνες ποὺ δὲν σβήνουν), Ἐάνθη 1951. (Χ/φον ἐν τῷ Ἱστορ. Λεξικῷ Ν. Ἑλλην. Γλώσσης, ἀρ. 658, σ. 3).

²⁾ Βλ. Κ. Ι. Δυοβουνιώτην, Ἐνθ' ἄν., σ. 2. Σχετικῶς πρὸς τὰς πηγὰς τῆς βιογραφίας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας παρατηροῦμεν συντόμως τὰ ἀκόλουθα: Ὁ Βαλσαμὸν ἀναφέρων τὸν 63^{ον} κανόνα τῆς Πενθέκτης, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ ψευδῶν μαρτυρολογίων καὶ τοῦ καθήκοντος τοῦ καίειν ταῦτα, λέγει: «ὁ ἀγιώτατος δὲ Πατριάρχης ἐκεῖνος κυρὸς Νικόλαος ὁ Μουζάλων εὐρὸν συγγραφέντα τὸν βίον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐν τῷ χωρίῳ τῆ Καλλικρατεῖα τιμωμένης, παρά τινος χωριτοῦ ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῆ ἀγγελικῆ διαγωγῆ τῆς Ἀγίας, ὄρισεν πρὸς παραδοθῆναι καὶ ἐπέτρεψε τῷ διακόνῳ ἐκεῖνῳ τῷ Βασιλικῷ συγγράφασθαι τὸν ταύτης θεάρεστον βίον». Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Βαλσαμῶνος γίνεται φανερόν, ὅτι 1) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πατριαρχίας τοῦ Νικολάου τοῦ Μουζάλων (1147 - 1151) ὑπῆρχε βιογραφία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας, γεγραμμένη παρά τινος χωρικοῦ «ἰδιωτικῶς καὶ ἀναξίως τῆ εὐαγγελικῆ διαγωγῆ τῆς Ἀγίας», καὶ 2) κατὰ διαταγὴν τοῦ Πατριάρχου τούτου ἐκινή ἡ βιογραφία αὕτη καὶ ὁ διάκονος Βασιλικὸς ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ γράψῃ νέαν βιογραφίαν. Δυστυχῶς ἀμφότεραι αἱ βιογραφίαι αὗται ἀπωλέσθησαν, εὐρίσκομεν ὁμῶς αὐτὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστῶς ἐν ταῖς σλαβικαῖς ἰδίαις βιογραφίαις τῆς Ἀγίας, ὧν οἱ συγγραφεῖς, ὡς φαίνεται, εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰς ἀρχαίας ταύτας βιογραφίας. Ἀρχαία ὅποσδήποτε βιογραφία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Νέας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Ματθαίου, μητροπολίτου Μυρέων, γραφεῖσα μεταξὺ τοῦ 1605 καὶ 1621 καὶ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν: «Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας ἐξ Ἐπιβατῶν». Τὸν βίον τοῦτον ἐδημοσίευσεν ἐξ αὐτογράφου τοῦ Ματθαίου ὁ Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς εἰς

Ἐκ τῶν τριῶν ὡς ἄνω Ἁγίων ἡ ἑορταζομένη κατὰ τὴν 26^{ην} Ἰουλίου εἶναι γνωστοτέρα, τιμᾶται δὲ καὶ λατρεύεται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ περισσότερο τῶν δύο ἄλλων. Περὶ τὸ πρόσωπον τῆς Ἁγίας ταύτης κυκλοῦνται καὶ αἱ ποικίλαι λαϊκαὶ ἑλληνικαὶ καὶ ρουμανικαὶ παραδόσεις καὶ δοξασίαι. Ἄλλά, πρὶν κάμω λόγον περὶ τούτων, θεωρῶ ἀναγκαῖον, ὅπως ἀναφέρω ἐν συντομίᾳ ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς.

Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν ¹⁾ ἡ Ἁγία αὕτη κατήγετο ἀπὸ χωρίον «τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης», ὑπῆρξε δὲ γέννημα χριστιανῶν γονέων, τοῦ Ἀγάθωνος καὶ τῆς Πολυτείας, «οὔτινες τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἀόκνως διατηροῦντες ἐτύγχανον ἄτεκνοι. Προσηύχοντο δὲ τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως δοῦναι αὐτοῖς τέκνον. Ὁ δὲ δημιουργὸς Θεὸς...

τὰ Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τόμ. Α', Ἐν Πετροπόλει 1891, σ. 438-453 (βλ. ἐπίσης αὐτόθι σ. κ' - κβ'). Ὁ βίος ὁμοιος οὗτος εἶναι, ὡς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, μετάφρασις ἐκ τῆς βουλγαριστικῆς γεγραμμένης βιογραφίας τῆς Ἁγίας ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Τυρνόβου Εὐθύμιου. Ἡ βιογραφία αὕτη τοῦ Εὐθύμιου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Καλιζνιάκι ἐν Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius, Βιέννη 1901. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς βιογραφίας ταύτης πρὸς τὴν ὑπὸ Ματθαίου τοῦ Μυρέων γενομένην ἑλληνικὴν διασκευὴν βλέπε τὴν ἀξιόλογον μελέτην τοῦ *Iulian Stefanescu*, *Viața Sfintei Parascheva cea nouă de Matei al Mirelor*, *Revista Istorică Română*, τόμ. III (1933), σ. 347-377. Βλ. καὶ *D. Russo*, *Studii istorice greco-române*, τόμ. I, București 1939, σ. 161. Ἐπίσης ἀξία μνείας εἶναι ἡ βιογραφία ἢ περιεχομένη ἐν τῇ κατὰ τὸ 1692 ἐκδοθείσῃ «Ἀκολουθία τῆς τε δοίας μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας καὶ τοῦ δοίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου» ὑπὸ τοῦ τότε μοναχοῦ καὶ ὄσιου μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἀνθίμου. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ βιογραφία αὕτη συνετάχθη πιθανῶς ὑπὸ Μελετιίου Συριγίου. Βλ. περὶ ταύτης *I. Bianu - N. Hodos*, *Bibliografia Românească Veche*, τ. I. Bucur. 1953, σ. 326, ἀρ. 94. *L. Petit*, *Bibliographie des Acolouthies grecques*, Bruxelles 1926, σ. 228. *Const. Erbiceanu*, *Serviciul Cuvioasei Maicei poastre Parascheva și a Sf. Grigorie Decapolitul, ediția din 1692, în Biserica Ortodoxă Română 17 (1893-1894)* σ. 708-715. Ἐπίσης ἀξία μνείας εἶναι αἱ βιογραφίαι αἱ ὑπὸ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ραφαὴλ Κουριώτου καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου συγγραφεῖσαι. (βλ. *Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου*, Συναξαριστής, τ. I, σ. 130-1). Ἐν τῇ ρουμανικῇ γλώσσῃ ἔχομεν δύο ἀξιολόγους βιογραφίας τῆς Ἁγίας, τὴν τοῦ μητροπολίτου Μολδαβίας Βαρλαάμ καὶ τὴν τοῦ μητροπολίτου τῆς αὐτῆς χώρας Δοσιθέου, ἀμφοτέρας στηριζομένας ἐπὶ τῆς βιογραφίας τῆς Ἁγίας τῆς ὑπὸ τοῦ Εὐθύμιου γραφείσης. Ἐν τῇ σλαβικῇ γλώσσῃ ἀξιόλογος θεωρεῖται ἡ ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν ἢ ὡς ἄνω βιογραφία τῆς Ἁγίας ἢ συγγραφείσα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Τυρνόβου Εὐθύμιου (1375-1393), ἧς ὑπάρχουν, ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως, τρεῖς ἄλλαι, δύο πεπλατυσμέναι καὶ μία συντετημημένη. Βλ. *K. I. Dvobouniôtyn*, ἐνθ' ἄν., σ. 2.

¹⁾ Περὶ τῶν χειρογράφων τῶν μαρτυριῶν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς βλ. *A. Ehrhard*, *Überlieferung und Bestand d. hagiographischen u. homilet. Literatur der griechischen Kirche*, Leipzig 1937, τ. I: 1, σ. 374. I: 3, σ. 141. 148. 915. 974. Περὶ δὲ τῶν Ἀκολουθιῶν βλ. *L. Petit*, *Bibliographie des Acolouthies grecques*, Bruxelles 1926, σ. 225 κέ.

ἔδωρήσατο αὐτοῖς τέκνον· καὶ ἔτεκεν αὐτὴν ἡμέρα ἕκτη τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι ἐπωνόμασαν αὐτὴν Παρασκευήν»¹⁾. Λέγεται δ' ὅτι ἀπὸ βρεφικῆς ἡλικίας ἡ Ἁγία ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τῆς μητρός της καὶ ἐπαιδεύετο εἰς τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν προσευχὴν, διηνεκῶς τὴν Βίβλον ἀναγινώσκουσα. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν γονέων της αὕτη διεμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχοὺς πάντα τὰ ὑπάρχοντά της, ἐξῆλθε κηρύττουσα τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ «καὶ πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων προσέφερε πρὸς θεογνωσίαν». Ἐπηκολούθησε διαβολὴ ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀντωνῖνον: «Γυνή τις, ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι, ὀνόματι Παρασκευή, κηρῦσσει Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τῷ Σταυρῷ προσήλωσαν»²⁾. Ὁ βασιλεὺς τότε διέταξεν, ὅπως προσαχθῆ ἡ γυνὴ ἔμπροσθέν του «καὶ ἰδὼν αὐτὴν ἐκθαμβος ἐγένετο ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ὠραιότητι αὐτῆς». Οὗτος τῆς ἐπρότεινε νὰ μεταστραφῆ εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἄλλως θὰ ὑπέβαλεν αὐτὴν εἰς βασανιστήρια, ἀλλ' ἡ Ἁγία ἐνέμεινε σταθερῶς πιστὴ εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ βασιλεὺς τότε διέταξε «κασίδαν»³⁾ σιδηρᾶν πεπυρακτωμένην ἐπιτεθῆναι τῇ κεφαλῇ τῆς μάρτυρος»⁴⁾. Περαιτέρω ἄρχεται ἡ διήγησις τῶν θαυμάτων τῆς Ἁγίας: «Θεῖα δροσός, λέγει ὁ βιογράφος της, διεφύλαξεν αὐτὴν ἀβλαβῆ, πολλοὶ δ' ὑπῆρξαν οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Κύριον ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ». Ἐπειτα ὁ βασιλεὺς διέταξε «λέβητα χαλκοῦν ἐλαίου μεστὸν καὶ πίσεως ἐκκαυθῆναι σφοδρῶς καὶ ἐν τούτῳ βληθῆναι αὐτήν»⁵⁾. Ἀκολουθεῖ τὸ δεύτερον θαῦμα: Ἡ Ἁγία ἴστατο ἐν μέσῳ τοῦ λέβητος δροσιζομένη. Τότε ὁ βασιλεὺς κατάπληκτος λέγει: «ὄρανισόν με ἀπὸ τοῦ λέβητος, ὦ Παρασκευή, ὅπως γνῶ εἰ ἄρα ἡ πίσσα καὶ τὸ ἔλαιον ὑποκαῖόν ἐστιν ἢ δὲ Ἁγία πλήσασα τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐκ τοῦ λέβητος κατὰ τῆς ὕψεως τοῦ βασιλέως ἔρριψε καὶ εὐθὺς ἐπηρώθησαν αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Καὶ ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ ὁ βασιλεὺς λέγων· ἐλέησόν με, δούλη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ δός μοι τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ πιστεύσω εἰς τὸν Θεόν, ὃν σὺ κηρῦνεις. Καὶ ἀναβλέψας εὐθὺς ἐπίστευσεν ὁ βασιλεὺς Ἀντωνῖνος καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτόν»⁶⁾. Ἐν τῇ αὐτῇ διηγῆσει περὶ τοῦ βίου τῆς Ἁγίας μαρτυρεῖται τὸ τρίτον θαῦμα αὐτῆς, σχετιζόμενον μὲ τὸν φόνον φοβεροῦ δράκοντος ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἐβασίλευεν Ἀσκληπιός τις. Ἴδου ἡ περιγραφὴ τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος τούτου θαύματος ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς Ἁγίας. «Εἰσελθοῦσα δὲ εἰς ἑτέραν πόλιν, ἐν ᾗ ἐβασίλευεν Ἀσκληπιός τις, προσήχθη ἡ Ἁγία ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπικαλεσαμένη καὶ τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἑαυτὴν σφραγισαμένη χριστιανὴν ἑαυτὴν ὁμολόγησεν εἶναι καὶ τὸν Χριστὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἀνεκήρυσεν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ βασιλεὺς ταραχθεὶς ἐπεμψεν

1) Βλ. Μηναιὸν μηνὸς Ἰουλίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1843, σ. 155-6.

2) Ἐνθ' ἄν.

3) Περικεφαλαίαν.

4) Ἐνθ' ἄν.

5) Ἐνθ' ἄν.

6) Ἐνθ' ἄν.

αὐτὴν πρὸς τὸν ἐμφωλεύοντα δράκοντα φοβερώτατον ἔξω τῆς πόλεως, ᾧ ἐκ συνηθείας τοὺς καταδίκους θανάτῳ κατὰβρωμα παρεῖχον. Ἐπεὶ δὲ ἡ Ἁγία παρέστη τῷ χώρῳ, ἐν ᾧ ὁ δράκων κατώκει, ἰδὼν αὐτὴν ὁ δράκων μέγα ἐβρόχησε καὶ ἐν τῷ ἀνοῖξει τὸ στόμα αὐτοῦ καπνὸς ἐξῆλθεν ἔξω πολὺς. Ὡς οὖν ἡ Ἁγία παρέστη πλησίον τοῦ θηρὸς εἶπε θηρίον, ἔφθασεν ἐπὶ σέ ὀργῇ Θεοῦ καὶ ὀλεθρος, ἐμφυσησασα ἡμᾶ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ ποιησαμένη. Ὁ δὲ μέγα διεσθράγη εἰς δύο καὶ ἄφαντος ἐγένετο. Ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἐπίστευσαν¹⁾. Ἐπειτα ἕτερον θαῦμα αὐτῆς συντελεσθὲν ἐν τῇ πόλει ἐν ἧ ἔβασίλευε Ταράσιός τις. «Λέβητος χαλκοῦ ἐλαίου καὶ πίσης καὶ μολύβδου γέμοντος προιεθέντος καὶ ὑποκάτω πυρὸς ἀναφθέντος εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ. Θείου δὲ ἀγγέλου ἐπιστοασία τοῦ λέβητος ψυχρανθέντος, ἀβλαβῆς ἡ Ἁγία διέμεινε²⁾. Μετὰ πολλὰς δ' ἑτέρας βασάνους «ξίφει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀπέτεμεν' οὗ γενομένου, τὸ πνεῦμα αὐτῆς εἰς τὰς αἰωνίους ἀπέπητη μονάς³⁾»).

Α'. Δημῶδεις παραδόσεις.

Ἐν τῇ ὡς ἄνω συντόμῳς ἐκτεθείσῃ βιογραφίᾳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἰδιαιτέραν ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως σημασίαν ἐνέχει τὸ παραμυθιακὸν στοιχεῖον τοῦ δράκου, τὸ ὁποῖον εἶναι σύνηθες ἐν τῇ ἀγιολογίᾳ. Καὶ ἡ ἁγία Παρασκευή, ὡς ἄλλοι Ἅγιοι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας⁴⁾, εἶναι δρακοντοκτόνος. Σύμφωναι πρὸς τὴν

¹⁾ Ἐνθ' ἄν.

²⁾ Ἐνθ' ἄν.

³⁾ Ἐνθ' ἄν. Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ Συναξαρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἀπαντῶσιν ἱστορικαὶ ἀνακρίβειαι, προσελθοῦσαι ἐκ παρερμηνείας τοῦ χαρακτῆρος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀντωνίου, «ὃν δειχθέντα εὖνουν τοῖς χριστιανοῖς ἐκήρυξαν ὡς ἀσπασάμενον τὸν χριστιανισμόν, καθὼς καὶ ἐκ συγγύσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τοῦ ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μάρκου Αὐρηλίου κινήθεντος συστηματικοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοῦ, ὅτε καὶ ὁ ὀσιομάρτυς Παρασκευὴ ἦθλησεν Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ περὶ Ταράσιου βασιλέως λεγόμενα, εἰς οὗ τὰς κτήσεις ἦθλησε δηθὲν ἡ ὀσιομάρτυς Παρασκευὴ πιστεύομεν, ὅτι δὲν ἀφιστάμεθα τοῦ ἀληθοῦς, ἰσχυρίζομενοι ὅτι περὶ ἐπάρχου τινὸς τῆς βασιλείας Μάρκου Αὐρηλίου ὁ λόγος ὑπόκειται, ὃς πρῶτος διὰ διατάγματος ἐθέσπισε τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμόν». (Μ. Δ. Χ(αμουδοπούλου)), Ἐκκλησιαστικὸν Ἡμερολόγιον, Ἐκκλῆσ. Ἀληθῆεια, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τόμ. Α' (1880-1881), σ. 163-164.

⁴⁾ Π. χ. ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, ὁ ἅγιος Θεόδωρος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ἅγιος Ρηγίνος, ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὁ προφήτης Ἡλίας' οἱ ἐπιφανέστεροι ὁμοῦς δρακοντοκτόνοι εἶναι ὁ ἅγιος Δονάτος, ἐπίσκοπος Εὐφροίας (σημερινῆς Παραμυθιάς), ὁ ὁποῖος ἐφόνευσε τὸν δράκον τῆς πηγῆς τοῦ Ἀζέροντος, καὶ ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος ὁ τροπαιοφόρος. Βλ. Ν. Γ. Πολίσιον. Τὰ δημῶδη ἑλληνικὰ ἄσματα περὶ τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, Λαογραφία, τόμ. Δ' (1912-1913) σ. 185 κέ. Γ. Κ. Spyridakis, Saint Georges dans la vie populaire, L'Hellen. Contemporain, 6ème année 1952, σελ. 126-145. Ἐθολογίου Κορυλλία, Ὁ καβαλλάρης ἅγιος Γεώργιος, Ἀρχεῖον τοῦ Θρησκευτικοῦ Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ, τόμ. 22 (1957) σ. 17 κέ.

δήγησιν ταύτην τοῦ Συναξαρίου εἶναι αἱ κατωτέρω τρεῖς γνωσταὶ λαϊκὰ ἑλληνικὰ παραδόσεις ἐν αἷς ἡ Ἁγία ἐμφαίνεται δρακοντοκτόνος.

Ἡ πρώτη τούτων, προερχομένη ἐκ τοῦ θρυλικοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 χωρίου Πέτα τῆς Ἁρτης καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ *Παναγιώτου Β. Παπασπύρου*, ἔχει οὕτω: «*Νιὰ φουρὰ τοῦ χουριό μας δὲν ἦταν ἰδῶ πού νι τῶρα. Ἦταν κάτ' στου Μαυριλιό*¹⁾. *Στου πανηγύρι π' γίνονταν κάθι χρόνου ἔμπιναν στου χουρὸ οὔλα τὰ κορίτδια κ' οἱ νιόν'φες τ' χουριού. Τότις οὐ δράκους, π' πάουνταν στ' Δρακότρυπα*²⁾, *ἔβγιν' ἀπ' ἰκεῖ κὶ μὶ δυὸ πирπαιδῆς (ἢ ἀδρασκιλῆς)*³⁾ *ἔφτανι στου χουριού. Κάουνταν σ'ν ἄκρ' ἀπ' του χουρὸ κὶ καρτέρ' γι πότε νὰ μπῆ ἢ γι' δημορφότηρ'. Ἄμα ἔμπ' νι, τ' ν ἄρπαζ' ἀπ' τὸν χέρ' κ' ἔφιβγι γιὰ τ'ν τρυπα τ'. Τ'ν ἔπιρνι κ'εὶ μέσα κὶ τ'ν ἔιρουγι. Αὐτὸ γίνονταν κάθι χρόνου. Τότις παρακάλεσαν του Θεοῦ νὰ τ'ς σώσ' ἀπ' τὸν δράκον. Οὐ Θεὸς ἔστειλι τ'ν Ἁγία Παρασκιβῆ γιὰ νὰ του σκουτώδ'. Ὅντας ἤρθ' ἡ μέρα γιὰ του πανηγύρι, ἤρθι κὶ οὐ δράκους νὰ πάρ' τ'ν καλύτιρ'. Ἦρθι κὶ Ἁγία Παρασκιβῆ, χωρὶς νὰ τ'ν ἰδῆ οὐ δράκους. Ἄμ ἄρπαξι ἀπ' του χέρ' τ'ν καλύτιρ', τον στρών' στὰ πουδάγια κρατῶντας ἕνα τσόκ⁴⁾ στου χέρ' κὶ κνήγα δῶθι, κνήγα κείθι, φτάν' στ' δρακότρυπα. Μπαίν' μέσ' οὐ δράκους, ἀπὸν κουντά τ' κ' ἡ Ἁγία Παρασκιβῆ. Κατ'βαίν' βαθειὰ οὐ δράκους κὶ ἀνεῖ⁵⁾ τρυπα μέσα στ' γῆ, κὶ περπατῶντας φτάν' στ' ν τρυπα πού νι τῶρα τὸν μοναστήρ' τ'ς Ἁγία Παρασκιβῆς. Ἰκεῖ τὸν φτάν' κὶ τ' δίν' μιὰ μὲ τὸ τσόκ' στ' ἀρχίδια κὶ τὸν ἀφίν' στοὺν τόπου. Ἔτδ' γλύτουσι τὸν χουριό μας ἀπ' τὸν δράκον. Ἐκεῖ στ'ν τρυπα π' τὸν σκούτουδι στάζουν ἀκόμα νιρὸ τ' ἀρχίδια τ'»⁶⁾. Κατ' ἄλλους, ὡς γράφει ὁ Π. Β. Παπασπύρου, στάζουν οἱ μαστοὶ τοῦ δράκοντος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (26 Ἰουλίου). Μάλιστα ἡ παράδοσις ἐν Πέτα λέγει, ὅτι τὸ ὕδωρ στάζει ὀλίγον κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας. Ὡς δ' ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Π. Β. Παπασπύρου ὁ Ν. Τσακανάκης, ἡ αὐτὴ παράδοσις, ὀλίγον παραλλάσσουσα, ἐπιχωριάζει καὶ εἰς Κουμζιάδες - Γρίμποβον - Γρεμμενίταν⁷⁾.*

¹⁾ Θέσις κειμένη Ν. Δ. τοῦ Πέτα καὶ ἀπέχουσα αὐτοῦ περίπου 45' τῆς ὄρας.

²⁾ Εἶναι σπήλαιον τι ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς ὀπὴν ἐντὸς τῆς γῆς, βαθειαν καὶ ἀπότομον, ἐπὶ τοῦ βουνοῦ *Ξηροβούνι* (Περάνθη) καὶ εἰς τὸ ἀντέρεισμα τὸ ἀντιστοιχοῦν σχεδὸν εἰς τὸ 6½, χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἁρτης - Κοπραινῆς. Εἰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νυμφαῖον*.

³⁾ Ὑπάρχουν ἔτι καὶ σήμερον ἴχνη, ἀποδιδόμενα εἰς τὸν δράκον.

⁴⁾ Σφυρίον χρησιμοποιοῦμενον ὑπὸ τῶν κτιστῶν.

⁵⁾ ἀνοίγει.

⁶⁾ *Παν. Β. Παπασπύρου*, Λαογραφικὴ Συλλογή, Ἡπειρ. Χρον. τόμ. 4 (1929), σ. 157-58

⁷⁾ Βλ. *Παν. Β. Παπασπύρου*, Ἐνθ' ἀν., σ. 158.

Ἡ δευτέρα παράδοσις, ἀπαντῶσα εἰς τὸ χωρίον Θεσπρωτικὸν (Λέλοβα), ἀνεκοινώθη εἰς τὸν Π. Β. Παλασπύρου ὑπὸ τοῦ δικηγόρου Ν. Γκόντζιου. Ἐν ταύτῃ φέρεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ προστάτις τῶν πέριξ τοῦ Θεσπρωτικοῦ χωρίων, φονεύουσα δράκοντα ἔξωθεν τοῦ χωρίου Καντζᾶ καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν πρὸς τὸ βουνὸν Παντζᾶ, ὅπου μάλιστα σήμερον ὑπάρχουν βαλανιδιές, αἱ ὁποῖαι λέγεται, ὅτι ἐφύτρωσαν ἐκεῖ, ὅπου κατὰ τὴν δίωξιν ἔπιπτεν ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ δράκοντος αἷμα ἐν εἶδει σταλαγματιῶν. Ἰδοὺ ἡ παράδοσις:

«*Ὀλίγο πὺδ πέρα ἀπὸ τὸ χωριὸ Καντζᾶ στὴ Σκάλα τοῦ Λούρου καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸ δημόσιον δρόμον, πὸν πάει κατὰ τὴν Πρέβιζα, εἶναι ἡ ἐκκλησιά τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Ἐκεῖ κάθε χρόνο, πὸν γιορτάζει ἡ χάρι της, μαζεύονταν ὁ κόσμος ὅλος ἀπ' τὰ γύρω χωριά. Συναθίζαν τότε οἱ παλιοὶ νὰ κάνουν μεγάλο πανηγύρι καὶ τὰ κορίτσια νὰ μπαίνουν στο χορό. Ἀπὸ τὸ μεγάλο κακὸ πὸν γέρονταν κάθε χρόνο ἔκλεισι ἢ ἐκκλησιά. Τότε ἡ χάρι της παρουσιάστηκε σὲ πολλοὺς στὸν ὕπνον καὶ τοὺς εἶπε νὰ πᾶν νὰ γιορτάσουν καὶ νὰ πανηγυρίσουν χωρὶς νὰ φοβηθοῦν τίποτα. Ὅλα τὰ γύρω χωριά πῆγαν στὴν ἐκκλησιά, ὅπως πρὶν, καὶ ὅταν ἦλθε ἡ στιγμή τοῦ χοροῦ καὶ κάθε κορίτσι φοβόνταν νὰ μπῆ στο χορὸ μὴν τὸ φάῃ ὁ δράκος, φανίστηκε μὲ γυναικὰ μὲ τὴ ρόκα της καὶ μπῆκε αὐτὴ πρώτη στο χορὸ. Δὲν ἔκλεισε ὁ γῦρος καὶ νὰ σου ὁ δράκος κατέβαινε μ' ἓνα μεγάλο βογγητό. Δὲ χάνει καιρὸ ἡ χάρι της, πὸν πρωτόσυρνε τὸ χορὸ, παίρνει τὴ ρόκα της καὶ τὸν κυνηγᾷ, τὸν χτυπᾷ μὲ τὴν πρώτη καὶ τὸν λαβώνει. Ὁ δράκοντας ἔφευγε στο βουνὸ καὶ τὰ αἷματα ἀπὸ τὴν πληγὴ ἔσταζαν εἰς τὶς σαλιές, πὸν ἔκανε γιὰ νὰ ξεφύγῃ τὰ χτυπήματα, πετάγονταν οἱ σταλαματιές ἀπὸ αἷμα. Καὶ στὴν κορυφὴ ἀπὸ τὸ βουνὸ ἀνοίγει μὲ τρυπὰ καὶ ἐκεῖ χάθηκε καὶ ἀπὸ τότε δὲν ξαναβῆκε. Ἐκεῖ πὸν πετάγονταν οἱ σταλαματιές ἀπὸ τὸ αἷμα φύτρωσαν βελανιδιές καὶ ἔτσι μπορεῖ κάθε διαβάτης νὰ ἰδῇ τὸ δρόμον πὸν πῆρε ὁ δράκοντας, ὅταν τὸν κυνηγοῦσε ἡ χάρι της»¹⁾.*

Ἡ τρίτη παράδοσις, διασκευασθεῖσα λογοτεχνικῶς, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Κ. Διαμάντη καὶ ἔχει οὕτως:

Εἰς τὸ χωρίον Νησίστα τῶν Τζουμέρκων διηγοῦνται, ὅτι κάποτε κατὰ τὴν πανηγύριν τῆς Ἁγίας «στὴ σπηλιὰ τοῦ Μπέσικου, ἐκεῖ πὸν βγαίνει τὸ νερό, παρουσιάστηκε ἓνας δράκος», ὁ ὁποῖος καιροφυλακτῆσας κατὰ τὴν ὥραν τοῦ χοροῦ ἤρπασε τὴν ὠραιότεραν τῶν νεανίδων καὶ ἐξηφανίσθη. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, διὸ ὁ κόσμος τρομοκρατηθεὶς ἔπαυσε πλέον νὰ πανηγυρίζῃ. Κάποτε ὁμως, ὅταν ἐπλησίαζε πάλιν ἡ ἑορτὴ τῆς Ἁγίας, οἱ χωρικοὶ εἶδον καθ' ὕπνου τὴν Ἁγίαν προτρέπουσαν αὐτοὺς νὰ πανηγυρίσουν μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι

¹⁾ Βλ. Π. Β. Παλασπύρου, Ἐνθ' ἄν., σ. 158-9.

θά τοὺς προστατεύσῃ. Πράγματι οἱ χωρικοὶ προσήλθον ἄθροοι εἰς τὴν πανηγυριν, καθ' ἣν ὤραν δ' ἐχόρευον τὸν χορὸν «καγγελάρι» παρουσιάσθη ὁ δράκος καὶ «καλιάζει τὴν ὁμορφότερη». Τότε ἡ κόρη τοῦ σφίγγει τὸ χέρι μὲ δύναμιν, «ποὺ ὁ δράκος πόνεσε καὶ φοβήθηκε καὶ τῆς ξεφεύγει». Ἡ κόρη τὸν καταδιώκει. Ὁ δράκος τρέχει καὶ φθάνει «στὴν Πρέμιστα στὴ θέσι Ἰελάτος, ἀριστερὰ τοῦ βουνοῦ Γκιλμπερίνα καὶ Γκρίμποβο, ὅπου εἶναι ἡ Δρακότρυπα. Ἐκεῖ μέσα μπῆκε ὁ δράκος καὶ πίσω τὸν κυνηγοῦσε ἡ κόρη». Ἐνῶ δ' οὗτος ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος «πάνω ἀπὸ τὸ Χανόπουλο κοντὰ στὶς Κουμζιάδες, τὸν ἔπιασε γερὰ ἡ ἁγία Παρασκευὴ — ἡ κόρη ἦτο ἡ Ἁγία —, τὸν συνέθλωσε μὲ δύναμι θεϊκὴ καὶ τὸν ἄφησε νεκρὸ ἐκεῖ στὴ σπηλιὰ ὅπου ἔγινε πέτρα. Γι' αὐτὸ στὸ μέρος ἐκεῖνο στάζει νερὸ καὶ ἐκεῖ ἔχισαν καὶ ἐκκλησία (ἁγίασμα). Μέσ' στὴ σπηλιὰ δείχνουν τοὺς βράχους, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ σκοτωμένο δράκο καὶ ποὺ στάζουν ἁγίασμα τὴ μέρα τῆς γιορτῆς τῆς»¹⁾.

Αἱ περὶ δρακοντοκτονίας τῆς Ἁγίας παραδόσεις αὐταὶ τῆς Ἡπείρου προφανῶς ἐπαναλαμβάνουν, ἀλλὰ κατὰ διάφορον τρόπον, τὴν ἐν τῷ Συναξαρίῳ διήγησιν διὰ τὸν φόνον τοῦ δράκοντος ἐν τῇ πόλει τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Κατὰ τὸ Συναξάριον ἡ Ἁγία, ποιοῦσα θαῦμα, φονεύει τὸ φοβερὸν θηρίον, «ὧ ἐκ σπηλαιῶν τοὺς καταδίκους θανάτῳ κατάβρωμα παρεῖχον», ἐνῶ εἰς τὰς λαϊκὰς παραδόσεις αὕτη «ἐξολοθρεύει τὸ δράκο, γιατί ἄρπαξε τὴν ὁμορφότερη κοπέλλα ἀπὸ τὸ χορὸ κάθε χρόνο στὸ πανηγύρι τῆς». Ὅπως βλέπομεν, εἰς τὴν γραπτὴν καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν βασικὸν παραμένει τὸ στοιχεῖον τοῦ φόνου τοῦ δράκοντος, ἀλλ' ἐν τῷ Συναξαρίῳ ὁ φόνος ἐκτίθεται διαφόρως ἢ εἰς τὰς παραδόσεις καὶ συμφώνως πρὸς ψυχροφελῆ σκοπὸν. Κατὰ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις ἡ Ἁγία διὰ τῆς ἐξολοθρεύσεως τοῦ

¹⁾ Βλ. *Κ. Διαμάντην*, ἐνθ' ἄν., σ. 69 - 70. Βλ. τοῦ Ἰδίου καὶ ἐν Ἡπειρωτ. Ἐστία, ἔτ. Δ' (1955) τευχ. 35, σ. 260 - 263. Περὶ παρεκκλησίῳ τῆς ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς δυτικῆς κορυφῆς τῶν Τζουμέρκων καὶ περὶ δρακότρυπας ἐν τῷ ὑπογείῳ τούτου ὑπαρχούσης μνημονεύει παλαιότερον ὁ *Σεραφεῖμ Βυζάντιος* γράφων εἰς τὸ Δοκίμιον ἱστορικῆς τινος περιλήψεως τῆς ποτὲ ἀρχαίας καὶ ἐγκρίτου Ἡπειρωτικῆς πόλεως Ἄρτης. Ἐν Ἀθήναις 1884, σ. 168: «Πρὸς θυμὰς τῆς Ἄρτης, ὡσεὶ ὥρας τέσσαρας ἀπέχουσα Μονὴ τις ὑπάρχει εἰς τὸ τμήμα Καραβασαρά, ἄνω τοῦ χωρίου Κουμζιάδες ἐπὶ λοφίσκου τινός, ἐπὶ ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀναγύρων τιμωμένη... Αὕτη ἡ Μονὴ ἔχει καὶ παρεκκλησίον τι ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς δυτικῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων Τζουμέρκων, καλουμένης κοινῶς Γκελπερίνα, ἀντικρὺ τοῦ Χανοπούλου, ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς (Ἰουλίου 26) μακρὰν τῆς πόλεως περὶ τὰς δύο ὥρας. Ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τούτῳ ὑπάρχει ὑπόγειον τι ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν καλούμενον Δρακότρυπα, ἐν ᾧ εὐρίσκονται γιγαντιαῖοι τινες λίθοι, οἵτινες παριστάνουν δρακοντοειδεῖς μαστούς, ἐξ ὧν, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς 25 Ἰουλίου μέχρι τῆς ἀπολύσεως τῆς λειτουργίας, οὐκ δὲ ἄλλοτε, ὅπου παράδοξον, σταλάζει ὕδωρ καθαρὸν, ἐξ οὗ λαμβάνουσι χάριν εὐλαβείας οἱ ἐξ Ἄρτης καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων συντρέχοντες καὶ διανυκτερεύοντες αἰθριοί».

θηρίον ἀποσκοπεῖ νὰ σώσῃ τοὺς δεινοπαθοῦντας ἀπὸ τὸν ἐτήσιον, οὕτως εἰπεῖν, φόρον αἵματος. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω εἰσέτι, ὅτι τὰ παρὰ τὰ Τζουμέρκα πολλὰ τοπωνύμια μὲ τὸ ὄνομα τοῦ δράκου, ὡς *δρακοσπηλιά, δρακόλιμνη, δρακονέρι* κτλ.¹⁾, ἀπηχοῦν πιθανῶς παραδόσεις περὶ στοιχειῶν ἢ θηρίων, κατεχόντων ἢ φυλασσόντων πηγὰς ἢ φρέατα. Ὅπως δὲ παρ' ἡμῖν, οὕτω καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς τοῦ κόσμου, φέρονται παραδόσεις καὶ παραμύθια περὶ δρακόντων, φυλασσόντων πηγὰς ἢ διαμενόντων παρ' αὐταῖς²⁾. Συνήθως δ' ὁ ἥρωσ τοῦ παραμυθιοῦ ἢ τῆς παραδόσεως φονεύων τὸ θηρίον ἢ τὸ στοιχεῖο τῆς πηγῆς ἀπαλλάσσει τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς λειψυδρίας. Πρὸς τὴν γενικὴν μυθολογικὴν αὐτὴν ἀντίληψιν δύναται, νομίζω, νὰ συσχετισθῇ ἡ περὶ τῆς Ἁγίας ὡς δρακοντοκτόνου παράδοσις.

Β'. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἰατρὸς τῶν παθήσεων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ προστάτις κατὰ ἀσθενειῶν.

Πλὴν τῆς διηγήσεως περὶ τῆς δρακοντοκτονίας, ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ περὶ τῆς ὑπ' αὐτῆς τυφλώσεως καὶ ἀναβλέψεως τοῦ αυτοκράτορος Ἀντωνίνου, ἣτις προφανῶς ἀπειτέλεσε τὴν πηγὴν τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν ὡς προστάτιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἰατῆρα τῶν ὀφθαλμικῶν νόσων. Ἡ πίστις αὕτη καταφαίνεται εἰς τὰς κατωτέρω ἀπὸ τὸ χωρίον Πάμφιλας τῆς Λέσβου καὶ τὸ χωρίον Ἀπεράθου τῆς Νάξου παραδόσεις:

«*Τὴν ἁγία Παρασκευή, κατὰ τὴν ἐκ Λέσβου παράδοσιν, τὴν εἶχαν πίσω οἱ Οὐβρινοί, γιατί πιστιβγι στοὺ Χριστό. Τ' βασανίζαν μὲ πολλὰ μαρτύρια, γιὰ τὰ τ' γυρίσιν³⁾ μὰ τσεῖν τὰ νταγιάδα⁴⁾ οὐλα τς ἔν ἐπάθινι τίπουτα. Τότις πλιά ἡ βασιλὲς διάταξι νὰ τ' ρίξιν μέσ' σ' ἕνα καζάν' πό βραζι πίσσα γιὰ νὰ πιθάν'. Ἡ ἁγία Παραστοιβή πρόφταξι τς ἔκανι τοὺ σταυρό τς. Τσεῖν τ'ν ὄρα πὸ πσι μέσ' σι ἴσισσα, πέταξι ἕνας χόχλους τς ἦβι σι' βασιλὲ τοὺ μάτ' τοἱ σιραβῶθ ἴτσι.*

Τότις ἡ βασιλὲς φώναξι: «*Σῶσι μι, ἁγία Παρασκευή*», τοἱ γιὰ μιὰ πιτάχ' τοἱ δξου ἡ ἁγία Παρασκευὴ ζουδανή, σταύρουσι τοὺ μάτ' τ' βασιλὲ τοἱ τὸν ἔγιανι. Ἀπὶ τότις ἡ βασιλὲς τ'ν ἔδουσι τ'ν ἄδεια νὰ γυρίξ' τοἱ νὰ γιαιτρεύ' τοὺ γόσμου. Τοἱ μ' ἕνα σταυρὸ στοὺ χέρ' γύριξι ἡ γι ἁγία Παρασκευὴ χρόνια, ἴσαμι πὸν γέρασι τοἱ γιάτριβγι τοὺ γόσμου»⁵⁾.

Κατὰ τὴν Ναξιακὴν παράδοσιν:

«*Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι ἰὰ τὰ μάθια. Ἦτονε δά, λέει, ὁμορφη κ' ἤκανε*

¹⁾ Βλ. περὶ τούτων *Κ. Διαμάντην*, Ἐνθ' ἀν., σ. 71. ²⁾ *J. G. Frazer*, Pausanias, V. 44-5.

³⁾ μετατρέψουν (τὰ φρονήματα). ⁴⁾ βαστούσε, ὑπέμενε.

⁵⁾ *Παν. Νικήτα*, Τὸ Λεσβιακὸ μνηολόγιο, Μυτιλήνη 1953, σ. 235-36.

μαθήματα, σὰ βοὺν κάνου δῶρα τὰ κατηχητικά, ἐδίδασκε ἰὰ τὴ θρησκεία, καὶ τὴν ἐγάπησε, λέει, κανένας βασιλιάς, ἀλλὰ ᾽φτὴ δὲν ἤθελε νὰ τότε πάρη, δὲν ἤθελε νὰ παύρευτῆ. Κ' ἤβαλεν εὐτὸς τὴ δωδεκάδα δου νὰ τσῆ κάμη ὄλες τοὶ βαρειές τιμωρίες, πού ὑπάρχουνε στοὺ γόσμο, ἰὰ νὰ ᾽ρθῆ σὲ ἀνάγη νὰ τότε πάρη, ἀλλὰ ᾽κείνη δὲν ἤβγαυεν ἀ' τὴ θρησκεία τζη. Καὶ ἰὰ τὸ ἰνάτι τζ' ἐδά, λέει, ὁ βασιλιάς ἐδιάηκεν ὁ ἴδιος καὶ τὴν ἤβαλε σ' ἕνα γαζάνι μὲ τὴ βίσσα νὰ βράζῃ κ' ἤστεκεν ἀπουπάνω ᾽κείνος καὶ βάνει, λέει, τὰ δυὸ τζη δαχτύλια μέσ' στοὺ καζάνι καὶ κάνει ἐτσά ἰὰ δὲ [ἡ διηγουμένη τινάσσει τὰς χεῖρας ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ ἔξω] καὶ πεθιδῶσαι δυὸ σταγόνες πίσσα καὶ πᾶνε μέσ' στὰ μάθια τοῦ βασιλιά καὶ στραβώνεται κ' ἤφυε. Γαὶ τὴν ἄλλην ἡμέρᾳ ᾽τονε τ' ἄγιον Παδελεήμονα καὶ τὴν ἠῶρεν ἐκεῖ. Τὸν εἶδεν ἐκείνη. Καὶ λέει πὼς «ἐὼ θὰ τότε κάμω καλὰ τὸ βασιλιά». Καὶ βουτᾶ, λέ, ἕνα βαθακάκι μέσ' στοὺ καθήλι μὲ τὸ λάδι καὶ τοῦ ᾽λειψε δὲ μάθια δου κ' εἶδε δὲ φῶς του. Καὶ ἰαυτὸ μέχρι σήμερα, ὅτινα πονοῦ γανενοὺς τὰ μάθια δου, πάει καὶ παίρνει λάδ' ἀπὸν μέσ' στοὺ καθήλι τζ' αἰῶς Παρασκευῆς κα τ' ἀλείβγει καὶ ἴνεται καλὰ. Κι ὅτινα πονοῦ γανενοὺς τὰ μάθια δ' ἀποτάεται στὴν αἰὰ βαρασκευῆ»¹⁾.

Πρόχειρος σύγκρισις τῶν παραδόσεων τῆς Λέσβου καὶ τῆς Νάξου πρὸς τὴν διήγησιν τοῦ Συναξαρίου πεῖθει περὶ τῆς στενῆς σχέσεως τούτων. "Ὅπως ἐν τῷ Συναξαρίῳ, οὕτω καὶ εἰς τὰς παραδόσεις, λέγεται ὅτι ἡ Ἁγία δίδει καὶ πάλιν τὴν ὄρασιν εἰς τὸν τυφλωθέντα βασιλέα, ὁ ὁποῖος, εὐγνωμονῶν κατὰ τὴν λεσβιακὴν παράδοσιν, παρέσχεν εἰς αὐτὴν «τ' ἄδεια νὰ γυρίζ' καὶ νὰ γιαιτρεύ' τοῦ γόσμου»²⁾. Κατὰ δὲ τὴν Ναξιακὴν «ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι θαματουργία εἶναι ἰὰ τὰ μάθια». Πιθανῶς αἱ λαϊκαὶ αὐταὶ παραδόσεις ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς συναξαριακῆς διηγήσεως.

Συναφῆς πρὸς τὰς δοξασίας ταύτας εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς ἐκ Μανραϊζαίων Σάμου ἐπαρδή, χρησιμοποιοιουμένη εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν «θὰ μπῆ φλούδι στοὺ μάτι». Ἐνῶ ὁ ἐπάδων κρατεῖ τὸ ἄνω βλέφαρον καὶ τὸ κινεῖ σταυροειδῶς, λέγει:

«Ἄη - Παρασκευῆσσα μου, | δόσι μ' τ' σαροννίτσα σου,
νὰ σαρώσου τοῦ ματάκι μ' | κὶ πάλι νὰ στὴν δώσου»³⁾.

¹⁾ Τὴν παράδοσιν ταύτην ἤκουσεν ἡ Μαρίκα Νικολάου Μπακάλου, ἐκ τοῦ χωρίου Ἄπερ-
ράθου Νάξου, ἐτῶν 42, ἀπὸ τὴν Κατερίνα Ἐμμ. Καραπάτη, ἐτῶν 50, τὴν κατέγραψε. δὲ πρὸς
χάριν μου ἡ συμπατριώτισσά μου ποιήτρια κυρία Διαλεχτὴ Ζευγὼλη-Γλέζου, τὴν ὁποίαν καὶ
εὐχαριστῶ θερμῶς καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης.

²⁾ Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἐν Λέσβῳ εἶναι κυρίως «γιατρός στοὺ μάτια». Βλ. Π. Νικήταν,
ἐνθ' ἄν., σ. 119. Ὁμοίως καὶ ἐν Ἡπειρῳ. Βλ. Κ. Διαμάντην, ἐνθ' ἄν., σ. 71.

³⁾ Λαογρ. Ἀρχεῖον, ἀριθ. χειρ. 1428, σ. 37, ἀρ. 7. (Συλλ. Ν. Δημητρίου, 1939). Ἐφεξῆς
εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχεῖου θὰ χρησιμοποιηθῆ ἡ βραχυγραφία ΛΑ.

Ἡ Ἁγία θεωρεῖται ἔτι προστάτις κατὰ τῆς πανώλους καὶ τῆς χολέρας¹⁾, ὡς φαίνεται ἐκ δύο παραδόσεων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Μεσολογγίου, τὰς ὁποίας ἔχει δημοσιεύσει ὁ Ν. Γ. Πολίτης. Ἡ πρώτη, ἡ Ἀθηναϊκή, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἁγία Παρασκευὴ κ' ἢ Πανοῦκλα», ἀναφέρει: «Ὅταν ἦρθε ἡ Πανοῦκλα στὴν Αἴγινα, εἶναι τότε καμμιά πενηνταριά χρόνια, ἐπῆρε καὶ τίς δυὸ ὥραϊες θυγατέρες τῆς Λαντέζαινας, τὴν Ἐλέγκω καὶ τὴν Κατίγκω. Μιὰ γειτόνισά τους, ἡ Μπελεργρίνα, ἔλεγε πὼς εἶδε ἀπὸ τὸ παράθυρό της δυὸ μαυροφόρες καὶ χτυπήσανε δυὸ χτυπήματα στὴν πόρτα τῆς Λαντέζαινας. Ὑστερα λέει ἡ μία: «Πᾶμε ἀπὸ δῶ τὸν ἀνήφορο. — Μπα, μπα! τῆς λέει ἡ ἄλλη, μὴ καημένη, γιατί θὰ βγῆ ἡ ἁγία Παρασκευὴ μὲ τὴ ρόκα της νὰ μᾶς χτυπήσῃ». Ἐτοί τραύξαν ἀπὸ ἄλλο δρόμο. Κατάλαβε ἡ Μπελεργρίνα πὼς ἐνοοῦσαν τὴν ἐκκλησιά τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, πού ἦταν σ' αὐτὴ τὴ γειτονιά γιατί ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι ἀρβανίτισσα καὶ κνηγάει τὴν Πανοῦκλα. Ἐτοί δὲν ἐπέθανε κανένας ἀπὸ τὴ γειτονιά, πού ἦταν ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς»²⁾.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἐκ Μεσολογγίου, ἡ ἁγία Παρασκευὴ παρουσιάζεται ὡς γραῖα ἀσπροφόρα διώκουσα τὴν χολέραν. «Τὸν καιρὸ πού ἡ Χολέρα ἔκανε μεγάλη καταστροφὴ στὸ Μεσολόγγι (1854) μιὰ νύχτα, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ἕνας στρατιώτης, πού ἦταν σκοπὸς ἔξω ἀπὸ τὸν στρατῶνα καὶ τίς φυλακὰς κοντὰ στὴν πλατεῖα τοῦ Ἡρώδου, ἐφώνησε «Στὰ ὄπλα!». Τρέχουν ἔξω οἱ στρατιῶτες καὶ βλέπουν τὸ σκοπὸ κατατρομαγμένον μόλις κατώρθωσε νὰ τοὺς εἰπῆ: «Δὲ βλέπετε;». Καὶ εἶδαν ἐκεῖνοι δύο γυναῖκες, τὴ μία ἀσπροφόρα καὶ τὴν ἄλλη γριά μαυροφορεμένη. Καὶ κνηγοῦσε ἡ ἀσπροφόρα τὴ γριά, καὶ περνοῦσαν τρεχάτες μπρὸς τοὺς στρατιῶτες, ὥσπου κατώρθωσε ἐκείνη νὰ χτυπήσῃ τὴ γριά. Ἡ γριά ἔπεσε σὰν ξερὴ, καὶ ἡ ἀσπροφόρα ἀφανίστη. Ἐτρεξαν εἰς τὸ μέρος πού πεσε ἡ γριά καὶ δὲν εἶδαν τίποτα. Τὴν ἄλλη μέρα, πού διαδόθη τὸ πρᾶμα, ἐθυμῆθησαν οἱ γέροντες, πὼς εἰς αὐτὴ τὴ θέσι πῶπεσε ἡ γριά ἦτανε ἕνα ἐκκλησάκι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, πού γκρεμίστηκε στὴν πολιορκία.

¹⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Αἱ ἀσθένειαι κατὰ τοὺς μύθους τοῦ λαοῦ. Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Γ'. Ἐν Ἀθήναις 1931, σ. 70.

²⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 554·5, ἀριθ. 909. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τινὰ κερκυραϊκὴν παράδοσιν ὁ ἅγιος Σπυρίδων παρίσταται διώκων τὴν Πανώλην ἐμφανιζομένην ὑπὸ μορφὴν θηρίου καὶ τύπων αὐτὴν διὰ τοῦ σταυροῦ. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, ἔνθ' ἀν., σ. 555, ἀρ. 910. Καὶ ὁ ἅγιος Τιμόθεος ἐκνηγήσῃ τὴν Πανοῦκλα νὰ τὴν σκοτώσῃ, διὰ τοῦτο τὸ μοναστήρι τῆς Πεντέλης, πού τό κτίσῃ, δὲν τό πιασῃ ἡ Πανοῦκλα. Δ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν, τόμ. Β', σ. 221. Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τ. Γ', σ. 70, 83. Ὡσαύτως κατὰ τῆς Πανώλους ἐπικαλοῦνται τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἁγίου Χαράλαμπους, ὅστις εἰκονίζεται πατῶν ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν νόσον ἐν σχήματι εἰδεχθοῦς γυναίου καπνὸς ἐξερευγομένου ἐκ τοῦ στόματος. Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, Ἐνθ' ἀν., σ. 84.

Και κατάλαβαν πώς η άσπροφόρα ήταν η άγια Παρασκευή, και πώς η γριά ήταν η Χολέρα και έθριξαν λιθάρια σωρό εις εκείνο τὸ μέρος. Ἐπὸ τότε εξαλείφθηκε η Χολέρα ἀπὸ τὴν πόλι»¹⁾).

Ὅφείλω νὰ προσθέσω ἀκόμη, ὅτι κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστιν ἡ Ἁγία δὲν εἶναι μόνον διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν πανώλη καὶ τὴν χολέραν, ἀλλὰ καὶ δι' οἰανδήποτε ἄλλην νόσον. «Μὰ δὲν εἶναι μόνου ἰὰ τὰ μάθια, διηγοῦνται εἰς τὸ χωρίον Ἐπεράθου Νάξου, ἰὰ ὅ,τι κι ἄν εἴν' ἐκεῖν' ἀποτάεσαι καὶ στήν Ἁγία βαρασκευγή, λέει: «Ἁγία μου Παρασκευγή μου, καὶ νὰ ἔνῃ τὸ παιδί μου καλὰ καὶ ν' ἀνοίξω παναῦρι νὰ τὸ ψάλλω, ὡσπου ζῶ». Λέει: «Ἁγία μου Παρασκευγή μου, νὰ στραφῆ νὰ ῥθῃ ἔροδς (= γερός) ἅ τὸ βόλεμο καὶ...». Λέει: «Ἐιάνε τὸ ποδαράκι δοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ φέρῶ ἄν ἀσημένιο βοδάρι νὰ τὸ κρεμάσω στὴ χάρι σου». «Δὲ θωρεῖς πὼς κρέμουδαν ἀδρός τση μάθια, χέρια, ποδάρια...».

Ἡ ἐκ τοῦ ἰδίου χωρίου Ἐπεράθου τῆς Νάξου Μαρίκα Νικ. Μπακάλου, ἐτῶν 42, διηγῆθη εἰς τὴν Διαλεχτὴ Ζευγώλη - Γλέζου τὰ ἐξῆς, ὡς ἤκουσε παρὰ τῆς Καλῆς Γεωργίου Ἐλευθερίου, ἐτῶν 45. «Μιὰ βολά, λέει, ἡ Λαφαζάνανα ἴπνοιε δοῦ Ἰάννη τζη τὸ χέρι, μὰ δὲν ἤξέρω ἴτουνοῦ ἢ ἐνοῦς ἄλλουνοῦ, ποῦ ἔπεθανε. Ἐπὸνιει λοιπὸ τοῦ κοπελλακιοῦ τὸ χέρι κ' ἐποτάηκεν ἐδά, λέει, στήν Ἁγία βαρασκευγή, πὼς ἢ νὰ τοῦ κόπη τὸ βόνο ἢ νὰ τήνε φωτίση, εἶδα νὰ τοῦ κάμη νὰ τοῦ κοπῆ ὁ πόνος. Καὶ θωρεῖ, λέει, τὸ βράδυ στὸν ὕπνο τζη πὼς ἐδιάηκε γαμμιά βαρασκευγή ἐκεῖ—μὰ δὲν ἐθυμοῦδαν ἡ Μαρκούλα, ποῦ μοῦ τό πε, βοιὰ—καὶ τς εἶπε βῶς: «Νὰ πᾶς νὰ μαζώξῃς ἀριαδάφυλλα νὰ βράσης νὰ τοῦ πλύνης τὸ χέρι δου νὰ τοῦ περάση ὁ πόνος». Κ' ἤκαμέ δο κ' ἐπέρασε δου».

Ἐν Ἄμοργῷ ἡ ἁγία Παρασκευή ἔχει ἀποβῆ προστάτις τῶν ναυτικῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ τοπωνυμίου Καλοταρίισσα, τῆς δυτικωτάτης μικρᾶς κοιλάδος παρὰ τὸν ὄρμον Παραδείσια, ἔνθα ὑπάρχει ναῖσκος τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Εἶναι δὲ γνωσταὶ αἱ λέξεις καλοταριά καὶ κακοταριά, λεγόμεναι ἐπὶ τῆς νηνεμίας καὶ θαλασσοταραχῆς. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Ἰω. Βογιατζίδην ὁ ὄρμος οὗτος διὰ τὸ ὑπὴνεμον τῆς θέσεως θὰ ὠνομάσθη ἡ Καλοταριά, ἢ δὲ κατάπαυσις ἔπειτα τῆς τρικυμίας καὶ ἡ σωτηρία τῶν ναυτιλλομένων θὰ ἀπεδόθη κατόπιν εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευήν²⁾).

¹⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Α', σ. 556-557, ἀρ. *912. Βλ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἰδίου περὶ Χολέρας γραφόμενα, ἐν Λαογρ. Συμμερίτοις αὐτοῦ, τόμ. Γ', σ. 88-89.

²⁾ Ι. Βογιατζίδου, Ἄμοργός. Ἱστορικαὶ ἐρευναι περὶ τῆς νήσου. Ἐν Ἀθήναις 1918, σ. 95.

Γ'. Τιμωρός τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὴν Παρασκευὴν γυναικῶν.

Πρὸς τούτοις ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἡ ἅγια Παρασκευὴ εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας ταυτίζεται πρὸς τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἐβδομάδος. Ἡ ἡμέρα αὕτη προσωποποιεῖται ¹⁾ καὶ ἀποτελεῖ ἡμέραν ἱερὰν διὰ τὰς γυναῖκας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύεται πᾶσα ἐργασία ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Πέμπτης. Εἰς τὰς μὴ τηρούσας τὴν ἀπαγόρευσιν ἐπιφαίνεται ἡ ἅγια Παρασκευὴ ἢ ἡ *Πεφταργά* ²⁾ ὑπὸ μορφὴν φοβερὰν, γραῖα ὑψηλὴ μὲ μεγάλα δόντια καὶ ἀδράχτια εἰς τὸ χέρι, καὶ τιμωρεῖ τὴν παραβάτιν. «*Πᾶνε τώρα πολλὰ χρόνια, λέγει ἡ παράδοσις, πὸν μιὰ Πέφτη βράδν καθόντανε στὴν πόρτα τους μιὰ νύφη μὲ τὴν πεθερά της κ' ἐνέθανε. Προτοῦ νὰ σουρουπώση, παίρνει ἡ γριά τ' ἀδράχτι καὶ τὴ ρόκα της καὶ λέει στὴ νύφη: «Κάμε καὶ σὺ τὸ ἴδιο, γιατί ἀλλιῶς θὰ σοῦ βγῆ σὲ κακό». Ὅτι ἔβγαυε τότε τὸ φεγγάρι καὶ ἡ νύφη δὲν ἄκουσε καθόλου τῆς γριάς τὰ λόγια, μόν' τῆς εἶπε νὰ πάη νὰ κοιμηθῆ, καὶ αὕτη ἐκάθησε καὶ ἔνεθε μὲ τὸ φεγγάρι. Ἔτσι λοιπὸν πῆγε ἡ γριά κ' ἐκοιμήθηκε. Σὲ λιγάκι βλέπει ἡ νέα νὰ ἔρχεται μιὰ ψηλὴ μαυροφορεμένη γυναῖκα, μὲ δόντια τόσο μεγάλα, πὸν ἐκρεμόντανε ὄξω ἀπὸ τὸ στόμα ἴσια μὲ τὰ γόνατα, καὶ βαστοῦσε στὸ ἓνα χέρι μιὰ μεγάλη ρόκα καὶ εἰς τὸ ἄλλο ἓνα ἀδράχτι. Ἀπὸ τὸν τρόπο της ἡ καημένη ἡ νέα δὲν μπόρεσε νὰ σαλέψη. Ἐκείνη ὁμως πῆγε καὶ κάθησε κοντὰ της καὶ τῆς λέει. «Ἐλα, γειτόνισσα, νὰ καθήσωμε μαζὶ καὶ νὰ νέσωμε». Ἀλλ' ἀμέσως τὸ ξανάβρε καὶ σηκώνεται καὶ λέει: «Περίμενε μιὰ στιγμή νὰ πάω νὰ φέρω τὸ παιδί μου». Καὶ ἀποθέτει χάμω τὴ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι καὶ πάει στὸ κοιμητήρι. Τηράζει ἡ νέα, τί νὰ ἰδῆ; Βλέπει πὸς ἄνοιξε ἓνα μνημα, ἔβγαλε*

¹⁾ Ἡ προσωποποίησις τῶν ἡμερῶν δὲν εἶναι ἄγνωστος καὶ εἰς ἄλλους λαούς. Βλ. Στίλ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, Ἐν Ἀθήναις 1922, σ. 192. Βλ. καὶ *Jungbauer, Freitag. Handwört. des deutschen Aberglaubens* τ. III (1930) σ. 53 κέ.

²⁾ Ἡ *Πεφταργά* ἐν Κρήτῃ παρίσταται γραῖα ὑπερμεγέθης, ἔχουσα ὀδόντας σπιθαμιαίους καὶ στρέφουσα ἄτρακτον. Συνήθως ἐμφανίζεται εἰς τὰς γυναῖκας, αἵτινες τὴν Πέμπτην τὸ ἐσπέρας κλώθουν πολὺ ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ προαναγγέλλει τὴν ἀφίξιν της διὰ τοῦ ἀτράκτου της, πὸν κρεμᾷ ἐκ τοῦ φεγγίτου, ὅστις ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ δώματος. Διὰ τοῦτο αἱ εἰς τοιαύτας ἐσπερίδας ἐργαζόμεναι ἐφεῦρον καταλλήλως τὸ ἀκόλουθον εὐτράπελον ποιημάτιον:

Ἐλα νὰ πᾶ νὰ θέσωμε,
νὰ πᾶ νὰ κοιμηθοῦμε,
μὴν ἔρθ' ὁ νυχτοπαρώρας
κ' ἡ νυχτοπαρωρίνα,
5 νὰ δεῖρῃ σένα μὲ τ' ἄσκι
κ' ἐμὲ μὲ τὴ γκοπάνα.

έναν πεθαμένο ἔγκαιρα χωσμένο, καὶ τὸν ἔφερε. Ἀμέσως πεταίει ἡ νέα τὴ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι τῆς στὰ κλαριά, τρέχει στὸ σπύι τῆς, μανταλώνει τὴν πόρτα καὶ πάει καὶ πέφτει στὴ μέση τὰ παιδιὰ τῆς. Τότες ἔφτασε καὶ ἡ ἅγια Παρασκευὴ στὴν ὀξώπορτα καὶ τῆς φωνάζει: «Γειτόνισσα, γειτόνισσα, ἔλα νὰ νέσωμε μαζί». Ἀλλὰ ἡ νέα, ἀπὸ τὸν τρόμο τῆς, τῆς εἶχε κοπῆ ἢ φωνή. Καὶ σὰν εἶδε πὼς τοῦ κάκου τῆς ἐφώναζε, πῆρε τὴ ρόκα καὶ τ' ἀδράχτι τῆς νὰ φύγη, καὶ τῆς λέει: «Ἡ σωτηρία σου εἶναι πὼς εἶσαι μέσα καὶ στὴ μέση τῶν παιδιῶν σου, γιατί ἂν ἦσουν πλαγιασμένη στὴν ἄκρη, θὰ σ' ἔκανα νὰ φᾶς πεθαμένου κρέας γιὰ τιμωρία γὰ τὴν ἁμαρτία σου. Τὰ παιδιὰ ὁμως εἶναι καθαρὰ, καὶ δὲν πάω στοὺς ἀνθρώπους, πὸν εἶναι τριγυρισμένοι ἀπὸ χριστιανούς». Ὅστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ ἐπέθανε ἡ νέα. Ἀπὸ κείνη ὁμως τὴ φορὰ εἶναι πὸν ὡς τὰ σήμερα καμμιὰ γυναῖκα δὲν νέθει Πέφτη βράδν μὲ τὸ φεγγάρι»¹⁾.

Ἐν Νάξω ἀπαγορεύεται νὰ ἐργάζωνται οὐχὶ τὴν Πέμπτην ἀλλὰ τὴν Παρασκευὴν τὸ βράδν. Οὕτως, εἰς τὸ χωρίον Ἀπεράθου διηγοῦνται, ὅτι: «Ἡ γριά Βασιλακάκαινα²⁾ ἄκθουδίνε κάθα Παρασκευὴ βραδὸν κ' ἤκανε δὴ ρόκα τζη. Μιὰ βαρασκευγὴ τὸ βράδν ἐδιάρηκεν³⁾ ἢ ἅγια βαρασκευγὴ καὶ τοῦ φωνάζει: «Ἔϊτόνισσα, λέει, ἴ' ἀνοιξέ μου κ' ἐμένα νὰ ἴδω ν' ἀποσπερίσωμε». Καὶ πάει καὶ τς ἀνοίει καὶ βαίνει μέσα καὶ καθίζει κ' ἐκάνασι τζι ρόκες τωνε, κὶ ἀπέκιο⁴⁾ τοῦ λέει: «Ἐβγατίσασι,⁵⁾ λέει, ἔϊτόνισσα, λέει, τὰ μαλλιὰ καὶ πάω νὰ φέρῃ ἄλλα». Καὶ σηκώνεται καὶ φτ'⁶⁾ ἀ' τὴ μιὰ τζη πάδα⁷⁾ κὶ ἀ' τὴν ἄλλη καὶ ξεμυξίζετα καὶ πετᾷ καὶ τὴ ρόκα τζ' ἐκεῖ χάμαι καὶ τ' ἀδράχτι τζη καὶ φεύγει καὶ πάει στὸ Χαλι⁸⁾ κὶ ἀβουθᾶ⁹⁾ ἕναν ἀπεθαμένο καὶ στρέφεται κ' ἔρχεται καὶ φωνάζει: «Ἔϊτόνισσα». Ἡ ἔϊτόνισσα λοιπὸ ἔμιλιά¹⁰⁾. Λέει: «Ἔϊτόνισσα». Ἀχρη¹¹⁾. Μηδ' ἐμίλησε, μηδ' ἐλάλησε. Ὅθεν ἤφυνε ἡ ἅγια βαρασκευγὴ, ἐσηκώθηκε γ' ἐσάρωσε ἢ Βασιλακάκαινα κ' ἐπέταξεν ὄξω ὅ,τ' ἤφηκεν ἐκεῖ. Στρέφεται λοιπὸ ἡ ἅγια βαρασκευγὴ καὶ πάει, κὶ ἀφοῦ δὲ τζ' ἤνοιξεν ἡ Βασιλακάκαινα, λέει: «Ἄνοιξέ μου, ρόκα μου». Λέει: «Ἄξω μ' ἔρριξε». Λέει: «Ἄνοιξέ μ', ἀδράχτι μου». Λέει: «Ἄξω μ' ἔρριξε». Τέλος πάδω, νὰ μὴ δὰ πολυλοῦμε, λέει: «Ἄξω μᾶς ἐπέταξεν ὄλα». Λέει: «Ἄ, μωρή, λέει, ποντάνα ἔϊτόνισσα, ἄτυχη¹²⁾ ἔϊτόνισσα, ἐτυχεφτηκες¹³⁾ καὶ τὰ πέταξες ὄλα, μὰ ἤθελε νὰ σῶχω τὸν ἀπεθαμένο νὰ τόνε βλέπης ὄλη νύχτα». Καὶ παίρνει πάλι τὸν ἀπεθαμένο καὶ τόνε πάει στὸ νεκροταφεῖο. Τὴ βαρασκευγὴ τὸ βράδν δὲ θέλει νὰ δουλεύη κανεῖς. Καὶ δὲν ἐξανάκατση ἡ Βασιλακάκαινα τὴ βαρασκευγὴ τὸ βράδν»¹⁴⁾.

¹⁾ Ἡ παράδοσις ἐξ ἀδήλου τόπου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, Ἐνθ' ἀν., σ. 508 - 509, ἀριθ. 835. ²⁾ Ἡ παλαιὰ Βασιλακάκαινα «ὄχι ἢ τωρινή». ³⁾ ἐπῆγε. ⁴⁾ ἔπειτα. ⁵⁾ ἐτελειώσαν. ⁶⁾ αὐτή. ⁷⁾ πλευρά. ⁸⁾ νεκροταφεῖον. ⁹⁾ παίρνει στὸν ὄμο.

¹⁰⁾ δὲν ἐμίλησε. ¹¹⁾ οὕτε ἀναπνοήν. ¹²⁾ πονηρή. ¹³⁾ ἐπονηρεύθης.

¹⁴⁾ Διήγησις τῆς Κασσελλοπαρασκευγῆς = Παρασκευῆς Μ. Σοῦλέ, ἐτῶν 60, κατὰ καταγραφὴν Διαλεχτῆς Ζευγώλη - Γλέζου.

Ἐτέρᾳ διήγησις ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου τῆς Νάξου λέγει:

«*Ἡ Ἄννιζα τοῦ βακαλοϊάννη, λέ, ἐκαλαμοκάνιαζε δὴ βαρασκευηὴ τὸ βράδ' ἀπουμέσα, κ' ἐκαλαμοκάνιαζε γ' ἡ ἁγία βαρασκευηὴ ἀπουπόξω, ἤφαιτεν ἡ Ἄννιζ' ἀπουμέσα κὶ ἀπουπόξω ἡ ἁγία βαρασκευηὴ. Τὴν ἐθώρειε, λέει, μᾶς ἤλεεν ἡ συχωρεμένη. Καὶ τς ἤλεε, λέει: «Δὲ θέλω νὰ δουλεύῃς τὴ βαρασκευηὴ τὸ βράδ».*

Ἡ ἁγία βαρασκευηὴ εἶναι ὀλοζώδανη κ' εἶναι καὶ θαματοουργία. Σαράδα παναῦρια¹⁾ τον ἐφέτι στὴ χάρι τζη. Ἡ μάννα μου ἡ συχωρεμένη μᾶς ἤλεε: «Νὰ μὴ δουλεύετε ποτέσ τὴ βαρασκευηὴ τὸ βράδου, ἵατι δὲ θέλει ἡ ἁγία βαρασκευηὴ νὰ δουλεύουσι». Δὲ θέλει, λέει, νὰ κάνουσι ρόκα τὴ βαρασκευηὴ βραδύ²⁾).

Ἐν Ἀγία Ἄννη Εὐβοίας διηγοῦνται ὁμοίως, ὅτι «μὰ πὸν δὲν φύλαξε τὴν Παρασκευὴ καὶ νυχτέρεψε, βγαίνοντας ἀπ' τὸ σπίτι εἶδε μὴ γυναικα μὲ γεράνια ροῦχα νὰ κἀθεταί πάνω σ' ἓνα βαρέλι. Πῆγε σπίτι της, κοιμήθηκε καὶ τὴν πλάκωσε ἓνας ἥσκιος. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ τῆς συχώρεσε, ἀλλὰ τῆς εἶπε, ὅτι, ἂν τὸ ξεχάση, πάλι θὰ τὴν μισερῆγη. Πράγματι ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια, πὸν δὲν φύλαξε τὴν Παρασκευὴ, ἐπειδὴ βιάζονταν νὰ τελειώση τὴν προῖκα τῆς κόρης της καὶ μαγγάνιζε μὲ τὸ μάγγανο, ἔπεσε τὸ μάγγανο καὶ χτύπησε τὸ δάχτυλό της. Δὲν γιαιτρεύτηκε κ' εἶτο μισερεμένη πέθανε³⁾». Καὶ ἐν Καλάμαις καὶ ἐν Τριπόλει ἡ Ἄγία παρουσιάζεται ἀπειλητικὴ εἰς τὴς ἐργαζομένας τὴν Παρασκευὴν. Διὸ «ἀνήμερα τῆς ἁγία-Παρασκευῆς οἱ γυναῖκες τάζουν μπροστά στὴν εἰκόνα της πὼς δὲν θὰ πιάσουν δουλειὰ ποίε, οὔτε τὴ γιορτὴ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, οὔτε τὴν Παρασκευὴ καμμῆς βδομάδας. Μὴ πὸν ἐδούλεψε τὴν Παρασκευὴ εἶδε νὰ σταθῇ μπροστά της ἡ ἁγία Παρασκευὴ καὶ νὰ τὴν φοβερίζη. Τῆς ἐκούνησε τὸ δάχτυλο σὰν νὰ τῆς ἔλεγε: θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ³⁾»).

Δ'. Δεισιδαίμονες δοξασίαι καὶ παροιμίαι.

Πρὸς τὰς ἀνωτέρω διηγήσεις καὶ δοξασίας συνάπτονται στενῶς καὶ δεισιδαιμονίαι τινὲς καὶ παροιμίαι, σχετιζόμεναι μὲ τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἐβδομάδος.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἡμέρα τῆς Παρασκευῆς ἐκλήθη οὕτω, διότι ἀπετέλει ἡμέραν προετοιμασίας τοῦ Σαββάτου, ὀνομαζομένη ἄλλως καὶ ἕκτη Σαββάτων ἢ προσάβ-

¹⁾ Διήγησις τῆς *Κασσελλοπαρασκευῆς* = Παρασκευῆς Μ. Σοῦλέ, ἐτῶν 60, ἐκ καταγραφῆς τῆς *Διαλεχτῆς Ζενγώλη - Γλέζου*.

²⁾ ΛΑ, ἀρ. 1475, σ. 35-36. (Συλλ. *Μαρίας Ἰωαννίδου* ἐξ Ἀγίας Ἄννης Εὐβοίας, 1941). Ἡ πίστις τοῦ λαοῦ διὰ τὴν Ἄγιαν ὡς τιμωρὸν φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν φράσιν «Ὡχ! ἁγία μου Παρασκευὴ μου, εἰδὰ ἕχω καμωμένα καὶ παιδεύεις με», ἡ ὁποία λέγεται ἐν Νάξῳ (χωρίον Ἄπερᾶδου) ὑπὸ τῶν τυραννομένων ὑπὸ νόσου ἢ ἄλλου κακοῦ.

³⁾ Βλ. Ν. Γ. Πολίτην, Ἔνθ' ἀν., σ. 507, ἀρ. 830.

βατον¹⁾. Ἡ δὲ πρὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Πάσχα Παρασκευή, τιμωμένη ὡς ἡμέρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς μνήμην τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καὶ ἐτιμᾶτο δι' αὐστηρᾶς νηστείας²⁾. Καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν πλὴν τῆς νηστείας καθιερώθη ἐπίσης ἡ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐργασίας ἤδη ἀπὸ τῶν πρωίμων βυζαντινῶν χρόνων³⁾. Οἱ παραβάται κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν τιμωροῦνται, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὑπὸ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς, ἐμφανιζομένης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ μορφὴν γραίας δυσειδοῦς καὶ κρατούσης ἄδραχτον εἰς τὰς χεῖρας. Πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην περὶ τῆς Ἀγίας συνήφθησαν διάφοροι δεισιδαιμονίαι τοῦ λαοῦ, ἀναφερόμεναι εἰς τὸ δυσοίωνον τῆς ἡμέρας Παρασκευῆς⁴⁾. Ἀναφέρω ἑνταῦθα ἐκ τῶν δεισιδαιμονιῶν τούτων μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ διαφόρους ἑλληνικοὺς τόπους. Οὔτως, εἰς Ἄργος Ὁρυστικὸν ἐπίστευον ὅτι, «*ἂν ἡ σπιτονοικοκυρὰ, δταν ἦταν νύφη, τὸ εἶχε ταγμένο νὰ μὴ ζυμῶνῃ τὴν Παρασκευὴ καὶ ζυμῶσῃ, τὸ ψωμὶ μονχλιάζει*»⁵⁾. Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ «*τὴν Πέμπτη καὶ τὴν Παρασκῆ (= Παρασκευὴ) τὴ νύχτα δὲν κάνει οὔτε νὰ κλώθουνε, οὔτε ν' ἀνεκκλιοῦνε (= ἀναλύουν τὸ νῆμα στὸ τυλιγάδι) καὶ καθόλου νὰ κάνουνε νυχτέρι, γιατί ἡ Πέμπτη καὶ ἡ Παρασκῆ βλέπουν τὸ νιὸ καὶ τὸν ἄνδρα.*

Ἡ Πέφτη βλέπει (= φυλάσσει) τὸν ὕγιὸ κ' ἡ Παρασκῆ τὸν ἄντρα ἀπὸν δὲν ἔχει κιαολιάς (= καθόλου) βλέπει τὰ δυνὸ τζης μάθια»⁶⁾.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲν πρέλει ἡ γυναῖκα νὰ πλύνῃ, γιατί εἶναι κακὸ γιὰ τὸν ἄνδρα της⁷⁾. Τοῦτο δὲ προκειμένου περὶ τῶν ἐνδυμάτων τῶν ὑγιῶν, διότι εἰς μέρη τινὰ πιστεύεται, ὅτι ὠφελοῦνται οἱ ἀσθενεῖς, ἂν κατὰ τὴν Παρασκευὴν πλύνωσι τὰ ἐνδύματά των⁸⁾. Εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου (κατὰ τὸν *Σ. Ἀκογλουν*) τὴν Παρασκευὴν

¹⁾ Εὐαγγ. κατὰ Μάρκ. ΙΕ', 42.

²⁾ Κατὰ λαϊκὴν δοξασίαν ἀπὸ τὸ Καπλάνι Πυλίας «*τὴν Παρασκευὴ δὲν κάνει ν' ἀρτυθῆ κανεῖς, γιατί τὴν Παρασκευὴ τὴν παίρνουνε γυναῖκα καὶ τοὺς πεθαίνει*». ΛΑ, ἀρ. 1378 Α', σ. 74. (Συλλ. *Γεωργίας Ταρσούλη*, Καπλάνι Πυλίας, 1939).

³⁾ Π. χ. ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν λειτουργίαν τῶν δικαστηρίων κατὰ τὴν Παρασκευὴν.

⁴⁾ Περί τοῦ δυσοιῶνου τῆς Παρασκευῆς βλ. τὸ ἄρθρον τοῦ *Jungbauer*, Freitag, ἐν *Handwört. des deutschen Aberglaubens*, τ. III, Berlin - Leipzig 1930, σ. 45 κέ.

⁵⁾ *Στίλ. Π. Κυριακίδου*, Σύμμεικτα. Μακεδονικά, τ. Γ' (1955), (ἀνάτυπον, σ. 21).

⁶⁾ ΛΑ, ἀρ. 1105, σ. 298. (Συλλ. *Μ. Λιονδάκη*, Ἀνατολ. Κρήτη, 1937). Πρβλ. καὶ ΛΑ, ἀρ. 1475, σ. 34. (Συλλ. *Μ. Ἰωαννίδου* ἐξ Ἀφ. Ἄννης Εὐβοίας, 1941).

⁷⁾ ΛΑ, ἀρ. 1473, σ. 367. (Συλλ. *Μαρίας Πίσσα*, Ὀλυμπία, 1940).

⁸⁾ Βλ. Ἀθαν. Χ. Μπούτορα, Προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐρμηνεῖα αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις [1931], σ. 101.

«δὲν ἔλουζαν οὔτε τὰ μικρὰ παιδιά ἀκόμα, πὸν ἔπρεπε νὰ τὰ λούζουν κάθε μέρα»¹⁾
Γνωστὴ δὲ καὶ πανελληνίᾳ εἶναι ἡ ἀποτροπὴ:

«Τετράδη καὶ Παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴ κόβῃς,
καὶ Κυριακὴ μὴ λούζεσαι, ἄν θέλῃς νὰ προκόβῃς»¹⁾.

Περὶ τῆς προλήψεως ταύτης νὰ μὴ κόπτωσι τοὺς ὄνυχας ὑπεστηρίχθη, ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τῆς νηστείας, τῆς περικλειούσης τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλλείψεως, δὲν πρέπει ν' ἀποβάλῃ τις ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἐλάχιστον²⁾.

Ὅμοίως εἰς τὸ Χατζηγύρι Κεσσάνης κατὰ τὰς ἡμέρας Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τοῦ Μαρτίου δὲν κλαδεύουν τὰς ἀμπέλους, διότι τὸ μὲν πρῶτον κλαδευθὲν κλῆμα ξηραίνεται, τὰ δὲ λοιπὰ δὲν καρποφοροῦν πλουσίως καὶ τὰ σταφύλια γίνονται χωρὶς κουκκούτσια³⁾. Εἰς τὴν Ἁγίαν Ἄνναν Εὐβοίας «μαλλιά δὲν πλιένουνε, δὲν ζεματᾶνε τὴν Παρασκευὴ τὸ ξιτάζουνε»⁴⁾. Ὡσαύτως εἰς τὸν Ἀϊ-Βλάση τῆς Εὐρυτανίας «τὴν Παρασκευὴ δὲν ζεματοῦν ροῦχα οὔτε γνέθουν»⁵⁾. Εἰς δὲ τὴν Ἄρτοτιναν «δὲν ἀλλάζουν τὸ νερὸ ἀπ' τὸ χλωρὸ τὸ βούτυρο, δὲν κάνει»⁶⁾. Εἰς τὸ Βασιλίτσι τῆς Πυλίας δὲν βάζουνε μπουγάδα λόγῳ τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σταρωσέως τοῦ Κυρίου⁷⁾, εἰς δὲ τὴν Κορώνην διὰ τὸν αὐτὸν λόγον «δὲν ζυμώνουνε, οὔτε κοφινώνουνε, οὔτε βάζουνε κλωσσα»⁸⁾. Ἐπίσης εἰς τὸ Ἰνναχώριον Κισάμου Κρήτης τὴν Παρασκευὴν «δὲν λούνονται οὔτε κάνουνε μπουγάδα, γιατί σταρωθήκε τότε ὁ Χριστός, οὔτε δὲν ζυμώνουνε, γιατί χάνεται ἓνα ψωμί.

*Μιὰ παντρεμένη ἔκανε τὴν Παρασκῆ μπουγάδα
κ' ἡ Παναγία πέρασε κ' εἶπε τὸ αἶμα στάλα»⁹⁾.*

Καὶ ἐν Λατισίδα Μεραμβέλλου Κρήτης λέγουν, ὅτι «κεῖνοι πὸν λούνονται τὴν

¹⁾ Βλ. διαφόρους παραλλαγὰς εἰς Θρακικά, Α' (1928) σ. 198. Περιοδ. Οἰκογένεια, ἀρ. 186, 423, 6 Ἀπριλ. 1930. Χρον ΛΑ, ἀρ. 1105, σ. 243-244. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, Ἄνατ. Κρήτη, 1937). ΛΑ, ἀρ. 233, 25. Κατιρλί Βιθυνίας κτλ.

²⁾ Βλ. Ἀθ. Χ. Μπούτουραν, Ἐνθ' ἄν., σ. 100-101.

³⁾ ΛΑ, ἀρ. 140, 3.284. (Συλλ. Μανασσιδίου).

⁴⁾ ΛΑ, ἀρ. 1479 Β', σ. 71. (Συλλ. Μ. Ἰωαννίδου, Λαογραφικά ἐξ Ἁγίας Ἄννης, 1942).

⁵⁾ ΛΑ, ἀρ. 916, σ. 340. (Δ. Λουκοπούλου, Λαογραφικά Αἰτωλίας). Ἐν Νάξῳ «τὴν Παρασκευὴ δὲν πρέπει νὰ βάνῃ κανεὶς μπουγάδα, γιατί ζεματίζει τὴν μεγαλόχαρη ἁγία Παρασκευὴ καὶ τὴν ψυχὴ τῶν γονιῶν του». Μιχ. Ἰακ. Μαρκόπου, Ναξίων δεσποδαμονίαι, Ἔστιά, Ἰαν. - Ἰούν. 1891, σ. 315.

⁶⁾ Ὡς γνωστόν, διὰ νὰ διατηρῆται νωπὸν τὸ νέον βούτυρον πρέπει νὰ καλύπτεται μὲ δροσερὸν ὕδωρ, τὸ ὅποιον ἀλλάσσουν εἰς τὰς δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. ΛΑ, ἀρ. 916, σ. 4.

⁷⁾ ΛΑ, ἀρ. 1159 Β', σ. 100. (Συλλ. Γ. Ταρσοῦλη, 1938).

⁸⁾ ΛΑ, ἀρ. 1159 Α', σ. 2. (Συλλ. Γ. Ταρσοῦλη, 1938).

⁹⁾ ΛΑ, ἀρ. 1161 Β', σ. 48. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, Τοπὸλια Ἰνναχωρίου Κρήτης, 1938).

*Παρασκῆ χάνουν τὰ μαλλιά τους»¹⁾. Κατ' ἄλλην δεισιδαιμονίαν ἐπιχωριάζουσιν ἐν Λήμνῳ «τὰ κ' κκιά, ὅταν τὰ σπεῖρ' ὅς Τρίτ' ἢ Παρασκευῆ, κἀν'νε μαμούδια»²⁾. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Καινούργιο Χωριὸ τῆς Πυλίας πιστεύουν ὅτι, ἂν κόψῃς ξύλο, «σα-
ρακῶνει στὸ χρόνο, εἴτε τὸ ἴκοφες στὸ φεγγάρι»³⁾ εἴτε ὄχι»⁴⁾.*

Εἰς τὸ δυσοίωνον τῆς Παρασκευῆς ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ Σφακιῶν Κρήτης πρό-
ληψις καθ' ἣν «τὸ Πεφτοραμμένο καὶ Παρασκευοκομμένο»,

γῆ πουλιέται
γῆ βαφειέται (λόγω πένθους)
γῆ στὸν Ἄδη καταλύεται»⁵⁾.

Ἐν Κύθνῳ λέγουν, ὅτι «τὴν Παρασκευῆ γεννιέται ὁ κακόμοιρος»⁶⁾, ἐν Ἀγρι-
νίῳ δ' ὅτι «τὰ γέλια τῆς Παρασκευῆς βγαίνουν σὲ κακό».

Πλὴν τούτων ἡ Παρασκευῆ ἐθεωρεῖτο εἰς τὴν Τζαντιὸ τῆς Θράκης καὶ ὡς
ἡμέρα κατάλληλος διὰ τὴν διενέργειαν ἐξορκισμῶν. «Ἄν μιὰ γυναῖκα ἔκαμνε γητεῖα
τρεῖς μέρες μὲ τὴν ἀράδα, τότε τὴν ἔκαμνε Πέφτη, Παρασκευῆ καὶ Σάββατο»⁷⁾, τὰ
δὲ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἔβλεπαν εἰς τὸ Σεράϊ τῆς Θράκης «ξημερώνοντας τῆς ἁγίας
Παρασκευῆς ἔβγαναν»⁸⁾. Ἐν δὲ Σοποτῶν Καλαβρυτίων ἐπίστευον, ὅτι «ξημερώνον-
τας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τῆς ἁγίας Σωτείρας, δυὸ φορές, ἀνοίγουνε τὰ οὐρά-
νια κ' ὁποῖος καθήσῃ τὰ βλέπει πῶς διὰ μιᾶς ἀνοίγουνε καὶ κλειοῦνε. Κι ἂν ζη-
τήσῃ ὅ,τι θέλει, ὁ Θεὸς τοῦ τὸ δίνει καὶ τὸ βρῖσκει τὸ πρῶτὸ στὸ προσκέφαλό του»⁹⁾.

Ἡ Παρασκευῆ ἀπαντᾷ ἔτι καὶ εἰς παροιμίας τοῦ λαοῦ ὑπὸ διαφόρους σημα-
σίας. Οὕτω π.χ. ἐν Θράκῃ (Αὐδῆμι) λέγεται: «Τς Παρασκευῆς ἡ λάμπ' | τς Κυρια-
κῆς ἡ κλάψ', ἐκ τῆς προλήψεως ὅτι, ἂν θὰ εἶναι καλὸς ὁ καιρὸς τὴν Παρασκευῆν,
θὰ βρέχη κατὰ τὴν Κυριακῆν»¹⁰⁾. Ἐν Καρπάθῳ λέγουν: *Τὸν ἀπαῖς τὴ Τσουριατοῆ
τσαὶ τὸμ μισῶς Γεντέρα, | τὸθ θέλεις νὰ ξελοθρευτῆ Παρασκευῆ-νῆμέρα.* Ἡ πα-
ροιμία ἀναφέρεται εἰς τὴν εὐοίωνον ἢ δυσοίωνον κοπὴν ἔνδυμάτων τινὸς κατὰ τὴς

¹⁾ ΛΑ, ἀρ. 1105, σ. 241 - 2. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, 1937).

²⁾ ΛΑ, ἀρ. 1160 Β', σ. 80. (Συλλ. Γ. Α. Μέγα, Λῆμνος, Φυσίνη, 1938).

³⁾ Σημειωτέον, ὅτι κόβουν ξύλα, ὅταν εἶναι «τσιμπημένο τὸ φεγγάρι» καὶ νὰ εἶναι
Πέμπτη ἢ Σάββατον. ΛΑ, ἀρ. 1378 Γ', σ. 45. (Συλλ. Γ. Ταρσοῦλη, Καινούργιο Χωριὸ Πυ-
λίας, 1939). ⁴⁾ Ἐνθ' ἀν. ⁵⁾ ΛΑ, ἀρ. 120, 82.

⁶⁾ Μπουκέτο, φύλλ. τῆς 24 Ἀπριλ. 1940.

⁷⁾ Ἑλληνικῆς Σαραντῆ - Σταμούλη, Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τῆς Θράκης. Λαογρ.
13 (1950 - 51), σ. 105.

⁸⁾ Ἐνθ' ἀν., σ. 112.

⁹⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παροδόσεις, τ. Α' (1904), σ. 137.

¹⁰⁾ Βλ. Ἐνστρ. Ζήσσην εἰς Θρακικά Ι (1938), σελ. 315 καὶ 152.

ἐν λόγῳ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος¹⁾. Ἐν Ἀραχόβῃ: *Παρασκευὴ τὸν ἄντρα σου | Τετάρτη τὰ προικιά σου*, δηλαδή «τὸ φυλάει ἡ ἅγια Παρασκευὴ καὶ θὰ πεθάνουν ἄντρας καὶ παιδιὰ, ἂν νέσῃ καμμιά ξημερώνοντας Τετάρτη ἢ Παρασκευή»²⁾. Ἐν Νάξῳ (Ἀπεράθου) λέγουν διὰ τὶς τεμπέλες: *Παρασκευοπλυμένη μου καὶ Σαββατοστεγνώστρα*³⁾. Ἐν δὲ τῇ Οἰνότη τοῦ Πόντου λέγουν: *Ἡ Παρασκευὴ ἄτον λείπει*⁴⁾ καὶ ἐν Χαλδίᾳ: *Ἐναν Παρασκευὴν λειψὸς ἐν*⁵⁾, ἥτοι κατὰ μίαν Παρασκευὴν εἶναι λειψός, δηλ. ἀνόητος. Τέλος ἐν Λακωνίᾳ ἐπιχωριάζει ἡ παροιμία: *Παρασκευὴ καὶ Σάββατο ποτ' ἄφεγγο δὲ μένει*, διότι πιστεύεται, ὅτι κατὰ τὰς δύο ταύτας ἡμέρας πρέπει νὰ εἶναι ὑποφώσκουσα νέα ἢ παλαιὰ σελήνη καὶ οὐδέποτε «χάση φεγγοῦ»⁶⁾. Ἐπὶ δὲ τῶν χαιρόντων ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θὰ ἀναπαυθοῦν λέγεται: *Καλῶς τηνε τὴν Παρασκευὴ, ὅπου φέρνει τὸ Σάββατο*⁷⁾.

Ε'. Ἄλλαι παραδόσεις σχετικαὶ πρὸς θαυματουργικὰς ιδιότητας.

Εἰς Καστανιὲς τῆς Θράκης ἐπιστεύετο, ὅτι ἡ Ἁγία ἦτο «*γριά, ἀψηλὴ*», ἢ ὁποία ἐφοροῦσε «*μαῦρα ροῦχα καὶ μαύρη μαγουλίκα στὸ κεφάλι*»⁸⁾. Διηγοῦντο δ' ὅτι «*τὴν εἶδανε πολλὲς φορὲς*»⁹⁾. Καὶ συγκεκριμένως. «*Ἡ γιὰ ἡ Μπαλαση, ὡς ἀναφέρει ἡ Ἑλπινίκη Σταμούλη - Σαραντῆ, εἶχε ἕνα παλιὸ εἰκόνημα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἀρρώστησε βαρῶν ὁ ἀδελφός μου καὶ τὸ πήραμε. Ὅλη τὴ μέρα ἦτανε κρεμασμένο πανωθιὸ τ', τὸ προυνὸ τὸ βραμε κάτ' στὴ σκαλόπετρα. Μιά, δυό, τρεῖς φορὲς ἔγινε καὶ τὸ πήγαμε στὴ θέσι τ', στὴ γιὰ ἡ Μπαλαση.*

Νύχτα δὲν ἔμνησκε σὲ ξένο σπίτι, ἤθελε νὰ πάγῃ στὸν τόπο τ'. Ἡ Βγενιώ, ἂν

¹⁾ Μιχ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α', Ἀθήνα 1932, σ. 368.

²⁾ ΛΑ, ἀρ. 1153 Α', σ. 142. (Συλλ. Μαρίας Ἰωαννίδου, 1938).

³⁾ ΛΑ, ἀρ. 1441, σ. 333. (Συλλ. Διαιλεχτῆς Ζευγώλη, 1925).

⁴⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἰορθ. Βαμβακίδου.

⁵⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν Ἰορθ. Βαμβακίδου. Ἡ αὐτὴ παροιμία ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου. Ξεν. Ἀκογλου, Ἀπὸ τῆ ζωὴ τοῦ Πόντου. Λαογραφικὰ Κοτύωρων. Ἀθήνα 1939, σ. 460. ⁶⁾ ΛΑ, ἀρ. 330, 1334. (Συλλ. Νεστορίδου). ⁷⁾ ΛΑ, ἀρ. 330, 824 (Συλλ. Νεστορίδου).

⁸⁾ Ἑλπινίκης Σταμούλη - Σαραντῆ, Παραδόσεις τῆς Θράκης. Θρακικά, τόμ. 7 (1936) σ. 259, ἀρ. 76.

⁹⁾ Ἑλπινίκης Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἐνθ' ἀν., σ. 259. Καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατριδα Ἀπεράθου - Νάξου λέγουν: «*Μὰ ὀλοζῶδανη, λέει, τὴ θωροῦσι, μεγάλη ἢ χάρι τζη. Κανείς, λέει, τὴν εἶδε ἢ ἐλάινεν ἐτοῦ σιστῆ Παρασκευῆς τοῦ Γλεζοῦῶργη ἀπάνω, μὰ δὲν ἤξερω πκοίος*». Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ὁ ταυτισμὸς τῆς Ἁγίας πρὸς διάφορα πρόσωπα τοῦ χωρίου φέροντα τὸ ὄνομά της. «*Ἐθωροῦσαν ἀλλότες τὴ Βοσκοπούλα, τὴ Γασσεροπαρασκευῆ, τὴ Γαναβιτισὸν καὶ ἄλλες Παρασκευᾶδες αἰεὶ τὴν ἁγία παρασκευῆ*».

δὲν ἀναφτε τὴν καντήλα στὸ εἰκόνημα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ποὺ εἶχε στὸ εἰκονοστάσι της, δὲν εἶχε ἡσυχία. Τὴν νύχτα τὴν φώναζε, Βγεγιώ, Βγεγιώ. Κ' ἡ Βγεγιώ σκόνωνταν καὶ τὴν ἀναφτε. Καὶ στῆς Σμαραγδῆς τὸ σπῆτι εἶχαν τὸ εἰκόνημα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Κάθε νύχτα ἡ ἁγία Παρασκευή, μεγάλη ἢ χάρι της, ἤθελε νὰ τὴν ἀναφτε ἓνα κεράκι. "Ἐνα βράδυ ξεχάσαν νὰ τὸ ἀνάψνε καὶ τὴ νύχτα ἔκανε μεγάλη βοή, κατέβασε ὄσα πράματα ἦταν ἀψηλά, δὲν ἄφοσε τίποτε στὰ ράφια. Δὲν τὴν εἶδανε, μόνο τὸ κρότος ἄκουε. "Ὅταν ἀνάψανε τὸ κερί, τὰ πράματα πήγανε στὴ θέσι τους»¹⁾.

Περὶ τῆς θαυματουργοῦ δυνάμεως τοῦ εἰκονίσματος τῆς ἁγίας Παρασκευῆς παραδίδονται καὶ εἰς τὸ χωρίον Βρυσσά Πλωμαρίου τῆς Λέσβου τὰ ἑξῆς: «Ἐχομε ἓνα ξουκκλήσ' τς ἁγίας Παραστωβγῆς τοι τ' ἀκόν'σμα τ' εἶνι πουλὺν ἔθιμου. Ἐκανι θάματα πουλλὰ τοι τ'νήγα τς Τοῦρτσ', φανιρώνουσαν πότι μὴ γένεια, πότι μὴ σταφύλια, μέσα στὸν Γινάρι²⁾, τοι φουβέρι³⁾ τς Τοῦρτσ'. Οἱ Τοῦρτσ', ἀμ' φόβου δουν, ἔν ἡξέραν τι νὰ κάνιν. Εἶδαν τς ἀποῦσαν, τοι σ'κουθῆκαν τοι φύγαν ἀμ' τοῦ χουριό μας. Ἀπὶ τούτς στὸν χουριό μας δὲ καθοῦσαν κανένας Τούρκους»³⁾. Ἡ θαυματουργὸς δύναμις τῆς Ἁγίας εἶναι καταφανῆς καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ διηγήσει ἐκ Δαυλλίου Κοζάνης: «Ὅντας χάλασαν τὴ Νιούουστα στὴν ἐπανάστασι τοῦ 21 οἱ Ἀρβανῆτες καὶ γυροῦσαν στὸν τόπο τους γεμᾶτοι πλάτσικα (λάφυρα), κόνεψαν ἓνα βράδυ καὶ μερικοὶ ἐδῶ [εἰς τὸ ἐξουκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς] μὲ σκλάβους πλούσιους καὶ σκλάβες. Τοὺς ἔδεσαν νά, ἐδῶ! σ' αὐτὸν τὸν δέντρο (δρῦς). Οἱ δυοτυχιμένοι σκλάβοι ὄλη τὴ νύχτα παρακαλοῦσαν μὲ δάκρυα τὴν ἁγία Παρασκευή νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ. Τοὺς λυπήθηκε καὶ αὐτὴ καὶ ἀποκοίμησε τοὺς Ἀρβανῆτες. Οἱ σκλάβοι ἔνοιωσαν ἔξαφνα τὰ χέρια τους λυμένα. Ἀπολύθηκαν μόνοι τους κα' ἔφυγαν. Ἐπνοῦν τὸ πρῶν οἱ Ἀρβανῆτες, τηροῦν γιὰ σκλάβους... καὶ ἀπ' τὸ θυμὸ τους μῆταν μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ σούβλισαν τὴν Ἁγία στὰ μάτια. Μὰ δὲν πρόσφθασαν νὰ προχωρήσουν ἀρκετὸ διάστημα καὶ στραβώθηκαν ἄλλοι ἀπὸ χέρια, ἄλλοι ἀπὸ πόδια, ἄλλοι ἀπὸ μάτια. Παραπέρα βρίσκουν ἓνα γέρο.—Τί εἶν' αὐτὰ τὰ χάλια μας, ὦρὲ πάππο;—Καί' κακὸ θὰ κάνετε τὴ μπάμπου, ποὺ εἶναι μέσα στὴν ἐκκλησία, ἀποκρίθηκε ὁ γέρος.—ὦρὲ τώρα καὶ τι θὰ κάνουμε;—Νὰ γυρίετε πίσω καὶ νὰ πάρετε λάδι γιὰ τὴν ἐκκλησία της. Γύρισαν πίσω, ἀντάμωσαν τὸν ἐπίτροπο τῆς ἐκκλησίας, τοῦ ἄφησαν χρήματα γιὰ πολλὰς ὀκάδες λάδι. Ἀκόμη καὶ τὶς φουστάνελλες τους κρέμασαν στὴν ἐκκλησία, οἱ ὁποῖες βρίσκονται μέχρι σήμερον (1894)»³⁾.

¹⁾ Ἐλπινίκης Σταμούλη - Σαρανῆ, "Ἐνθ' ἄν.", σ. 259.

²⁾ Π. Νικήτα, "Ἐνθ' ἄν.", σ. 208 - 9.

³⁾ Ἐὐθυμίου Γρηγορίου, Οἱ φουστάνελλες τοῦ 21. Ἡμερ. Δυτ. Μακεδ., Κοζάνη 1938 σ. 150 - 151.

Καί εἰς τοὺς Ἐπιβάτες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅπου ἐωρτάζετο μετὰ μεγάλης ἐπισημότητος κατὰ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου ἢ μνήμη τῆς ὁσίας Παρασκευῆς τῆς Νέας, τῆς Ἐπιβατηνῆς, ὁ λαὸς ἀπέδιδεν εἰς αὐτὴν πλεῖστα θαύματα. Ὡς ἀναφέρει δ' ἡ ἐξ Ἐπιβατῶν Κατίνα Σεραμέτη, «πολλὰ θαύματα ἀποδίδονται στὴν ὁσία Παρασκευῆ». Οἱ συγχωριανοὶ τῆς «καὶ στὴν νέα πατρίδα τους τῆς ἀνήγειραν ναό... Ἡ μνήμη τῆς ὁσίας γιορτάζεται στὶς 14 Ὀκτωβρίου. Εἶναι, λέγει, ἡμερομηνία ἀλησομόνητη, γιατί αὐτὴν τὴν ἡμέρα φύγαμε ἀπὸ τὸ χωριό¹⁾. Τὴν παραμονὴ τὸ βαπόρι ἦταν ἕτοιμο νὰ ξεκινήσῃ. Μιὰ φουρτούνα ὅμως στέκεται ἐμπόδιο. Ἀποδίδεται σὲ θαῦμα. Τὸ πρωὶ τῆς γιορτῆς πηγαίνουν οἱ κάτοικοι καὶ προσκυνοῦν μὲ σπαραγμὸ ψυχῆς. Μόνο κατὰ τὸ μεσημέρι ξεκινᾷ τὸ πλοῖο. Ἡ θάλασσα γίνεται σὰν λάδι²⁾.

Ὁμοίως καὶ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἔχομεν τὴν ἐξῆς διήγησιν :

Ἐπὶ 150 ἐτῶν στὴ γραφικὴ σούδα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (Μ. Ἀσίας) δὲν ἦταν παρὰ ἓνα τσιφλίκι κάποιου πασᾶ, καὶ οἱ λιγιστοὶ χριστιανοὶ εἴλωτες ἀντὶ ἐκκλησίας ἐλάτρευαν ἓνα εἰκόνημα, μίαν ἁγίαν Παρασκευὴν, πὺν εἶχε βρεθῆ κάπου ἐκεῖ. Ὁ πασᾶς τοὺς εἶχε ἓνα κορίτσι, πὺν τὸ ἐλάτρευε, καὶ τὸ κορίτσι του κάποτε ἀρρώστησεν ἐπικινδύνως τόσον, ὥστε ὁ πασᾶς προσέφυγε ζητῶν ἔλεος ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Τὸ θαῦμα τῆς ἰάσεως τῆς κόρης του ἐκλόνησε τὸν πασᾶν εἰς τὰ βάθη τῆς θρησκευτικῆς του πίστεως καὶ δὲν ἔγινε μὲν χριστιανός, ἀλλ' ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς δούλους του—δαπάναις του μάλιστα—ν' ἀνεγείρουν μίαν ἐκκλησίαν εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἐξ ἧς ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν καὶ ὀλόκληρο τὸ χωριό. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅταν κατὰ τὸ 1821-22 ἔγιναν εἰς τὸν τόπον ἄγριοι διωγμοί. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐμπήκανε στὰ καίκια τους καὶ τρανήσανε κατὰ τὴ Χιό. Πρὶν φύγουν ὅμως, ἐφρόντισαν πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ πάρουν μαζί τους τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα ὡς ἱερὸν κειμήλιον καὶ ἐλπίδα τῆς σωτηρίας των. Εἰς τὴν Χίον, ὅπου ἀπεβιβάσθησαν, δὲν ἐπρόκειτο καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν, θαλασσινοὶ αὐτοί, θὰ ἐμπαρκάριζαν μὲ τοὺς Ψαριανοὺς γιὰ τὸ πέλαγος. Γιὰ νὰ μὴ χαθῆ λοιπὸν ἡ εἰκόνα, σκάψανε ἓνα λάκκον στὸν Παρθένῃ ποταμὸ τῆς Χίου καὶ ἐκεῖ μέσα τὴν κρύψανε. Τὸ μυστικὸν τὸ ξερὰν ὀλίγοι πρόκοιτοι. Ἀμα ἐλευθερώθηκε ἡ Ἑλλάς, οἱ πρόσφυγες ξαναγυρῶσανε στὸ χωριό. Καί, προτοῦ πᾶνε, ἐπέρασαν ἀπὸ τὴ Χιό, ἐπῆγανε στὸν ποταμὸ Παρθένῃ, πὺν εἶχανε κρυμμένη τὴν

¹⁾ Ἡ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐκ τοῦ χωριοῦ Ἐπιβάτες ἐκπατρισμὸν κατὰ τὸ ἔτος 1922.

²⁾ Χειρόγρ. Ἱστορ. Λεξ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν. ἀριθ. 658. (Συλλ. Κατίνας Σεραμέτη (Ν. Βεΐκου), Ἐπιβάτες, εἰκόνες πὺν δὲν σβήνουν, Ξάνθη 1951, σ. 3).

εικόνα, την ξεδιάφανε και με λιτανεία την έφερανε στο χωριό τους και τή στήσανε στην πρώτη της θέσι μέσα στην εκκλησιά. Στά 1914 ξαναγενήκανε πάλι διωγμοί. Οί άνθρωποι έτρεχαν τρομαγμένοι, μά, πρὶν φύγουν, ξαναπήρανε την εικόνα μαζί τους, την έπηγαν στη Χίο και την έθαψαν στο ίδιο μέρος, πού την είχαν κρύψει και οί παπποῦδες των. Είπαν: 'Η χάρι της θα μάς βοηθήση νά την ξαναγυρίσωμε στο χωριό με λαμπάδες και με λιτανείες, για νά τή στήσωμε στο εικονοστάσι της, ὅπως μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρό, κ' ἔτσι ἔγινε. Σάν έτελείωσεν ὁ μέγας πόλεμος, οί πρόσφυγες τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς γυρίσανε στο χωριό τους με δάκρυα συγκινήσεως και ἡ εικόνα ξαναστήθηκε στη θέσι της. Ἔγινε κι ὁ διωγμὸς τοῦ 1922. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἄδειασεν. Ἐφυγαν ὅμως τόσο πολὺ τρομαγμένοι αὐτὴ τῆ φορὰ οί ἄνθρωποι, ὅσοι ἐπρόφθασαν νά φύγουν, ὥστε μόλις μόρρεσαν οί μαννάδες χωρὶς τὰ παιδιὰ νά μποῦνε στὰ καίκια τους. Καὶ ἔφυγαν χωρὶς νά πάρουν μαζί και τὴν εικόνα τους. Σίγουρα αἱ Τοῦρκοι θὰ τὴν κάψανε. Ποιὸς τώρα θὰ φροντίση νά τὴν ξαναγυρίση στὴν πατρίδα της; »¹⁾.

Εἰς τὸν κύκλον τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς παραδόσεων περὶ τῆς Ἁγίας καταριθμοῦμεν και τὴν κατωτέρω ἀξιόλογον παράδοσιν ἐξ Ἀνατολικῆς Θράκης, καθ' ἣν ἡ Ἁγία συνετέλεσεν εἰς τὴν φύτευσιν τοῦ κλήματος: «*Ἡ ἁγία Παρασκευὴ, λέγουν, παρακάλεσε τὸν Θεὸ νά κἀνη τ' ἀμπέλι κι ὁ Θεὸς τὴν ἄκουσε, τὴν ἔδωσε μιὰ κληματσίδα, τὴ φύτεψε, πρόκοψε κ' ἔγινε τ' ἀμπέλι. Ἀπὸ τότες ἡ ἁγία Παρασκευὴ σὴ γιορτὴ της πηγαίνει και μαζεῦει ἕνα καλάθι σταφύλια, για νά τὰ μοιράση τὸ πρωὶ σὴν ἐκκλησίᾳ*»²⁾. Κατ' ἄλλην παράδοσιν ἐκ Τσόρλου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης: «*Κάθε χρόνο ἡ ἁγία Μαρίνα σὴ γιορτὴ της, σὶς 17 τοῦ Ἀλωνιστῆ, θὰ πάγη στ' ἀμπέλια νά διαλέξ' ἀπὸ μιὰ ρώγα ἀπὸ τὸ κάθε τσαμπὶ και τὶς μοιράζει σὶς φιληνάδες της κ' ἡ μεγάλ' της ἀδερφή, ἡ ἁγία Παρασκευὴ, κάθε χρόνο σὴ γιορτὴ της, 26 τοῦ ἰδίου μῆνα, πηγαίν' σὴν ἐκκλησίᾳ ἕνα καλάθι σταφύλια*»³⁾.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω παραδόσεων σαφῶς προκύπτει, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατατάσσει τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν εἰς τοὺς δρακοντοκτόνους Ἁγίους, πιστεύει αὐτὴν ὡς ἱατρὸν τῶν ὀφθαλμῶν και διώκτην τῆς πανώλους και τῆς χολέρας, ταυτίζει δ' αὐτὴν με τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος. Ἡ Ἁγία, προσωποποιουμένη εἰς τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐπιφαίνεται ὡς τιμωρὸς ὑπὸ μορφὴν φοβε-

¹⁾ *Νοσταλγός*, Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἐλευθέρου Βήματος, Ἀθήναι, 10 Ἰουλίου 1927, σ. 11.

²⁾ *Ἑλληνικῆς Σταμούλης - Σαραντῆ*, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης. Θρακικά 20 (1944), σ. 16-17.

³⁾ *Ἑλληνικῆς Σταμούλης - Σαραντῆ*, Παραδόσεις τῆς Θράκης. Θρακικά 7 (1936) σ. 259, ἀρ. 75.

ρὰν καὶ ἀπειλητικὴν εἰς τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι δὲν τηροῦν τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς¹⁾. Ἡ τοιαύτη σύνδεσις πρὸς τὴν Παρασκευὴν ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς καθολικὴν παρὰ τῷ λαῷ πίστιν περὶ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὴν ἐργασίαν κατὰ τὴν Παρασκευὴν²⁾. Ἐπίσης ὁ λαὸς πιστεύει εἰς τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τῆς Ἁγίας, ἐν δὲ τῇ Θράκῃ αὕτη θεωρεῖται καὶ ὡς συντελέσασα εἰς τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου.

Αἱ δημῳδοὶ παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Ἁγίας φόνον δράκοντος καὶ εἰς τὸ θαῦμα τῆς τυφλώσεως καὶ ἀναβλέψεως τοῦ βασιλέως, εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον συνάφειαν πρὸς τὸ Συναξάριον Αὐτῆς, ἐξ οὗ ἀσφαλῶς ἀπέρρευσαν. Ἡ πίστις, ὅτι ἡ Ἁγία διώκει τὴν πανώλη καὶ τὴν χολέραν, ἀνήκει εἰς τὴν γενικωτέραν λαϊκὴν ἀντίληψιν, καθ' ἣν εἰς πολλοὺς τῶν Ἁγίων ἀποδίδεται «ἡ δύναμις τοῦ ἰᾶσθαι ἰδίαν ἕκαστον νόσον»³⁾. Κατόπιν ἡ πίστις εἰς τὰς θαυματουργοὺς ἰδιότητες τῆς εἰκόνης τῆς Ἁγίας εἶναι συνήθης εἰς τὸν λαόν, ἀναφερομένη καὶ εἰς τὰς εἰκόνας πλείστον ἄλλων ἁγίων προσώπων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα δ' ἡ παράδοσις περὶ τῆς ὑπὸ τῆς Ἁγίας φυτεύσεως τοῦ κλήματος, ἐνθυμίζουσα τὴν ὁμοίαν παλαιὰν περὶ Διονύσου καὶ τὴν βιβλικὴν περὶ Νῶε⁴⁾, πιθανώτατα σχετίζεται μὲ τὸν χρόνον τῆς ἐορτῆς τῆς (26 Ἰουλίου), καθ' ὃν παρουσιάζονται οἱ πρῶτοι ὄριμοι καρποὶ τῆς ἀμπέλου, οἱ ὁποῖοι καὶ κομίζονται ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὡς ἀπαρχαὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, εὐλογοῦνται δ' ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ διανέμονται εἰς τὸν λαὸν ὡς ἀντίδωρον⁵⁾.

Ἦδη νομίζω, ὅτι ἀξίζει νὰ κάμω λόγον καὶ δι' ἐν παραμύθι ἐκ Κεφαλλη-

1) Ἄς σημειωθῆ, ὅτι καὶ ἄλλοι Ἅγιοι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας κατὰ λαϊκὰς παραδόσεις ἐπιβάλλον σκληρὰς ἐνίοτε τιμωρίας εἰς τοὺς μὴ τιμῶντας τὴν ἡμέραν των. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Β', Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 705-6, καὶ Χ. Π. Κορύλλον ἐν Λαογρ. 6 (1917-18) σ. 656-7. Ὁμοίαι δὲ παραδόσεις ἄλλων λαῶν βλ. παρὰ Panzer, Beitrag zur deutschen Mythologie τ. II, München 1855, σ. 16. D. Dr. Diehl, Sagen aus Hirschhorn und Umgebung. Hessische Blätter für Volkskunde, τ. VII (1908) σ. 28.

2) Βλ. Ἀθ. Μπούτουραν, Ἐνθ' ἄν., σ. 100.

3) Βλ. Ὁ ἐν Κ/πόλει Φιλολογ. Σύλλογος, ΔΓ' (1914), 78. Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Γ', 1931, σ. 69.

4) Βλ. Α. Β. Οἰκονομίδου, Ὁ Διόνυσος καὶ ἡ ἄμπελος ἐν Νάξῳ κατὰ τὰς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας παραδόσεις (Mélanges offerts à Octave et Meïro Merlier), Ἀθήναι 1953, σ. 12.

5) «Ὡς τὴν καταστροφὴν [τοῦ] 1922 ἀνήμερα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, στίς 26 τοῦ Θεριστιῆ, σηκώνονταν πολὺ πρῶι καὶ πήγαιναν στ' ἀμπέλι νὰ γεμισ'νε ἕνα δυὸ καλάθιακι σταφύλια καὶ τὰ πήγαιναν στὴν ἐκκλησία, ὁ παπᾶς τὰ διάβαζε κι' ὅπως μοίραζε τὸ ἀντίδωρο μοίραζε σ' ὅλους ἀπὸ 'να τσαμπάκι». Ἑλληνικὴς Σαραντιῆ, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης, Θρακ. 20 (1944) σ. 17.

νίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ (τύπ. Αα Th 480)¹⁾. Τὸ σπίτι τῆς Ἁγίας εἶναι ἐπάνω στοῦ βουνό, ὅπου δέχεται καὶ φιλοξενεῖ μιὰ κοπέλλα καλὴ καὶ ἐργατικὴ, «*ποὺ πῆρε τῶν ἐμματιῶν της*» κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι τους, διότι τὴν ἐξήλεσε καὶ τὴν ἐφθονοῦσεν ἡ κακιὰ ἀδελφῆ της. Ὅταν ἡ κόρη κατελήφθη ὑπὸ νοσταλγίας καὶ ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ σπίτι της, ἡ ἁγία Παρασκευὴ τῆς ἐδώρησε μιὰ κασσέλλα «*ποὺ εἶχε μέσα φλωριά καὶ χρυσαφικά καὶ στολίδια, πολὺ θησαυρό*». Ἡ κακιὰ ἀδελφῆ πηγαίνει καὶ αὐτὴ εἰς τὸ σπίτι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Ἄλλ' ἦταν «*ἀπρόκοφτη κι ὅ,τι ἔκανε ἦτανε στραβό*». Ἔσκιζε τὰ ρούχα, τῆς κολλοῦσε τὸ φαγί, ἔσπασε τὰ πιᾶτα, ἄφηνε τὶς κόττες κ' ἐφοφούσανε ἀπὸ τὴν πείνα, ὥσπου ἡ ἁγία Παρασκευὴ τὴν βαρέθηκε τὴν κοπέλλα καὶ τῆς εἶπε νὰ φύγῃ. Ὅταν δὲ ἔφυγε, πῆρε μαζί της ὡς δῶρο ἀπὸ τὴν ἁγία Παρασκευὴ μιὰν κασσέλα γεμάτη «*φιδία, ποὺ τὴν ἔζωσαν καὶ τὴν ἔφαγαν*».

Εἰς τὸ Κεφαλληνιακὸν αὐτὸ παραμῦθι ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἀντικατέστησε τὴν εἰς ἄλλας παραλλαγὰς αὐτοῦ ἀναφερομένην δράκαιναν, εἰς τὴν ὁποίαν καταφεύγουν αἱ δύο ἀδελφαί. Ἡ Ἁγία, ὅπως καὶ ἡ δράκαινα, ἀμείβει τὴν καλὴν καὶ τιμωρεῖ «*τὴν κακιὰ καὶ ἀπρόκοφτη*» ἀδελφὴν. Δὲν χάνει ὅμως τίποτε ἀπὸ τὴν ἀγιωσύνην της, ἐλέγχουσα καὶ ἀμείβουσα τὴν καλωσύνην, τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, τιμωροῦσα δὲ τὴν κακίαν καὶ τὴν ὀκνηρίαν. Ἐπίσης δὲν ἔχει τίποτε τὸ υπερφυσικόν. Εἶναι μία ἀπλὴ γυναῖκα, ποὺ δὲν ἐνθυμίζει δράκαιναν ἢ δαιμόνιον, ὅπως ἀντιθέτως συμβαίνει, ὡς εἶδομεν, εἰς μερικάς παραδόσεις.

ΣΤ'. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἰς τὴν λατρείαν.

Ἄλλ' ἐκτὸς ἀπὸ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις, τὰς δεισιδαίμονας δοξασίας, τὰς παροιμίας καὶ τὸ Κεφαλληνιακὸν τοῦτο παραμῦθι, ἡ ἁγία Παρασκευὴ σημαντικὴν κατέχει θέσιν καὶ εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας, εἰς ὅλα δὲ σχεδὸν τὰ χωρία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπάρχει πλῆθος ἐξωκκλησιῶν Αὐτῆς²⁾. Εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ

1) Βλ. Δημ. Δουκάτου, Νεοελληνικά Λαογραφικά Κείμενα (Βασικὴ Βιβλιοθήκη «Ἄετός», ἀριθ. 48 [Ἀθῆναι (1957)], σ. 236 - 238: «*Ἡ ἁγία Παρασκευὴ κι' οἱ δύο ἀδελφές*».

2) Βλ. Α. Ε. Βακαλοπούλου, Zur Geschichte der Acheiropoietos - und H. Paraskevikirche in Saloniki nach der Eroberung der Stadt durch die Türken im Jahre 1430. Byzantinische Zeitschrift 37 (1937) 372 - 375. Φειδία Συλλιμνιώτη, Ἁγία Παρασκευὴ ἡ προστάτις τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀρχαδικὸν Ἡμερολόγιον, Τρίπολις, 1937, σ. 33 - 34. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται διήγησις περὶ θαύματος τῆς Ἁγίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν καὶ ἐξηγεῖται ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Τριπόλεως ὑπάρχει τὸ ἐκκλησάκι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Καὶ ὁ Χρ. Κωσταδήμας (Ἡ Ἁγία Παρασκευὴ καὶ τὸ Καλαρρυῖτικο πανηγύρι, Τζουμερκιώτικα καὶ

ἔξωκλήσιον ταῦτα μεταβαίνουν οἱ πιστοὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀγίας (26 Ἰουλίου), διὰ νὰ προσευχηθῶν καὶ παρακαλέσων, ὅπως θεραπευθῶν αὐτοὶ ἢ ἄλλα προσφιλεῖ των πρόσωπα ἀπὸ διάφορα νοσήματα ¹⁾ καὶ δὴ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐκεῖ διέρχονται πολλάκις ὀλόκληρον εἰκοσιτετράωρον ἢ καὶ περισσοτέρας ἡμέρας. Καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ οἱ Ἕλληνες μέχρι τοῦ 1922 ἀφιέρωνον εἰς τὴν Ἀγίαν ἀρχαῖον ἀριθμὸν ἐκκλησιῶν καὶ ἔξωκκλησιῶν. Οὕτω π.χ. εἰς τὰ Φάρασα τῆς Καππαδοκίας «ἡ Ἐμ Παρασθευὴ ἦταν ἓνα παλιὸ ξωκκλήσι στῆ θέσῃ Πελεχώρι, κάτω ἀπὸ βράχο, ὅπου ἦταν μιὰ σπηλιὰ τῆς Παναγίας. Σωζόταν μόνο ἡ Ἅγια Τράπεζα στεγασμένη μὲ θόλο ἀπὸ παλιὰ χρόνια. Μπροστὰ στὸ ξωκκλήσι ἦταν ἓνα τσοῦβάσι, τσικουδιά. Πολλοὶ ἄρρωστοι κοιμόνταν στῆ ρίζα του κ' εὔρισκαν θεραπεία. Ἄλλοι κρεμοῦσαν ἰδαποῦτε, κουρέλια ἀπὸ τὰ ροῦχα τους στὰ κλαδιὰ του, γιὰ νὰ διώξουν τὴν ἀρρώστια τους. Κάθε φορὰ πού ὁ παπᾶς πήγαινε στὴν Παναγία τοῦ βράχου περνώντας ἀπὸ τὴν Ἐμ Παρασθευή, στεκόνταν λίγο, διάβαζε μιὰ εὐχή, μετὰ ἔξακολουθοῦσε τὴν πορεία του. Τὸ ἴδιο κι ὅσοι χωριανοὶ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ. Στεκόνταν, ἔκαναν τὸν σταυρὸ τους κι ἄναβαν κερι. Στὴ μνήμη τῆς Ἀγίας, στὶς 26 τοῦ Ἰούλη, ἔρχόταν ὁ παπᾶς καὶ λειτουργοῦσε στὸ ξωκκλήσι. Ὅσοι τὸ εἶχαν ταμένο, ἔσφαζαν καὶ γουρπάνι» ²⁾).

Ὅπως βλέπομεν, οἱ ἀσθενεῖς μεταβαίνοντες εἰς τὸ ὡς ἄνω ἔξωκκλήσιον ἐκοιμῶντο ἐκεῖ καὶ ἐθεραπεύοντο συμφώνως πρὸς τὸ πανάρχαιον ἔθιμον τῆς ἐγκοιμῆσεως εἰς τοὺς ναοὺς, ἀπέκοπτον δὲ τεμάχια ἐκ τῶν ἐνδυμάτων των καὶ τὰ ἐκρεμοῦσαν εἰς τὰ κλαδιὰ παρακειμένου δένδρου ἢ θάμνου, ὅπερ σημαίνει τὴν συνήθη καταπασσάλεισιν τῆς ἀσθενείας εἰς δένδρα ³⁾). Ἐπίσης οἱ ταμένοι ἔσφαζαν

¹⁾ Ἀρτινὰ Νέα, Ἰωάννινα 1932, τεῦχος 1, σ. 14 - 15) ἀναφέρει παραδόσιν περὶ γέροντος βοσκοῦ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀπώλεσε τὸ ποιμνιὸν του κατόπιν σφοδρᾶς κακοκαιρίας, βλέπει κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἰς τὸν ὕπνον του τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν νὰ τοῦ λέγῃ «*Εγὼ σοῦ ξεχείμασα τὰ πρόβατά σου, τὰ φύλαξα κοντὰ μου. Σῦρε ἐκεῖ στῆ σπηλιὰ νὰ τὰ βρῆς*», καὶ τότε εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκτίσθη ἔξωκκλήσιον τῆς Ἀγίας, ὅπου κατ' ἔτος μεταβαίνουν οἱ πιστοὶ καὶ τὸ εορτάζουν.

²⁾ Ἐν Νάξῳ διὰ τὴν ἴασιν πάσης νόσου, εὐόδωσιν ἔργου, ἀποφυγῆν κινδύνου ἢ κακοῦ ἐπικαλοῦνται καὶ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν οὕτως : «*Ἅγια Παρασκευή μου, καὶ βάλε τὸ χέρι σου!*» Κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῆς λιτανεύουν καὶ τὴν εἰκόνα τῆς γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς (Ἀπεράθου).

³⁾ Δ. Δουκοπούλου - Δ. Πετροπούλου, Ἡ λαϊκὴ λατρεία τῶν Φαράσων, Ἀθήνα, 1949, σ. 127 - 128.

⁴⁾ Βλ. τὰ περὶ ἀποθέσεως ἐνδυμάτων ἢ τεμαχιῶν τούτων εἰς δένδρα ἢ λίθους παρὰ πηγὰς ἢ ἐκκλησίας ἢ ἀγιάσματα ὡς ἀπορροίας τῆς περὶ μεταβιβάσεως τῆς ἀσθενείας δοξασίας ἐν Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφ. Σύμμεικτα, Γ', σ. 97 - 100. Ἐπίσης βλ. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Δημώδης ἰατρικὴ ἐν Θράκῃ, Ἄρχ. Θρακ. Θησ. 16 (1951) σ. 207, ἐνθα καὶ ἡ παλαιότερα βιβλιογραφία.

κουρμπάνι, δηλαδή ἐθυσίαζον ζῶον πρὸς τιμὴν τῆς Ἁγίας. Χαρακτηριστικὴ δ' ἦτο ἡ θυσία ἐλάφου εἰς τὸ χωρίον Πέτρα τῆς Ἡπειροῦ, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐξῆς παραδόσει, δημοσιευθεῖση ὑπὸ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου¹⁾.

«Ἀπὸν ἀπ' τοῦ χουριὸ Πέτρα ἐνὶ ἑνα μαναστήρ' πὸν λουγιέτι Ἁγία Παρασκινή. Ἰδῶ κὶ κάμπουσα χρόνια τιν ἡμέρα πὸν γιουρτάζ' τοῦ μαναστήρ' ἔς τς εἰκονδιέξ τ' Ἀλουνάρ' ἅμα τιλείουνι ἡ ἐκκλησιὰ ἔστιλινι ἡ Ἁγία Παρασκινή ἑνα λάφ' κὶ τὸ σφαζαν οἱ παπᾶδισ μὶ τς ἐπιτρόπς κ' ὕσπιρα ἄρχιζι τὸν γλέντ'. Μιὰ χροονιὰ ἅμα τὸν καημένον τὸν λάφ', ποὺς τὸν ξέρ' πὸν ἀλικουτίθκι (= ἡμποδίσθη) κὶ ἄργησι νά' ρθ'. Τότι οὐ κόσμους ἀρχίγγι τὸν γλέντ', κὶ νά τὸν λάφ'. Τριχάτου κὶ οὐχνὸ ἔρχονταν κεῖ πὸν ἦταν οἱ ἀνθρῶπ'. Ἰδα τότι χουρις τὸν καφαρὸ νά χασουμιρήσ' τὸν πιάνουν κὶ τὸν σφάζουν, κὶ τότι βγῆκι αἷμα μὶ μαύρον ἀφρό, γιὰτὶ σφάχκι παραπονημένον. Κὶ ἀπὸν τότι ἡ Ἁγία Παρασκινή, μιγάλου τ' ὄνουμά τς, δὲ μετάσλι λάφ'». Καὶ ἐκ τοῦ χωρίου Δασύλλιον τῆς Κοζάνης παραδίδεται, ὅτι «κάθε χρόνο τὴν ἡμέρα τῆς πανηγύρεως (τῆς ἁγίας Παρασκευῆς) ἐρχόταν αὐτοπροαίρετα γιὰ νὰ θυσιασθῆ ἑνα ἐλάφι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐμαγειρεύοντο τὰ φαγητά, πὸν ἔτρωγαν οἱ πανηγυρισταί. Εἰς τὸ ἐρειπωμένον χωριὸ Ριάχοβο (μεταξὺ Διλόφου, ἁγίας Σωτήρας καὶ Πενταλόφου) εἶδα κοντὰ στὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας (τῆς ἁγίας Παρασκευῆς) μεγάλο λιθάρι στημένο κάθετα στὴ γῆ, πὸν εἶχε στὴ μέση κυκλικὴ τρυπα. Ἡ τρυπα ἐχρησίμευε γιὰ στήριγμα τῆς σούβλας στὴν ὁποῖαν ἐψήνετο τὸ ἐλάφι, πὸν ἐρχόταν κατὰ τὴν παράδοσι καὶ ἐθυσιάζετο τὴν ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ»²⁾.

Συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις ταύτας ἡ ἁγία Παρασκευὴ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς (26 Ἰουλίου) ἀπέστελλεν ἔλαφον ὡς θῦμα εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας, οἱ ὁποῖοι διαμοιράζοντες τὰ κρέατα αὐτῆς εὐωχοῦντο. Κάποτε ὁμως ἡ ἔλαφος κατὰ τὴν Ἡπειρωτικὴν παράδοσιν ἤργησε νὰ φθάσῃ, ἐσφάγη χωρὶς νὰ ἀναπαυθῆ, διὸ καὶ ἔκτοτε ἔπαυσε νὰ ἔρχεται. Τοῦτο δέ, λέγει ὁ Στίλπων Κυριακίδης, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, τὴν οὐσίαν τῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία εἶναι οὕτω προφανές, ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν παραδόσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εἶναι στενῶς συνημμέναι ἢ μᾶλλον ὀφείλουν τὴν γέννησιν αὐτῶν εἰς τὴν τέλεσιν ὠρισμένου ἐθίμου³⁾, τὸ ὁποῖον δύναται μὲν καὶ νὰ ὑπάρχη ἀκόμη, δύναται ὁμως καὶ νὰ ἐξέλιπε διατηρούμενον μόνον ὡς ἀνάμνησις ἐν τῇ παραδόσει.

¹⁾ Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Θυσία ἐλάφου ἐν Νεοελληνικῇ παραδόσει καὶ Συναξαρίσις. Λαογρ. ΣΤ' (1917), σ. 191.

²⁾ Βασ. Παπανικολάου, Τὸ Δασύλλιον (Μία παράδοσις γιὰ τὸ ἐλάφι), Ἡμερολόγιον Δυτ. Μακεδονίας, Κοζάνη 1937, σ. 79-80.

³⁾ Βλ. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἐνθ' ἀν., σ. 195.

Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἢ κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἢ οἰανδήποτε ἄλλην εἰρσίαν ἑορτὴν σφαγὴ ἐλάφου καὶ ἢ ἐκ τῶν κρεάτων ταύτης εὐωχία τῶν μετεχόντων τῆς πανηγύρεως εἶναι ἔθιμον, τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῆ ἔν τῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ, ἀλλὰ προφανῶς ἀποτελεῖ ἐγκατάλειμμα λατρείας προχριστιανικῆς¹⁾, τὸ ὁποῖον υἱοθετηθὲν ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ὅπου αὕτη δὲν ἠδυνήθη ἀμέσως νὰ τὸ πολεμήσῃ, ἐσχερίσθη κατὰ τόπους πρὸς χριστιανικὰς πανηγύρεις. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι προσέτι καὶ τοῦτο· ὅτι ἢ ἔλαφος ἔν τῇ παραδόσει παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἱερᾶς τῆς Ἄρτέμιδος ἐλάφου καὶ ἔν γένει τῶν ζῴων, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ὡς ἀνήκοντα εἰς τὰς νύμφας, ἢ δὲ θυσία αὐτῆς ἦτο ἀγροικῆς φύσεως. Ἐν τῇ ἀγροικῇ δὲ ταύτῃ θυσίᾳ ἢ ἔλαφος ἐσυμβόλιζεν αὐτὸν τὸν δαίμονα τῆς βλαστήσεως²⁾. Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι θυσία ἐλάφου, ἀλλὰ κατ' ἄλλην ἡμέραν, παραδίδεται ἐκ Κρήτης³⁾ καὶ ἐκ Θράκης⁴⁾.

Ἡ θυσία γίνεται μὲ τάξιμο (τάμα). Οἱ ἀσθενεῖς ἢ οἱ συγγενεῖς τῶν «ἀποτάομαι» εἰς τὴν Ἄγιαν καὶ ὀφείλουσαν νὰ εἶναι συνεπεῖς. Ἐν Νάξῳ λέγουσιν, ὅτι ἢ Ἄγια, «δτινα τοῦ τάξη κανεῖς τίοτα καὶ δὲ γνοιαστῆ νὰ τοῦ τὸ πάη, πάει καὶ τὸ ὑρεῦγει». Ἡ ἐκ Νάξου κυρία Διαλεχτῆ Ζευγώλη - Γλέζου μοῦ ἀνέφερε καὶ τὰ ἑξῆς: «Κάτι τις θνμοῦμαι, μὰ δὲ δὸ καλοθυμοῦμαι. Θαρρῶ πὼς τὸ θῶρον ἢ ἴδια. Ἡ ἐὼ πκιά ἢ ἄλλος κανεῖς τις εἶχε δαμένο κανένα βεσκιρί⁵⁾, δὲ θνμοῦμαι, καὶ δὲ τζῆ τὸ δῆγμαν ἐδὰ μάνι - μάνι⁶⁾. Θὰ τὸ ἔεχασε γιόλα ἔκείνος, πὸν τοῦ τὸ ἔχε δαμένο. Θωρεῖ λοιπὸ στὸν ἕπνο δου, πὼς ἐδιάνη ἢ Παρασκευῆ τοῦ Μανόλη δου Πέτρου κ' ἐβάσταν ἕνα κἀδάρι⁷⁾ καὶ τοῦ πε βῶς: «Γιὰ ἔ, μὲ τοῖ γάτζοι τοῦ κἀδαριοῦ, μὲ τὸ γάτζ' ἐτοῦτοι θὰ σοῦ βγάλω τὰ μάθια σου, ἄ δὲ μοῦ φέρης τὸ πεσκιράκι μου». Τόσο ζῶδανὸ τὸ θνμοῦμαι τ' ὄνειρο, πὸν μοῦ φαίνεται πὼς ἤμουν ἐὼ, πὸν τὸ θῶρον, βορεῖ νὰ τὸ θῶρει γ' ἢ μάννα μου, βορεῖ νὰ τις εἶχεν ἐκείνη τίοτα ταμένο!...». Καὶ ἐν Κορώνῃ πιστεύουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Ἄγιας, μάλιστα δ' ὅταν ὁ ὄνειρευόμενος παρημέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρὸς αὐτὴν τάξιμον⁸⁾.

Ἡ λατρεία τῆς Ἄγιας γίνεται καὶ εἰς τὰ ἁγιάσματα αὐτῆς. Οὕτως ἐν Ἄλι-

¹⁾ Περὶ τῆς προχριστιανικῆς λατρείας, τῆς ὁποίας μέρος ἀποτελεῖ ἢ ἐν τῇ παραδόσει μνημονομένη θυσία ἐλάφου καὶ περὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς θυσίας βλ. Στ. Π. Κυριακίδην, Ἐνθ' ἄν., σ. 197 κ.έ.

²⁾ Ἐνθ' ἄν., σ. 203. 215.

³⁾ Παντελῆ Πρεβελάκη, Ὁ Κρητικὸς, Ἡ πρώτη λευτεριά. Ἀθήνα, 1949, σ. 15.

⁴⁾ Ἑλληνικῆς Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ ζῶα τῆς Θράκης (Χ/φον ἀνέκδοτον).

⁵⁾ προσόψιον. ⁶⁾ γρήγορα-γρήγορα. ⁷⁾ κἀτάρι.

⁸⁾ ΛΑ, ἀρ. 1481 σ. 13. (Συλλ. Γεωργίας Ταρσούλη, 1940).

καριᾶ τῆς Ἀγγιᾶλου «τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὅς' εἶχανε ἄρρωστο τὸν πῆγαιαν σιὸ ἁγίασμα, ἔσκαφταν λάκκο, τὸν ἔκαιγαν μὲ ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθῆ, ὕστερα τὸν καθάριζαν, ἔβαζαν μέσα τὸν ἄρρωστο ντυλιγμένο μὲ πάπλωμα, γιὰ νὰ ἰδρώσῃ, κ' ἔσφαζαν ταυτόχρονα πετεινό»¹⁾. Ἡ δὲ θυσία πετεινοῦ παρὰ τὸ ἁγίασμα τῆς Ἀγίας ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν, ὑπόλειμμα τῆς ἀρχαίας λατρείας²⁾.

Δημοτελέστερον ὅμως χαρακτῆρα ἐλάμβανεν ἡ πανηγυρίς τῆς Ἀγίας ἐν Ἡρακλείᾳ. «Τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἶχε πανηγύρι στὴν Ἀράκλεια (τὸ χωριὸ χαλασμένο, ἀλλὰ ἡ ἐκκλησία ἦταν. Κοτζακιῶτες τὴ φύλαγαν). Ἐκοφταν ἀρνιά, τὰ ἕφηναν, τὰ βραζαν κ' ἔτρωγαν κόσμος»³⁾. Καὶ εἰς τὸ Μανιάκι τῆς Πελοποννήσου ἔσφαζαν σφαχτιά, ὡς ἀναφέρει ἡ Μαγδαληνὴ Τσάκωνα: «Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι θεότρεμη, καλὴ. Στοῦ Παιδεμένου τὸ κάνανε πανηγύρι, ἀλλὰ ἔπειτα τ' ἀλλάξανε, κάνοννε τὸ πανηγύρι στοῦ Φλέσσα τὸ ταμπούρι, πὸν χτίσανε τὴν ἁγιά Τριάδα· σφάζοννε σφαχτιά, ἔρχονται ἀπ' οὐλλυ τὰ μέρη κὶ ἀπὸ τὴν Καλαμάτα ἀκόμη»⁴⁾. Ὡσαύτως ἐν Σκύρω ἔσφαζαν μιὰ ὀλόκληρη ἀγγελάδα καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἀγία προσωνυμεῖτο ὑπὸ τῶν Σκυριαῶν «Ἀγιά Παρασκευὴ ἢ Ἀελάδα»⁵⁾.

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Ἀγία λατρεύεται κυρίως ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἱατρὸς καὶ προστάτις τῶν ὀφθαλμῶν. Οὕτως εἰς τὴν Σπάρτην «Τὴν ἁγία Παρασκευὴ τὴν προσκυνᾶμε, τῆς ἀνάβομε τὸ καντήλι, τῆς ἀνάβομε κερί, γιατί εἶναι γιὰ τὰ μάτια. Ἀμα εἶναι γερὰ τὰ μάτια, τὰ φυλάει κὶ ἅμα πονέσουνε, τὰ γιατρεύει. Κὶ ἅμα πονέσουνε τὰ μάτια τῆς τὰ τάζουνε καὶ τὰ πᾶνε ἀσημένια»⁶⁾. Καὶ ἐν Νάξῳ πλῆθος ὑπάρχει ἀφιερωμάτων «ἀπὸ ἀσημένια μάθια» ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τῆς Ἀγίας κρεμάμενα παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἐκκλησία τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἢ ὅπου ἡ εἰκὼν τῆς εὐρίσκειται ἐντὸς ἄλλου ναοῦ. Διηγοῦνται π.χ. ὅτι «Ὁ Μανόλης τοῦ Μαρουδιάς εἶχε, λέει, τραχώματα, ὁδεν ἦτονε μικρός, καὶ τὸν ἐδιάησα ὡς καὶ στὴν Ἀθήνα, καὶ δὲν εἶνονδα γαλά, κ' ὕστερα ἐποτιήκεν ἡ Μαρουδιά στὴν ἁγία βαροσκευῆ ν' ἀνοίξῃ παναῦρι νὰ τὸ ψάλλῃ ὡσποιν ζῆ κ' ἦπηρε γαὶ λάδι ἀπὸν τὸ καθήλι τζη κ' ἤλειψε δὰ μάθια δον κ' εἶνηκε γαλά. Κ' εἶναι τώρα σαραδαεννιά χρονῶ ὁ Μανόλης καὶ ψάλλει ἡ Μαρουδιά τὸ παναῦρι. Πέδει κάθα χρόν' ἀπὸν τὴν Ἀθήνα, τόσοι χρόνοι πού 'ν' ἐκεῖ καὶ τοῦ τὸ κάνοννε. Ἐφέν' ἤλειπε γὶ ὁ Μανόλης ἀπὸ πᾶ

¹⁾ Ἑλληνικῆς Σαραντῆ-Σταμοῦλη, Προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τῆς Θράκης. Λαογ 13 (1950-1951), σ. 112.

²⁾ Γ. Α. Μέγα, Ἑλληνικαὶ Ἑορταί, Ἀθήναι 1956, σελ. 12, 20 καὶ 227.

³⁾ ΛΑ, ἀριθ. 1104, σ. 232. (Συλλ. Γ. Α. Μέγα ἐκ προσφύγων Μεσημβρίας, 1937).

⁴⁾ ΛΑ, ἀρ. 1508, σ. 65. (Συλλ. Μ. Τσάκωνα, Μανιάκι, 1944).

⁵⁾ Νίκης Πέρδικα, Σκύρος, Β', 1943, σ. 262.

⁶⁾ ΛΑ, ἀρ. 1372, σ. 324. (Συλλ. Μ. Λιουδάκη, Σπάρτη, 1939).

καὶ τό 'καμεν ἡ Μαρκούλα (Ἡ Μαρκούλα εἶναι νύμφη τῆς Μαρονδιᾶς, σύζυγος ἄλλου υἱοῦ τῆς). Τς ἤπεφεν ἡ Μαρονδιὰ τὰ λεφτά»¹⁾). Ὁμοίως ἐν Λέσβῳ λέγουν, ὅτι «ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι γιατρὸς στὰ μάτια»²⁾, καθὼς καὶ ἐν Ἡλείῳ καὶ ἀλλαχοῦ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Περὶ δὲ τῆς ἐν Λέσβῳ πανηγύρεως τῆς Ἁγίας ἀναφέρουν οἱ παλαιότεροι: «*Αὐτὴ τῆ μέρα γιόρταζε τὸ ἰσνάφι* (σωματεῖο, συντεχνία) *τῶν γαλατοσήδων. Σ' ἓνα ξωκκλήσι, στὸ Νιὸ Χωριό, γινότανε μεγάλο πανηγύρι. Ὁ συρτὸς καὶ ὁ χασάπικος χορευόντανε μὲ σβελτοσύνη καὶ τέχνη*». Πάνω στὸ κορυφωμα τοῦ χοροῦ καὶ στήν ὥρα ποῦ ὁ πρωτοχορευτὴς κρατοῦσε μαχαίρι, χορεύοντας τὸν τσάμικο, τρανοῦσε καὶ μιὰ χαρατσιὰ μὲ τὸ μαχαίρι στὸ μπατζάκι του. Τὸ αἶμα ἔτρεχε μὰ ὁ χορευτὴς δὲν στεκότανε, ἔπρεπε νὰ τελειώσῃ ὅλους τοὺς κύκλους τοῦ χοροῦ. Τὸ κόψιμο αὐτὸ στὰ πόδια τὸ θεωροῦσαν ὑγιεινὸ, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ κακὸ τὸ αἶμα, σὰ μιὰ ἀφαιμάξι, ποῦ τὴ λέγανε «ἀνάλια»³⁾).

Μεγαλοπρεπῶς ἐγένετο καὶ γίνεται ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ πανηγυρις τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τὴν Νησίστα τῶν Τζουμέρκων: «Τὸ πανηγύρι αὐτὸ βάσταγε τρεῖς μέρες στὴν εὐρύχωρη πλατεῖα γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ Κουλούρι. Ὁ κόσμος τῶν ἄλλων χωριῶν ἐρχόταν ἀπὸ τὴν παραμονὴ τὸ βράδυ, οἱ περισσότεροι μὲ τὰ ἄλογα καὶ τὰ μουλάρια τους καὶ μὲ προαμάτιες πολλοί... Μέχρι τὸ μεσημέρι βάσταγε ἡ ἀκολουθία, ἡ λειτουργία καὶ ὁ ἁγιασμός... Μετὰ τὴν ἀπόλυσι ἄρχιζε τὸ γλέντι καὶ οἱ συναντήσεις τῶν γνωστῶν καὶ οἱ συστάσεις τῶν ξένων καὶ ἐκείνων, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ ἔρχονταν στὸ πανηγύρι... Τὸ πιὸ ξακουστὸ τραγούδι καὶ ὁ πιὸ περιφημὸς χορὸς ἦταν τὸ Καγγελάρι, ποῦ χορεύονταν τὴν τρίτη ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ τὸ ἀπόγευμα, μόλις ἄρχιζε νὰ βασιλεῦῃ ὁ ἥλιος»⁴⁾. Τὸ πανηγύρι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς σήμερον εἰς τὴν Νησίστα διαρκεῖ δύο ἡμέρας (26 καὶ 27 Ἰουλίου), ἀλλὰ κυριωτέρα ἡμέρα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐπομένῃ τῆς ἑορτῆς, ὅποτε χορεύεται καὶ τὸ Καγγελάρι⁵⁾.

Εἶδος ἐκστάσεως ἢ μανίας ἐξ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν Ἁγίαν, γνωστῆς ὡς «*τρέλλα τοῦ Βαθνοῦ*», κατελάμβανε τοὺς λάτρεις αὐτῆς, ἰδίαν τὰς γυναῖκας, ἐν Κυ-

¹⁾ Διήγησις Μαρίκας Νικ. Μπακάλου, ἐτῶν 42, τὴν ὁποίαν ἤκουσεν ἀπὸ τὴν Καλὴ Γεωργίου Ἐλευθερίου, ἐτῶν 45.

²⁾ Βλ. *Π. Νικήταν*, Ἐνθ' ἄν., σ. 119.

³⁾ Βλ. *Π. Νικήταν*, Ἐνθ' ἄν., σ. 119 - 120. Καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν «τ' ἁγιοῦ Κουσταδίν, στοῦ Μασαμάδου, οἱ κουπέλλισ χαράζαν μι τὸ ξουράφ' λίγου τὰ πουδάκια δουν, τς γάμπισ τουν, γιὰ νὰ βγῆ τοῦ κακοῦ τοῦ αἵμα, τοῖ γιὰ νὰ μὴ ξιπαγιάζιν τοῦ χ'μῶνα». Αὐτόθι, σ. 103.

⁴⁾ Βλ. *Κ. Διαμάντην*, Ἐνθ' ἄν., σ. 63 - 64. Βλ. τοῦ ἰδίου καὶ ἐν Ἡπειρωτ. Ἐστία, ἔτ. Δ' (1955), τευχ. 33, σ. 48, τευχ. 34, σ. 157.

⁵⁾ Βλ. *Κ. Διαμάντην*, Ἐνθ' ἄν., σ. 65.

ζίκω τῆς Μικρᾶς Ἀσίας¹⁾ πρὸ τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν κατοίκων ἐν Ἑλλάδι τῷ 1922. «Τρελλάθηκα ἄν ὁ ἴδιος, λέγει ὁ ἀφηγητὴς Δημ. Μαιζακούφας²⁾, τρεῖς φορὲς στὴν τρέλλα τοῦ Βαθυοῦ³⁾). Ἄκουγα τρέλλα, τρέλλα, σκώθηκα, πῆγα 15αὐγούστο. Εἶχα λάδια κ' ἐλιές, πῆγαινα, πλουτοῦσα. Πήγαμε στὴν ἐκκλησία. Βλέπω ὅλες τὶς γυναῖκες, πιάνονταν ποκάτω ἀπ' τὶς εἰκόνες στὸ τέμπλο. Ἄρχισε νὰ χτυπᾷ ἡ καμπάνα, ἐκλείσαν τὰ σπίτια, τὰ καφενεῖα, τὸ χωριὸ ὅλο μαζί. Σὲ ζητάει ἡ ἁγία Παρασκευὴ (ἡ ἐκκλησιά). Ὁ τέμπλος πάγαινε σὰν σεισμός. Χτυπήθηκαν ὅσες ἦσαν, πού τὶς ἔπιανεν αὐτὴ ἡ τρέλλα· πῆραν τὶς εἰκόνες, γύρισαν μέσα στὸ χωριό».

«Πάγω μετὰ ὀχτὼ μέρες. Τηλεγράφησαν στὴν Πόλη στὸ Πατριαρχεῖο, ἔφεραν ἓνα γιατρό, ἓναν Ἐπίτροπο τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ γιατρός εἶπεν, ὅτι εἶναι ἀσθένεια. Ὑστερα ἀπὸ κεῖ μετὰ 8 μέρες σηκωθήκανε ἀπὸ τὸ χωριὸ Δρακοῦντα, μισὴ ὥρα ἀπὸ τὸ Βαθὺ ἀπέχ', ὁ παπᾶς δὲν ἄκ'σεν τὴν ἐκκλησία νὰ τοὺς στεβάσ' μέσα. Σηκωθήκανε Παρασκευὴ νὰ ξημερών' Σάββατο ἦρθαν στὸ δικό μας τὸ χωριό. Νὰ πᾶν στὴν Ἀρτάκ' τοὺς ἐμπόδις' νὰ μὴ γελᾶν οἱ Τοῦρκ'»⁴⁾.

«Ἀπὸ τὸ Βαθὺ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἀρκουδώντας. Αὐτοὺς πού ἔπιανεν ἡ τρέλλα, ὄχι ὅλος ὁ κόσμος, καμμιὰ εἰκοσαριὰ γυναῖκες, περπατοῦσαν ἀρκουδώντας. Μοῦνε ἓνας ἄντρας, παλληκάρι, καὶ κείνος χαζός, ὡς 23 χρονῶν, περπατοῦσαν ἀρκουδώντας σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ. Ἀρκουδώντας πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία καὶ ἀρκουδώντας ἔβγαιναν καὶ πῆγαιναν γύρω στὸ χωριό. Ἀκολουθαγε ὁμοῦς κι ὁ ἄλλος ὁ κόσμος, γιὰ νὰ ἰδοῦνε τὸ σημεῖο αὐτὸ τί πρᾶμα εἶναι, καὶ οἱ παπᾶδες καὶ οἱ δύο φορεμέν'. Ἀρκουδώντας πῆγαιναν κι ὡς τὰ χωριὰ τ' ἄλλα, μόνε τὸ δικό μας τὸ χωριὸ τοὺς

¹⁾ Γ. Α. Μέγα, Ἑλληνικαὶ Ἑορταί. Ἀθ. 1956, σ. 227.

²⁾ «Ἀφηγητὴς ὁ Δημ. Μαιζακούφας, ἐτῶν 72, ἐκ Γωνιᾶς». Σημείωσις Γ. Α. Μέγα.

³⁾ «Χωριὸ μὲ 150 σπίτια». Σημείωσις Γ. Α. Μέγα.

⁴⁾ Ἄξιον ὁμοῦς σημειώσεως, ὅτι ἡ Ἁγία ἐτιμᾶτο καὶ ἐλατρεύετο καὶ ὑπὸ τῶν Τοῦρκων τῆς Θράκης: «Τὴν ἁγία Παρασκευὴ ὡς κ' οἱ Τοῦρκοι τὴ γιορτάζνε». Ἑλληνικὴ Σταμούλη - Σαραντῆ, Παραδόσεις τῆς Θράκης. Θρακ. 7 (1936), σ. 259. Ἡ συμμετοχὴ τῶν Τοῦρκων εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαϊκὴν λατρείαν φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Χαλβάδερε τῆς Καππαδοκίας συνήθειαν τῶν παιδιῶν τῶν «νὰ πηγαίνουν παρέα μὲ τὰ ἑλληνόπουλα νὰ ποῦν τὰ κάλαντα», ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἡ λαϊκὴ θρησκεία δὲν χωρίζε τὸς συνοίκους λαούς. Κ. Α. Ρωμαίου, Ἔθιμα Καππαδοκίας στὸ Δωδεκαήμερο (Extrait des Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier), Ἀθήνα 1956, σ. 4. Ἐπίσης ἄξιον σημειώσεως εἶναι, ὅτι εἰς τὰ Κοτύωρα τοῦ Πόντου, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς πανηγύρεως τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐλάμβανον μέρος εἰς αὐτὴν φέροντες καὶ αὐτὰ μεθ' ἑαυτῶν. Εἰς δὲ τὴν Κερασοῦντα ἐώρταζον ὁμοῦ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι τὸν Ἅγιον, ὡς καὶ ἐν Νικοπόλει. Βλ. Θεοφ. Ἀμαραντίδου, Πῶς ἐορτάζετο ἡ ἐορτὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸν Πόντον, Μεσαιων. Γράμμ. Β', Ἀθήναι 1934, σελ. 237, 238, 239.

ἔβαλε μέσα, γιατί μερικές γυναῖκες χαζές Γωνιάτσες πῆγαν καὶ χτυπήθ'καν καὶ τοὺς ἔμπασαν καὶ κείνους μέσα».

«Σῶσε μας, ἅγια Παρασκευή, ἡμαρτον. Σῶσε μας, ἡμαρτον, σῶσε μας». Αὐτὸ ἔλεγαν, ὅταν χτυπιῶνταν μὲ τὴν εἰκόνα. Δὲν ἦταν ὥρα τῆς ἐκκλησίας, τῆς λειτουργίας. Ἄμα χτύπαγεν ἡ καμπάνα, πάνω κάτω τὸ μεσημέρι κοντά, ἔλεγαν: Ἦρτεν ἡ ὥρα μας. Καὶ πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία καὶ χτυπιῶνταν στὶς εἰκόνες. Τὴν ἔπιαναν τὴν εἰκόνα καὶ χτυπιοῦνταν τὴν κούτρα τς, τὰ στήθια τς, φαινόταν σὰν ζαλισμέν'. Αὐτὸν ποὺ εἶχαν ἀρχηγό, τ' ὄνομά του ἦταν Γιάνν'ς καὶ τὸν ἔλεγαν Ἄγιάνν', καὶ πῆγαινε μπροστὰ ἀρκουδώντας μ' ἓνα ράσο φορεμένος. Ἦτανε μιὰ τρέλλα. Ἄφου ἦρθε γιατρός ἀπὸ τὴν Πόλ' καὶ εἶπεν «εἶναι ἀστένια» ... «Ἦρτεν ἡ ὥρα μας λέγανε. Ἄντε, πᾶμε, μᾶς ζητάει ἡ ἅγια Παρασκευή» καὶ πάαιναν. Χτυποῦσεν ἡ καμπάνα. Πάαιναν ξεμαλλιάρες. Ἄμα περνοῦσεν, ἔλεγε: Αὐτὲς ἦταν ποὺ πάαιναν ξεμαλλιάρες; Κ' ἔπαιρναν κάθε μιὰ ἓνα κόμμα μικρό, τὸ ἔχαν στὴν ἀγκαλιά τς καὶ γύριζαν τὸ χωριὸ ἀρκουδώντας. Κι αὐτὸς ὁ ἅγιος Γιάννης ἀρκουδίζε. Καὶ νέες καὶ γριές, μόνε γυναῖκες. Ἄντρας κανένας. Μόνε αὐτὸς Ἄγιάνν'ς. Ἦταν Βαθυώτης κάτοικος, ὄχι ξένος»¹⁾.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διὰ τὴν ἅγιαν Παρασκευὴν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν α) ἡ ἐγκοίμησις εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς πρὸς θεραπευτικοὺς σκοποὺς καὶ αἱ ἐπισκέψεις εἰς τὰ ἁγιάσματα αὐτῆς, β) τὰ τάματα καὶ αἱ κατὰ τὰς πανηγύρεις αὐτῆς θυσίαι ζῶων, καὶ δὴ ἐλάφου, ἀγελάδος καὶ ἀλέκτορος καὶ γ) ἡ ἔξ ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Ἄγιαν ἔκστασις τῶν ἐκ Κυζίκου προσφύγων, ἡ ὁποία εἶναι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἀνάλογος περιήπου πρὸς τὴν ἔκστασιν τῶν Ἀναστενάρηδων τῆς Θράκης, ὅταν «τοὺς πιάνει ὁ ἅγιος»²⁾. Αἱ λατρευτικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις προφανῶς συνεχίζουσι προχριστιανικὰ ἔθιμα, υἱοθετηθέντα ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν.

Ζ'. Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΡΟΥΜΑΝΟΙΣ.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο θὰ κάμωμεν λόγον περὶ τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς παραδόσεων τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἅγιαν Παρασκευὴν ἀπὸ σημειώσεις, τὰς ὁποίας ἐλάβομεν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ διαμονῆς μας (1936 - 1946) ἐκ διαφόρων ρουμανικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων, ἐξετάζοντες συνάμα καὶ τὴν προέλευσιν αὐτῶν.

¹⁾ ΛΑ 1104 ΣΤ', σ. 3 - 11, 17. (Συλλογὴ Γ. Α. Μέγα ἐκ προσφύγων Γωνιάς Ἀρτάκης Μ. Ἀσίας, 1937).

²⁾ Βλ. περὶ τῆς ἐκστάσεως ταύτης Κ. Α. Ρωμαίου, Λαϊκὲς λατρεῖες τῆς Θράκης, Ἄρχ. Θρακ. Λαογρ. Θεσ. τ. 11 (1944 - 45) σ. 50.

Παρά τῷ ρουμανικῷ λαῷ ἡ λατρεία τῆς ἁγίας μητρὸς Παρασκευῆς (Sfânta maica Vineri) εἶναι παλαιά, φαίνεται δ' ὅτι κοτὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας αὕτη ἦτο ἀκόμη ζωηροτέρα ἀπὸ σήμερον, ἐὰν δώσωμεν πίστιν εἰς πολύτιμον πληροφορίαν τοῦ καθολικοῦ *M. Bandinus*, ἐπισκεφθέντος κατὰ τὸ 1642-1648 τὴν Μολδαβίαν. Ὁ ἐν λόγῳ ἀπεσταλμένος τῆς Ἁγίας Ἐδρας εἰς τὰς ρουμανικὰς χώρας ἐν ἀναφορᾷ του πρὸς τὴν Πάπαν μεταξὺ τῶν ἄλλων λέγει, ὅτι «τὴν ἡμέραν Παρασκευῆν ἐκάστης ἑβδομάδος οἱ Ρουμάνοι τὴν ἑορτάζουν εἰς μνήμην τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, τὴν ὁποίαν φαντάζονται γονυπετῆ πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ νὰ παρακαλῆ διὰ τοὺς πιστοὺς. Διὰ τοῦτο οὗτοι πιστεύουν τυφλῶς, ὅτι εἶναι χειρότερον νὰ προσβάλλουν τὴν ἁγίαν Παρασκευῆν παρὰ τὸν Θεόν, οἱ δὲ ἐπαῖται ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας ταύτης ἐπιτυχάνουν πολλὰς ἐλεημοσύνας»¹⁾.

Ἡ εὐλάβεια τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Ἁγίαν ἐξακολουθεῖ ἔτι καὶ σήμερον νὰ εἶναι ἔντονος, ὡς δύναται τις νὰ διαπιστώσῃ εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ρουμανίας, ὅπου αἱ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας ἐκκλησίαι καὶ τὰ παρεκκλήσια εἶναι κατάμεστοι κόσμου κατὰ τὴν 26^{ην} Ἰουλίου καὶ κατὰ τὴν 14^{ην} Ὀκτωβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν ἑορτάζεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἡ Νέα. Ἐπισκεπτόμενος κατὰ τὸ πρόσφατον εἰσέτι παρελθὸν πολλὰς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἔβλεπα πρὸ τῶν εἰκόνων τῆς Ἁγίας πληθὺς ἀφιερωμάτων, συνήντων δὲ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ναῶν ἐκάστοτε ἰκανὸν ἀριθμὸν διανυκτερευόντων ἀσθενῶν, προσερχομένων ἐκεῖ πρὸς θεραπείαν διὰ χάριτος τῆς Ἁγίας.

Ἄλλ' ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἁγίαν Παρασκευῆν μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων καὶ δοξασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶσιν εἷς τε τὴν γραπτὴν καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν αὐτοῦ. Οὕτως ἐν *Codex Sturdezanus*²⁾ ὑπάρχει διήγησις τις ἐν τῇ ρουμανικῇ γλώσσῃ περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, προερχομένη ἐκ τοῦ μαρτυρολογίου αὐτῆς, ἐν ἧ ἰδίαν λαογραφικὴν σημασίαν παρουσιάζει τὸ παραμυθιακὸν στοιχεῖον τῆς δρακοντοκτονίας. Τὸ κείμενον τῆς διηγήσεως ταύτης εἶναι ἀντίγραφον ἱερέως τινὸς *Γρηγορίου* ἐκ τοῦ χωρίου *Măhăciu*, ἐγένετο δὲ πρὸ τοῦ 1600 ἐξ ἀπολεσθέντος προτύπου, μεταφρασθέντος ἐκ τῆς σλαβικῆς γλώσσης³⁾. Ἄλλὰ καὶ τὸ σλαβικὸν κείμενον τῆς διηγήσεως δὲν ἀποτελεῖ τὸ

¹⁾ Βλ. *V. A. Ureche*, *Codex Bandinus*, *Analele Academiei Române*, *Seria II*, τόμ. XVI, *București* 1894, σ. 152.

²⁾ Βλ. *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, *Cuvente den bătrâni*, τόμ. II, *București* 1880, σ. 145-156. Πρὸς καὶ *N. Iorga*, *Studii și Documente*, τ. XIII, *București* 1906, σ. 53-54. Ἐπίσης πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 4182 χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, f. 530v.

³⁾ Τοῦτο δύναται τις εὐθὺς ἀμέσως νὰ ἀντιληφθῆ ἐκ τοῦ τίτλου: *ета ретка. Petcovica* ἢ *Petka* λέγεται ἡ ἁγία Παρασκευὴ ὑπὸ τῶν Νοτιοσλάβων. Βλ. *Fr. Krauss*, *Sitte und Brauch der Südslaven*... *Wien* 1885, σ. 42, 51.

πρωτότυπον, διότι τοῦτο προῆλθεν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν Μηναιῶν ¹⁾. Συγκεκριμένως, ὡς πρότυπον μακρινὸν τῆς ρουμανικῆς παραδόσεως περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Codex Sturdzanus δύναται κατὰ τὸν Nicolae Cartoian ²⁾ νὰ θεωρηθῆ τὸ εἰς ἀπλοελληνικὴν γλῶσσαν κείμενον τοῦ ἔργου «*Βίοι ἁγίων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης ἦτοι ἐκ τῶν συναξαρίων μεταφρασθέντες. Παρὰ Μαξίμου ταπεινοῦ ἐπισκόπου Κυθῆρων εἰς κοινὴν ὠφέλειαν. Παρὰ Νικολῶ Γλυκεῖ, τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. [Ἐνετία] ἀχπέ*» Ἰουλίου κοτ', σελ. 633 - 634, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ ρουμανικοῦ κειμένου τῆς ἐν λόγῳ διηγήσεως προστίθεται ἢ πρὸς τὸν Θεὸν προσευχὴ τῆς Ἁγίας καὶ τὰ περὶ τῆς τηρήσεως τῆς ἑορτῆς τῆς διὰ νηστείας καὶ ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας.

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον εἰς τοὺς «Βίους ἁγίων» τοῦ Μαξίμου τελειώνει διὰ τῆς φράσεως: «*Τέλος πάντων ἔκοψε τὴν κεφαλὴν τῆς, τοῦ ὁποίου γενομένου, τὸ πνεῦμα τῆς ἐδιάβη εἰς τὰς αἰωνίους μονάς*» ³⁾, ἐνῶ τὸ ρουμανικὸν κείμενον τοῦ Codex Sturdzanus ⁴⁾ οὕτως: «*Ὁ βασιλεὺς τότε συμβουλευθεὶς ὑπὸ τῶν συμβούλων του διέταξε νὰ τῆς κόψουν τὴν κεφαλὴν. Ἡ Ἁγία ἐζήτησε μόνον νὰ ἀναμείνουν νὰ κάμῃ τὴν προσευχὴν τῆς. Κατ' αὐτὴν παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ὅπως εὐλογῆσῃ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θὰ τιμοῦν τὴν μνήμην αὐτῆς, κάμνουν λειτουργίας καὶ τῆς ἀνάπτουν κηρία. Παρακαλεῖ δὲ οὐ μόνον δι' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ κτήνη των. Αἱ ψυχαὶ τῶν τιμώντων αὐτὴν, λέγει, νὰ εἶναι φωτισμένοι καὶ ἀπηλλαγμένοι τῶν κακοποιῶν πνευμάτων.*

¹⁾ Ἀξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ Μηναια μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικῆς καταγωγῆς *Radu Greceanu* εἰς τὴν ρουμανικὴν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς ρητῶς τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ ἐν τοῖς τίτλοις, «*după synaxarul grecesc* = κατὰ τὸ ἑλληνικὸν συναξάριον». *N. Cartoian, Cărțile populare*, τ. I, București 1929, σ. 163. Καὶ ἐν Ρημνίκῳ ἐξεδόθησαν τὰ Μηναια μεταφρασθέντα ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρημνίκου Καισαρείου ἀπὸ τοῦ 1776 κέ. Βλ. *Ion Bianu - N. Hodos, Bibliografia Românească Veche*, τ. II, București 1910, σ. 215 - 217, 226 - 228, 231 - 233, 233 - 241. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ Καισαρείου συνέχισεν ὁ διάδοχός του εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Ρημνίκου Φιλάρετος. Βλ. περὶ τούτου ὡς μεταφραστοῦ τῶν Μηναιῶν *Episc. Melchisedek, Schițe biografice din viața Mitrop. Ung.-Vlach. Filaret al II -lea 1792, Biser. Ort. Română, XI, Bucur. 1887 - 8, σ. 8.*

²⁾ Βλ. *N. Cartoian, "Ενθ' ἄν.*, σ. 156.

³⁾ Βίοι ἁγίων... Μαξίμου, ἐπισκόπου Κυθῆρων... , ἀχπέ', σ. 634.

⁴⁾ Ἄς σημειωθῆ, ὅτι ἡ ρουμανικὴ διήγησις, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης προελεύσεως αὐτῆς διὰ τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν σλαβικοῦ ἐνδιαμέσου, ἐνέχει καὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἴδιον λαογραφικὸν ἐνδιαφέρον, διότι ἀποτελεῖ γραπτὴν μὲν, ἀλλὰ δημώδη παράδοσιν περὶ τῆς Ἁγίας, ἣτις παλαιότερον ἔτυχεν εὐρυτάτης παρὰ τῷ ρουμανικῷ λαῷ διαδόσεως καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ καὶ ἀφετηρία διαμορφώσεως ποικίλων λαϊκῶν δοξασιῶν εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ἀναφερομένων.

Καὶ ὅσοι δὲν θὰ τιμοῦν τὴν Παρασκευὴν νὰ εἶναι κατηραμένοι. Ἀντιθέτως, ὅποιος τὴν τιμᾶ καὶ θὰ νηστεύῃ ἐπὶ τὴν ἡμέραν, νὰ εἶναι ὑγιῆς καὶ συγχωρημένος. Μετὰ ταῦτα στραφεῖσα πρὸς τοὺς δημίους τῆς λέγει: Κάμειτε, ὅπως οἷς διέταξεν ὁ κύριός σας. Καὶ τῆς ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τὴν 26^{ην} Ἰουλίου»¹⁾.

Τὸ τέλος τοῦτο τῆς ρουμανικῆς διηγήσεως τοῦ Cod. Sturdzanus φαίνεται, ὅτι μεταγενεστέρως προσετέθη εἰς τὸν βίον τῆς Ἁγίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰς ἑλληνικὰς καὶ ρουμανικὰς βιογραφίας αὐτῆς²⁾, ἀνήκει δὲ προφανῶς εἰς ἐπιδεξίαν χεῖρα κληρικῶν τινος, ἐπιδιώκοντος νὰ ὀδηγήσῃ τὸν λαὸν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὑπακοῆς καὶ τηρήσεως τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας κανόνων. Εἶναι προφανές, ὅτι ὑστερογενῆς εἶναι ἡ σύνδεσις πρὸς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν τῆς ἡμέρας Παρασκευῆς ἐκ τῆς παρὰ τῷ λαῷ ὑπαρχούσης πίστεως περὶ τῆς ἡμέρας ταύτης ὡς ἡμέρας ἀποχῆς ἀπὸ ἐργασιῶν τινῶν³⁾. Ὅπως δὲ γνωρίζομεν, ἡ συνήθεια νὰ τιμᾶ καὶ ὁ ρουμανικὸς λαὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῆς⁴⁾, καθ' ἣν μάλιστα ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς, προήλθεν ἀπὸ τὰς διατάξεις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας⁵⁾, συνιστᾶται δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Νόμων. Οὕτω π.χ. ἐν τῷ Νομικῷ Βλαχικῷ Κώδικι *Pravila dela Govora*⁶⁾, ἄρθρον 381φ, ρητῶς λέγεται, ὅτι πρέπει νὰ τηρῆται νηστεία κατὰ Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν. Αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων καὶ τῶν κρατικῶν Νόμων συνέβαλον, ὡς ἦτο φυσικόν, εἰς τὴν παρὰ τῷ λαῷ εὐρύτεραν διάδοσιν τῆς λατρείας τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ὡς καὶ εἰς τὴν περὶ αὐτῆς διαμόρφωσιν ποικίλων λαϊκῶν δοξασιῶν καὶ παραδόσεων ἀντιστοίχως πρὸς τὰς ἑλληνικὰς.

Τοιοιτοτρόπως π.χ. ἐν Τρανσυλβανίᾳ πιστεύεται, ὅτι ἡ Παρασκευὴ ἢ ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἶναι μία ἡμέρα, καθ' ἣν αἱ γυναῖκες ἀποφεύγουν πολλὰς ἐργασίας, ὅπως τὸ κένισμα, τὸ σκούπισμα τῆς οἰκίας, τὴν μπουγάδα κτλ., διότι νομίζουν, ὅτι

¹⁾ B. P. Hasdeu, Cuv. den bătr. II, Buc. 1880, σ. 156: Cod. Sturdzanus. Βλ. καὶ N. Cartoian, Cărțile populare, τόμ. I, Bucur. 1929, σ. 158-59.

²⁾ Βλ. τὰ ἑλληνικὰ καὶ ρουμανικὰ μηναιὰ τοῦ Ἰουλίου.

³⁾ Καὶ παρὰ τοῖς Ρώσοις ἡ ἡμέρα αὕτη προσωποποιεῖται ἀπὸ τὴν ἁγίαν Pjatinica. Βλ. Jungbauer, Freitag, ἐν Handwörterbuch d. deut. Aberggl. III (1930) σ. 47.

⁴⁾ Βλ. περὶ τοῦ δυσσιώνου τῆς ἡμέρας Παρασκευῆς εἰς διαφόρους λαοὺς τὸ ἄρθρον Freitag ὑπὸ Jungbauer, ἔνθ' ἄν. σ. 53, 55 κέ.

⁵⁾ Tudor Pamfile, Mitologie Românească I. Dușmani și prieteni ai omului (Academia Română. Din viața poporului Român. Culegeri și Studii XXIX), București 1916, σ. 117.

⁶⁾ Ioan M. Bujoreanu, Colectiune de legiuire României vechi și cele noi, III, București 1885, σ. 296. Περὶ τοῦ Κώδικος τούτου βλ. II. I. Ζέπτον, Συνταγματικὸν Νομικὸν Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντη βοεβόδα ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας 1780, ἐκδιδόμενον μετ' εἰσαγωγῆς καὶ ἱστορικῆς ἀνασκοπήσεως τῶν ἐν αὐτῷ θεσμῶν ὑπὸ —. (Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος Δ'. ἀριθ. 2), Ἐν Ἀθήναις 1937, σ. 24.

ἡ γυναῖκα, πού ἐργάζεται τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀρρωσταίνει, βγάζει ἀπόστημα σὲ κανένα δάκτυλο, βγάζει κανένα σπειρὶ κ.τ.δ. Ἐπίσης τὴν Παρασκευὴν δὲν ράπτουν, δὲν πλύνουν ροῦχα, οὔτε ψήνουν πίττα, διότι, ὡς λέγουν, ἔρχεται ἡ Ἁγία¹⁾. Ἐν δὲ τῇ Μπουκοβίνῃ πιστεύουν, ὅτι τὰ κορίτσια, πού νηστεύουν τὴν Παρασκευὴν, θὰ παντρευτοῦν γρήγορα²⁾. Ἐπίσης εἰς δλόκληρον τὴν Μολδοβλαχίαν, ὡς παραδίδουν οἱ C. Rădulescu - Codin καὶ D. Mihalache, ἐπικρατεῖ ἡ πρόληψις, ὅτι ἀπὸ τὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος «πρέπει νὰ φυλᾷς ἰδιαιτέρως τὴν Παρασκευὴν. Αὐτὴ τὴν ἡμέρα δὲν ὑφαίνουν, διότι πιστεύουν, ὅτι καθὼς κτυπᾷς μὲ τὰ κτένια, ἔτσι θὰ κτυπᾷ καὶ τὸ χαλάζι, καὶ ὅπως τρυπᾷς μὲ τὴ βελόνα, ἔτσι θὰ σχισθῇ καὶ ἡ σπορὰ ἀπὸ τὸ χαλάζι. Δὲν πλύνουν ἐπίσης ροῦχα, διότι ὅπως κοχλάζει τὸ ζεστὸ νερὸ εἰς τὴν σκάφη, ἔτσι θὰ κοχλάζῃ καὶ ἡ πέτρα (χάλαζα) ἐπάνω εἰς τὰ σπαρτά»³⁾.

Κατ' ἄλλην πληροφορίαν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ λαογραφικὸν περιοδικὸν Șezătoarea, τὴν Παρασκευὴν δὲν κάνουν μπουγάδα, δὲν γνέθουν, δὲν ράπτουν, οὔτε πουκάμισα πλύνουν, διότι θεωρεῖται πολὺ κακόν. Αἱ γυναῖκες δὲν ράπτουν, διὰ νὰ μὴ τυφλωθοῦν. Νὰ κόβῃς δὲ τὰ νύχια σου τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευὴν εἶναι ἁμαρτία. Ἄλλοι πιστεύουν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κόβῃς τὰ νύχια σου τὴν Παρασκευὴν, διότι λησμονεῖς πού ἔχεις τοποθετήσῃ ὅποιοδῆποτε πρᾶγμα⁴⁾.

Ἡ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Codex Sturdzanus ἀντίληψις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος, πού δὲν τηρεῖ τὴν Παρασκευὴν, θὰ εἶναι κατηραμένος ὑπὸ τῆς Ἁγίας, ἐδημιούργησε πλῆθος διηγήσεων, αἱ ὁποῖαι συνεφύρθησαν μὲ στοιχεῖα εἰλημμένα ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ παραμυθιοῦ.

Οὕτως ἐν Μπουκοβίνῃ διηγοῦνται, ὅτι «μὴ Πέμπτην βράδυν πρὸς τὴν Παρασκευὴν μὴ γυναῖκα ἐπεχείρησε νὰ κάμῃ μπουγάδα, ὅταν ξαφνικὰ εὐρέθηκε μὲ μὴ γριά, πού κάθησε πλαῖι τῆς κρατῶντας τὸν ἄδραχτό της. Ἡ γυναῖκα ἐτρόμαξε καὶ χωρὶς νὰ πῆ λέξι, ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἐπῆγε σὲ μὴ γειτόνισσα καὶ τῆς διηγήθηκε ἀκριβῶς ὅ,τι τῆς συνέβη. Ἡ γειτόνισσα τότε τῆς λέγει:— Ἀλοῖμονο, ἀγαπητή μου, δὲν εἶναι γριά, ὅπως ἐσὺ λὲς καὶ πιστεύεις, ἀλλὰ ἡ Ἁγία Παρασκευὴ καὶ ἦλθε νὰ σὲ τιμωρήσῃ, γιὰτὶ ἐτόλμησες νὰ κάμῃς μπουγάδα καὶ νὰ βράσῃς τὰ πουκάμισα τὴν ἡμέρα της. Ἄλλὰ μὴ φοβηθῆς. Κάμε ὅ,τι θὰ σοῦ μάθω ἐγὼ καὶ θὰ γλυτώσῃς

¹⁾ A. Gorovei, Credinți și superstiții ale poporului Român (Academia Română. Din viața poporului Român. Culegeri și Studii, XXVII), București 1915, σ. 355 - 56.

²⁾ A. Gorovei, Credinți și superstiții ale poporului Român . . . , σ. 356.

³⁾ C. Rădulescu - Codin καὶ D. Mihalache, Sărbătorile poporului (Academia Română. Din viața poporului Român. Culegeri și Studii, VII), București 1910, σ. 61.

⁴⁾ Șezătoarea, Revista pentru literatură și tradițiuni populare, Falticeni, ἔτ. VI σ. 60.

ἀπ' αὐτήν. Καὶ τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ. Στὸ τέλος δὲ τῆς λέγει:—
 Τώρα, γύρισε γρήγορα πίσω κι ὅταν θὰ πλησιάσῃς στὸ σπίτι, ἄρχισε νὰ λὲς δυνατά:
 «Πάνω στὴν κορφὴ τοῦ λόφου, | τοῦ λόφου τῆς Γαλιλαίας, | ἀνάβει τρομερὰ μιὰ
 μεγάλη φωτιά, | μὲ φλόγες ποὺ φθάνουν ὡς τὸν ἥλιο | καὶ φαίνεται στὸν κόσμον | καὶ
 ἀπορεῖ ὁ κόσμος ὅλος».

Ἡ γυναῖκα ἔκαμε ὅπως τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα. Γύρισε τρεχάτη στὸ σπίτι κι ὅπως μπῆκε στὴν αὐλὴ ἄρχισε νὰ φωνάζῃ, ὅπως ἐκείνη τὴν εἶχε μάθει. Ἡ γριά, δηλαδή ἡ ἁγία Παρασκευή, σὰν ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια, ἐβγήκε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι κ' ἔλεγε: «Ἡ φλόγα αὐτὴ καίει τὰ παιδιά μου!» καὶ χωρὶς νὰ καθήσῃ νὰ σκεφθῆῖ περισσότερο ἄρχισε νὰ τρέξῃ γιὰ νὰ μάθῃ τί συμβαίνει. Ἡ γυναῖκα, μόλις εἶδε, ὅτι ἀπομακρύνθηκε ἡ γριά, μπαίνει μέσα καὶ σύμφωνα μὲ ὅσα τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα κλειδώνει τὴν πόρτα μὲ τὸ μάνταλο, φράζει τὰ παράθυρα, κ' ἔπειτα ἀναποδογυρίζει ὅλα τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ σκευή, ὅσα εἶχε σπίτι. Δὲν πρόλαβε ὅμως νὰ τελειώσῃ καὶ ἡ ἁγία Παρασκευὴ γυρίζει πίσω ὠργισμένη καὶ βλέποντας τὴν πόρτα κλειδωμένη ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ νὰ τῆς ἀνοίξουν, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἔκανε πὼς δὲν ἄκουε. Τότε ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἄρχισε νὰ προσκαλῆ ἕνα—ἕνα τὰ σκευὴ μὲ τὰ ὀνόματά τους, γιὰ νὰ τῆς ἀνοίξουν. Ἄλλὰ τὰ σκευὴ, ἀναποδογυρισμένα καθὼς ἦσαν, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τῆς ἀνοίξουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν λύχνον, ποὺ δὲν ἦταν ἀνάποδα. Αὐτὸς σηκώθηκε ἀπὸ τὸ ράφι του κ' ἔρχεται ν' ἀνοίξῃ, ἀλλ' ὅταν φθάσῃ στὸ κατώφλι τῆς πόρτας πέφτει κάτω καὶ σπάζει. Κ' ἔτσι οὔτε κι αὐτὸς δὲν ἠμπόρεσε νὰ τῆς ἀνοίξῃ. Μόλις ἔσπασε ὁ λύχνος, ἡ γυναῖκα παρατήρησε ἕνα πλῆθος ἀπὸ σταυρούς στὸ κατώφλι τῆς πόρτας κ' ἕνα ποτήρι ἀόρατο ἄκουσε νὰ μιλῇ καὶ νὰ λέῃ: Φρόνιμος ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ σ' ἔμαθε νὰ κάμῃς ἔτσι, ὅπως ἔκαμες, γιὰτὶ ἂν δὲν ἔκανες ἔτσι, θὰ εἶχες πάθει μεγάλο κακό. Καὶ ἔπειτα δὲν εἶδε πιά οὔτε ἄκουσε τίποτε»¹⁾.

Εἰς τὸ Μποτοσάνι ἐπίσης διηγοῦνται, ὅτι «τὴν Παρασκευὴ δὲν πρέπει νὰ μαγειρεύῃς καὶ νὰ γνέθῃς, γιὰτὶ κοντὰ σὲ μιὰ γυναῖκα, ποὺ ἔγνεθε τὴν Παρασκευὴ, ἦλθε κ' ἐστάθηκε μιὰ ἄλλη γυναῖκα, τὴν κοίταξε ποὺ ἔγνεθε καὶ τῆς λέγει: «ὦ πόσο ὠραῖα γνέθεις καὶ πόσο προκομμένη ποὺ εἶσαι! Ἄσε με κ' ἐμένα νὰ σὲ βοηθήσω. Δὲν ἔχεις νῆμα;». Ἡ γυναῖκα πῆγε στὴν αὐλὴ γιὰ νῆμα καὶ ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἄρχισε νὰ γνέθῃ, μονομιᾶς δὲ ἐτελείωσε τὴν ἐργασία.—Ξέρεις κάτι, τῆς λέγει ἡ ἁγία Παρασκευὴ, φέρε τὴ σιδερένια χύτρα νὰ τὴ βάλω στὴ φωτιά νὰ πλύνω τὸ νῆμα.— Δὲν ἔχω χύτρα, λέγει ἡ γυναῖκα, ἀλλὰ ἔχει ἡ γειτόνισσά μου!— Πήγαινε καὶ ζήτησε.— Συμπεθέρα, συμπεθέρα, δάνεισέ μου τὴ χύτρα σου, γιὰτὶ μιὰ γυναῖκα μοῦ ἔγνεσε

¹⁾ S. F. Marian, Sărbătorile la Români. Studiu etnografic, τόμ. II, Paresimile, București 1899, σ. 295-296. Tudor Pamfile, "Ενθ' ἂν., σ. 117-119. Πρβλ. παραλλαγὴν ἐν Sr. Stefureac, Scrieri, Suceava 1896, σ. 212-215.

ὄλο τὸ νῆμα, μοῦ τὸ κουβάριασε καὶ θέλει νὰ τὸ πλύνῃ. Ἡ συμπεθέρα τότε τῆς λέγει:— Αὐτὴ εἶναι ἡ ἁγία Παρασκευή. Πήγαινε νὰ τὴν ξεγελάσῃς νὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Φώναξε ἀπ' ἔξω: «Ἀλοῖμονό μου, γιὰ ἰδὲς πῶς καίει τὸ σπίτι τῆς bojei¹⁾ στὸ λόφο Galariului²⁾), γιὰτὶ ἔτσι τὴν ὀνομάζουσι—κι αὐτὴ θὰ φύγῃ. Κι' ἐσὺ ἀμέσως θὰ ἀναποδογουρίσῃς ὅλα τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ». Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἔβαλε φωτιά κ' ἐπῆρε τὸ παιδί τῆς γυναίκας, τὸ ἔβαλε στὴν λεκάνη κ' ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ζεματίσῃ. Ἡ γυναῖκα ὅμως ἔρχεται γρήγορα καὶ φωνάζει ἀπὸ τὴν πόρτα, ὅπως τῆς εἶπε ἡ γειτόνισσα. Ἡ ἁγία Παρασκευὴ τότε φοβήθηκε κ' ἔφυγε κ' ἡ γυναῖκα ἔκλεισε τὴν πόρτα κ' ἐγύρισε ὅλα τὰ πράγματα ἀνάποδα. Γυρίζει σὲ λίγο ἡ ἁγία Παρασκευή.— «Α, κόρη τῶν Ἀερικῶν, πόσο καλὰ μὲ ξεγέλασες! Ἄνοιξέ μου γρήγορα.— Δὲν μπορῶ, λέει ἐκείνη.— Ἄνοιξέ μου. Πάλι ὅμως τῆς ἀρνῆθηκε. Φώναξε ἔπειτα ὅλα τὰ πράγματα ἕνα-ἕνα, ἀλλὰ τίποτε. Μόνον ὁ λύχνος σηκώθηκε ν' ἀνοιξῇ, ἀλλὰ χάλασε. Τότε ἡ ἁγία Παρασκευὴ ρώτησε τὴν γυναῖκα: Τί θέλεις νὰ φάγῃς, κρέας ζωντανοῦ ἀνθρώπου ἢ πεθαμένου; Καὶ ἡ γυναῖκα τῆς ἀπάντησε.— Πεθαμένου. Τότε αὐτὴ ἐπῆγε καὶ ἔφερε ἕνα φρεσκοθαμμένο μαζὶ μὲ τὸ φέρετρό του καὶ τὸν ῥίχνει κοντὰ στὴν ἐστία. Κι ὅταν ἔκραξαν οἱ πετεινοί, ἡ ἁγία Παρασκευὴ ἔγινε ἄφαντη. Τὴν ἄλλη μέρα ἡ γυναῖκα πέρασε μπροστὰ στὴν ἐστία, ἀλλὰ δὲν ἐγύρισε νὰ κοιτάξῃ, γιὰ νὰ μὴ φοβηθῇ. Πῆγε στὸ διοικητὴ (βόρ-νικο) καὶ τοῦ ζήτησε νὰ στείλῃ ἀνθρώπους νὰ πάρουν τὸ πτώμα, αὐτὴ δὲ γιὰ πολὺν καιρὸ ἦταν ἄρρωστη ἀπὸ τὸν φόβο της»³⁾).

Τρίτη λαϊκὴ παράδοσις, ἐπιχωριάζουσα εἰς τὸν νομὸν Suceava, ἀναφέρεται καὶ αὐτὴ εἰς γυναῖκα μὴ τηρήσασαν τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς. Ἡ γυναῖκα γλυτώνει ἐν τέλει ἀπὸ τὴν κακὴν γραῖαν (τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν) μὲ τὴν φράσιν: «Ἀλοῖμονο πῶς καίνε τὰ βουνά, ὅπου κάθεται ἡ ἁγία Παρασκευή, γιὰτὶ τοὺς ἔβαλαν φωτιά δράκοι γενναῖοι!» καὶ κλείνεται μέσα εἰς τὸ σπίτι τῆς καὶ ἀναποδογουρίζει τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ δυστυχὴς ἐβιάζετο, ἀφήνει τὸν λύχνον ὅπως ἦτο εἰς τὴν θέσιν του. Ἐρχεται τότε ἡ Ἁγία καὶ ἐπαναλαμβάνονται ὅσα περίπου λέγονται εἰς τὰς προηγουμένας παραδόσεις. Μὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἀλέκτορος ἡ Ἁγία ἐξαφανίζεται⁴⁾).

Καὶ ἐν Μουντενία καὶ δὴ ἐν Ὀλτενία⁴⁾ τῆς Βλαχίας κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς καὶ σήμερον, ἐτηρεῖτο ἡ ἀργία τῆς Παρασκευῆς, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ γραμματεὺς

1) bojei = Ἀερικιάς. 2) Τοπωνύμιον.

3) E. N. Voronca, *Datinile și credințele poporului Român, Cernăuți 1903*, σ. 275-276. *T. Pamfile*, Ἐνθ' ἄν., σ. 119-120.

4) Șezătoarea, I, σ. 59-61. *T. Pamfile*, Ἐνθ' ἄν., σ. 120-122.

4) Περιοχὴ τῆς παλαιᾶς Βλαχίας διασχιζομένη ὑπὸ τοῦ Ὀλτου, παραποτάμου τοῦ Δουβάβεως, καὶ φέρουσα τὸ ὄνομά του.

τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μπραγκοβεάνου *Del Chiaro*. Οὗτος εἰς τὸ κατὰ τὸ 1718 ἐκδοθὲν ἐν Ἑνεΐᾳ παρὰ τῷ Βόρτολι ἔργον του *Istoria delle moderne rinovazioni della Valachia* ¹⁾ ἀναφέρει τὴν συνήθειαν τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ νὰ τηρῇ τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς, χάριν τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Σήμερον δὲ παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς περιοχῆς ταύτης ἀπαντᾷ ἡ ἐξῆς παράδοσις: «Δὲν εἶναι καλὸ νὰ ἐργάζεται κανεὶς τὴν Πέμπτη βραδύ πρὸς τὴν Παρασκευή, γιατί μιὰ γυναῖκα, πού ἔγενθε αὐτὴ τῇ βραδυᾷ, ἐδέχτηκε τὴν ἀγία Παρασκευή, πού τῆς παρουσιάστηκε σὰν μιὰ γριά, πολὺ γριά, μὲ μπαστουῖνι, καὶ τῆς χτύπησε τὴν πόρτα. Ἡ γυναῖκα ἐπῆγε καὶ τῆς ἀνοίξε, χωρὶς νὰ ὑποψιασθῇ τίποτε. Ὅταν μπῆκε μέσα ἡ Ἄγία, ἐξήγησε μιὰ χύτρα μεγάλη νὰ τὴν βάλῃ νὰ βράσῃ τὸ νῆμα. Ἡ γυναῖκα δὲν εἶχε χύτρα κ' ἔτρεξε στὴ γειτόνισσα νὰ ζητήσῃ. Ἐκείνη ὁμως δὲν τῆς ἔδωσε, ἀλλὰ τῆς εἶπε, ὅτι αὐτὴ ἡ γριά, πού ἐμπῆκε σπῖτι της, ἦταν ἡ ἀγία Παρασκευή. Τότε ἡ γυναῖκα γυρίζει πίσω καὶ φωνάζει: Ὡ πῶς καίνε τὰ σπῖτια τῆς ἀγίας Παρασκευῆς! Ἀμέσως ἡ Ἄγία ἐβγήκε ἔξω κ' ἔφυγε. Τότε ἡ γυναῖκα μπαίνει στὴν αὐλή της, κλειδώνει μὲ τὸ μάνταλο τὴν πόρτα καὶ ἀναποδογυρίζει μέσα στὸ σπῖτι ὅλα τὰ πράγματα. Ἔρχεται τώρα ἡ Ἄγία καὶ φωνάζει: — Κουβᾶ, ἀνοίξε τὴν πόρτα. — Δὲν μπορῶ, τῆς λέγει ὁ κουβᾶς, γιατί εἶμαι ἀνάποδα. Ἔπειτα ἐκείνη ἐφώνησε ὅλα τ' ἄλλα σκεύη, ἀλλὰ κ' ἐκεῖνα τῆς ἔδωσαν τὴν ἴδια ἀπάντησιν. Μόνο ἓνα παλαιὸ σπασμένο δοχεῖο τῆς ἀπάντησε «ἀμέσως, ἀμέσως». Κι ὅταν σηκώθηκε ν' ἀνοίξῃ ἔπεσε κ' ἔγινε σκόνη. Βλέπει ἡ Ἄγία πῶς καὶ τὸ δοχεῖο δὲν ἐρχόταν ν' ἀνοίξῃ καὶ φεύγει γιὰ τὸ σπῖτι της» ²⁾).

Εἶναι προφανές, ὅτι εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ὡς ἄνω λαϊκῶν ρουμανικῶν διηγήσεων ἰκανὰ εἰσηλθόν στοιχεῖα ἐκ τοῦ κόσμου τῶν δεισιδαιμονιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντῶσι συνήθως εἰς τὰ παραμύθια καὶ τὴν μαγειάν. Ὅπως εἶδομεν, σκεύη καὶ ἄψυχα ἀντικείμενα προσκαλούμενα ὑπὸ τῆς Ἄγίας ν' ἀνοίξουν τὴν θύραν τῆς οἰκίας δὲν δύνανται νὰ πράξουν τοῦτο, διότι εἶναι γυρισμένα ἀνάποδα, δράκοι γενναῖοι θέτουν πῦρ εἰς τὰ ὄρη, ὅπου κάθηται ἡ Ἄγία, ἄψυχα ἀντικείμενα (ποτήριον) ὁμιλοῦν καὶ νεκρὸς νεωστὶ ταφεὶς κομίζεται ὑπὸ τῆς Ἄγίας ἐκ τοῦ νεκροταφείου καὶ ρίπτεται εἰς τὸ μέσον οἰκίας γυναικὸς μὴ τηρησάσης τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς. Ἡ ἀγία Παρασκευὴ ἀπολέσασα οὕτω τὸν χριστιανικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ τὴν θεῖαν τῆς ὀσιομάργυρος ὑπόστασιν κατήνησεν εἰς τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν μιὰ σωματικῶς ἀδύνατος καὶ ψυχικῶς κακὴ καὶ ἐκδικητικὴ γριά, ἥτις ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἀδυνατεῖ, νὰ τιμωρήσῃ τὴν παραβάτιν τῆς ἀργίας τῆς ἡμέρας της, καὶ ἡ ὁποία, ὡς καὶ τὰ

¹⁾ Βλ. ἔκδ. *N. Iorga*, București 1914, σ. 49.

²⁾ *Vieața Literară*, I, ἀρ. 4. Πρὸβλ. καὶ *St. Tutescu*, *O parte din Sfinții poporului*, σ. 61-62, παρὰ *T. Pamfil*, "Ἐνθ' ἄν.", σ. 122-123.

ἀκάθαρτα πνεύματα, ἔξαφανίζεται εὐθὺς ὡς ἀκούσῃ πετεινὸν κρᾶζοντα κατὰ τὸ μεσονύκτιον. Ἡ τοιαύτη συνύφανσις στοιχείων τόσον διαφόρων ἀποτελεῖ τὸ οὐσιῶδες χαρακτηριστικὸν γινώρισμα τῶν ὡς ἄνω ρουμανικῶν παραδόσεων.

Ἀντιθέτως, εἷς τινὰς ρουμανικοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους συνέλεξεν ἐν Câmpul Râpei τοῦ νομοῦ Hunedoarei ἀπὸ στόματος γυναικός, ἡλικίας 73 ἐτῶν, ὁ Tudor Angram καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν N. Cartoian, ἡ ἁγία Παρασκευὴ παρουσιάζεται εἰς τὴν φυσικὴν τῆς κατάστασιν τῆς χριστιανῆς ὀσιομάρτυρος καὶ εἰς μορφὴν στενωῶς ἔξαρωμένῃ ἐκ τῆς «προσθήκης», ὡς ἔχαρακτῆρισάμεν τὸ τέλος τῆς ἀνωτέρω δημῶδους παραδόσεως τοῦ Cod. Sturdzanus. Ἐκ τοῦ κειμένου τῶν ἐν λόγῳ στίχων, δημοσιευθέντων ὑπὸ N. Cartoian¹⁾, καθίσταται εἰσέτι φανερόν, ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ Cod. Sturdzanus ἢ μᾶλλον ἢ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς προσευχῆ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ὡς φυλακτήριον²⁾.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ χριστουγεννιάτικα κάλανδα τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ ἀπαντᾷ ἴδιος κύκλος: «Τὰ κάλανδα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς». Καὶ τὰ ἄσματα αὐτὰ εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸν βίον τῆς Ἁγίας, ὡς οὗτος ἐκτίθεται ἐν Cod. Sturdzanus, διότι ἐν ἀρχῇ λέγεται, ὅτι παρὰ τὴν ἔδραν τοῦ θείου κριτηρίου γονυπετῆς ἡ Ἁγία παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς πιστοὺς, ὑπενθυμίζουσα, ὅτι, ὅτε ἐστάλη διὰ νὰ βαπτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους, μόνον ἡ πόλις τοῦ Ἰορδάνου δὲν ἐβαπτίσθη³⁾. Ἄξιόσημειωτον τυγχάνει ἐπίσης, ὅτι εἰς αὐτὰ ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ βασανισμοῦ τῆς Ἁγίας εἰς τὸν λέβητα, ὡς τοῦτο ἐκτίθεται ἐν τῷ μαρτυρολογίῳ αὐτῆς.

Μὲ τὸ ἔθιμον τέλος τῆς καθ' ἑκάστην Παρασκευὴν νηστείας σχετίζονται καὶ μερικαὶ παροιμίαι τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ, ὡς π.χ. 1) A mâncă Joia post și Vinegea carne (= Νὰ νηστεύῃς τὴν Πέμπτην καὶ νὰ τρώγῃς κρέας τὴν Παρασκευὴν), λεγομένη ἐπὶ πραγμάτων ποὺ γίνονται ἀνάποδα, 2) Parcă—i sfânta Vineri (= Σὰν νὰ εἶναι ἁγία Παρασκευὴ), λεγομένη δι' ἀνθρώπον πολὺ ἰσχνόν, ὁ ὁποῖος δηλαδὴ διῆλθε τὸν βίον ἐν νηστείᾳ, 3) Nu e totdeauna Vinerea mare, δηλονότι δὲν εἶναι πάντοτε μεγάλη Παρασκευὴ, δὲν εἶναι πάντοτε ἐορτὴ δι' ἀνάπαυσιν, καὶ 4) A nemerit ca țiganul Vinerea la stâpă (= Ἐφθασεν, ὅπως ὁ γύφτος τὴν Παρασκευὴν στὴ στάνη).

Συγκεκριλαιούντες τὰ προειρημένα, δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

α) Ὅτι ἡ ἁγία καὶ ὀσιομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Παρασκευὴ καταλαμβάνει ὄλως ἔξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν λαϊκὴν λατρείαν καὶ μυθολογίαν τῶν δύο Ὀρθοδόξων

¹⁾ N. Cartoian, ἐνθ' ἀν., σ. 161. ²⁾ Ἐνθ' ἀν.

³⁾ G. Dem. Teodorescu, Poezii populare române. București 1885, σ. 32 - 33.

χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, Ἑλλήνων καὶ Ρουμάνων. Εἰς τὴν εὐρείαν διάδοσιν τῆς λατρείας τῆς Ἁγίας ταύτης καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν ποικίλων παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις δοξασιῶν καὶ παραδόσεων περὶ αὐτῆς συνετέλεσαν κυρίως δύο τινά: πρῶτον μὲν τὸ Συναξάριον αὐτῆς, περιέχον δημώδους προελεύσεως καὶ σημασίας στοιχεῖα, δεύτερον δὲ ὁ ταυτισμὸς τῆς Ἁγίας μὲ τὴν ἡμέραν Παρασκευὴν τῆς ἑβδομάδος, πρὸς τὴν ὁποίαν συνάπτονται κοινὰ παρὰ τοῖς λαοῖς τούτοις δεισιδαιμονία καὶ παραδόσεις, σχετικαὶ μὲ τὸ δυσοίωνον τῆς ἡμέρας ταύτης, ὡς καὶ κανονικαὶ τινες διατάξεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ νηστείας καὶ ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας κατὰ τὴν Παρασκευὴν, ἡμέραν ἱερὰν, ἡμέραν, καθ' ἣν ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Αἱ ἐν λόγῳ ἀντιλήψεις, συνδυασθεῖσαι καὶ συναφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ λαοῦ μὲ τὸ πρόσωπον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, συνετέλεσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν παραδόσεων τινων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ Ἁγία ἔχει ἀπολέσει τὸν χριστιανικὸν καὶ θεῖον αὐτῆς χαρακτῆρα. Τοῦτο φαίνεται περισσότερον εἰς τὰς ρουμανικὰς παραδόσεις.

β) Ἡ ἁγία Παρασκευὴ εἰς τε τὸ Συναξάριον αὐτῆς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς παραδόσεις κυρίως εἶναι δρακοντοκτόνος. Εἰς τὰς ἑλληνικὰς παραδόσεις παρουσιάζεται καὶ προστάτις τῶν ὀφθαλμῶν, διώκτης διαφόρων ἀσθενειῶν καὶ συντέλεσασα εἰς τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου, ἐνῶ εἰς τὰς ρουμανικὰς παραδόσεις ἐμφανίζεται μᾶλλον ὡς κακὴ καὶ ἐκδικητικὴ δαίμων, τιμωρὸς τῶν γυναικῶν, τῶν μὴ τηρουσῶν τὴν ἀργίαν τῆς Παρασκευῆς, ἐξαφανιζομένη δὲ μόλις ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ ἀλέκτορος, ὡς πάντα τὰ κακοποιὰ πνεύματα. Καὶ εἰς ἑλληνικὰς τινὰς παραδόσεις ἡ Ἁγία ἔχει τὴν μορφήν ἀτηνοῦς διωκτρίας τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὴν ἡμέραν της, ἀλλ' εἰς αὐτὰς ἀντικαθιστᾷ μᾶλλον τὴν *Πεφταργάν*, κατὰ πολλὰ διαφέρουσαν ἀπὸ τὴν δαίμονα τῶν ρουμανικῶν δοξασιῶν.

γ) Ἡ περὶ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς δημώδης ρουμανικὴ παράδοσις τοῦ Codex Sturdzanus, προελθοῦσα ἐξ ἑλληνικοῦ προτύπου, δι' ἀγνώστου ἡμῖν σλαβικοῦ ἐνδιαμέσου, ὡς καὶ αἱ ρουμανικαὶ μεταφράσεις τῶν ἑλληνικῶν Μηναιῶν καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν βιβλίων ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν παρὰ τῷ ρουμανικῷ λαῷ ἐνίσχυσιν τῆς λατρείας αὐτῆς. Ὁ δὲ ἰδιαιτέρος κύκλος λατρευτικῶν διὰ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν ἁσμάτων, ἄδομένων ὑπὸ μικρῶν καὶ μεγάλων ἐν Ρουμανίᾳ κατὰ τὰ Χριστούγεννα μὲ περιεχόμενον ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν τῇ παραδόσει τοῦ Codex Sturdzanus ἀναφερόμενα, μαρτυρεῖ τὴν μεγίστην τῶν ἁσμάτων τούτων συνάφειαν καὶ προέλευσιν ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἑλληνικῆς καταγωγῆς παραδόσεως.

